

T.C.

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı

**MAKEDONYA'DAN KUZEY MAKEDONYA'YA İSİM
SORUNU**

Yüksek Lisans Tezi

Fatmanaz GÖKKAYA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Fuat TUNCER

İstanbul – 2021

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI : Fatmanaz GÖKKAYA
TEZİN DİLİ : Türkçe
TEZİN ADI : Makedonya'dan Kuzey Makedonya'ya İsim Sorunu
ENSTİTÜ : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
ANABİLİM DALI : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans
TEZİN TARİHİ : 17.02.2021
SAYFA SAYISI : 83
TEZ DANIŞMANLARI : Dr. Öğr. Üyesi Fatih Fuat TUNCER
DİZİN TERİMLERİ : Kuzey Makedonya, isim sorunu, Arnavut kimliği, Türk kimliği, Prespa antlaşması

TÜRKÇE ÖZET : Bu tez çalışmasının amacı; inşacı bir yaklaşım çerçevesinde yıllardır tartışma konusu yapılan ve henüz bir çözüme kavuşturulamayan Kuzey Makedonya isim sorununu açıklığa kavuşturmak ve alan yazında yer alan tartışmalarla akademik yayınlar çerçevesinde gerek uygulayıcılara gerekse akademik çevreye bir perspektif kazandırmaktır. Yine bu kapsamda Kuzey Makedonya sorunsalının net olarak ortaya konulabilmesi adına karşılaştırmalı kültürde Türk kimliğinin inşası, Arnavut kimliğinin inşası ile Makedon kimliğinin inşasına yer verilmesi planlanmaktadır.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Fatmanaz GÖKKAYA

T.C.

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bilim Dalı

**MAKEDONYA'DAN KUZEY MAKEDONYA'YA İSİM
SORUNU**

Yüksek Lisans Tezi

Fatmanaz GÖKKAYA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Fuat TUNCER

İstanbul – 2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez/proje olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatmanaz GÖKKAYA

.../.../2021

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Fatmanaz GÖKKAYA'nın "İsim Sorunu Ve Kuzey Makedonya" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER anabilim dalı, SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan Dr. Öğr. Üyesi Fatih Fuat TUNCER
(Danışman)

İmza

Üye Dr. Öğr. Üyesi Emre GÜNDOĞDU

İmza

Üye Dr. Öğr. Üyesi İskender GÜMÜŞ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

... / ... / 2021

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu tez çalışmasının amacı; inşacı bir yaklaşım çerçevesinde yıllardır tartışma konusu yapılan ve henüz bir çözüme kavuşturulamayan Kuzey Makedonya isim sorununu açıklığa kavuşturmak ve alan yazında yer alan tartışmalarla akademik yayınlar çerçevesinde gerek uygulayıcılara gerekse akademik çevreye bir perspektif kazandırmaktır. Yine bu kapsamda Kuzey Makedonya sorunsalının net olarak ortaya konulabilmesi adına karşılaştırmalı kültürde Türk kimliğinin inşası, Arnavut kimliğinin inşası ile Makedon kimliğinin inşasına yer verilmesi planlanmaktadır. Ayrıca Makedon sorununa bölgesel ve uluslararası aktörlerin yaklaşımının yer alması ana sorunsalımızı çok katmanlı bir hale dönüştürecektir. Özellikle çalışmanın güncel tartışmalar ile desteklenmesi ile Prespa Antlaşması'na giden sürecin farklı bir perspektiften yorumlanarak aktarılması da çalışmaya çok yönlü bir kimlik katmaktadır.

Bu tez çalışmasının ilk bölümünde uluslararası ilişkilerdeki klasik kuramlar, inşacılık perspektifinden tanımlanacak olup çalışmanın ikinci kısmında tarihsel süreç içerisinde Kuzey Makedonya isim sorunsalı ortaya konulacaktır. Yine bu kapsamda Makedon-Arnavut-Türk kimliklerinin inşalarına yer verilmesi planlanmaktadır. Çalışmanın üçüncü kısmında ise Makedonya sorununa bölgesel ve uluslararası aktörlerin yaklaşımı, Prespa Antlaşması ve bu antlaşmaya giden süreç ile sonuçları üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kuzey Makedonya, isim sorunu, Arnavut kimliği, Türk kimliği, Prespa antlaşması

SUMMARY

The aim of this thesis is to clarify the North Macedonia name issue, which has been a subject of discussion for years within the framework of a constructivist approach and has not yet been resolved, and to bring a perspective to both practitioners and the academic community within the framework of the discussions in the literature. In this context, it is planned to include the construction of Turkish identity in comparative culture, the construction of Albanian identity and the construction of Macedonian identity in order to clearly reveal the problematic of North Macedonia. Particularly the regional and international actors' approach to the Macedonian problem will turn our main problem into a multi-layered one. Especially supporting the study with up-to-date discussions and the interpretation of the process leading to the Prespa Agreement from a different perspective also adds a multi-faceted identity to the work.

In the first part of this thesis, classical theories in international relations will be defined from the perspective of constructivism, and in the second part of the study, the North Macedonia name problem will be presented in the historical process. Again in this context, it is planned to include the construction of Macedonian-Albanian-Turkish identities. In the third part of the study, the approach of regional and international actors to the Macedonian problem, the Prespa Agreement and the process leading to this agreement and its results are discussed.

Keywords: North Macedonia, name issue, Albanian identity, Turkish identity, Prespa treaty

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÖNSÖZ.....	v
GİRİŞ VE AMAÇ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE İNŞACILIK YAKLAŞIMI VE KİMLİK TARTIŞMASI

1.1. Uluslararası İlişkilerde Klasik Kuramlar	4
1.2. İdealizm.....	4
1.3 Neo - Liberalizm.....	5
1.4. Realizm – Neo Realizm.....	6
1.5. Dünya Sistemleri Analizi.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

ELEŞTİREL TEORİ VE POST MODERNİZM

2.1. Eleştirel Teori.....	10
2.2. Post Modernizm	11
2.3. İnşacı Yaklaşım	12
2.4. Uluslararası İlişkilerde Kimlik Tartışması	17
2.4.1. Kimlik.....	17
2.4.2. Bir Dış Politika Aracı Olarak Kimlik	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY MAKEDONYA VE KİMLİKLERİN İNŞASI

3.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Makedonya	20
3.2. Kuzey Makedonya Kimliğinin İnşası.....	23
3.2.1. Makedon Kimliğinin İnşası.....	23
3.2.2. Arnavut Kimliğinin İnşası.....	28
3.2.3. Türk Kimliğinin İnşası	34
4.1. Makedonya Sorununa Bölgesel ve Uluslararası Aktörlerin Yaklaşımı.....	38

4.1.1. Bölgesel Aktörlerin Soruna Yaklaşımı	38
4.1.2. Uluslararası Aktörlerin Soruna Yaklaşımı	42
4.3. Prespa Antlaşması Hükümleri	49
4.4. Prespa Anlaşması'nın Genel Değerlendirmesi.....	53
4.5. Prespa Anlaşması'nın Makedonya Açısından Değerlendirilmesi ve Tartışmalar .	55
4.6. Prespa Anlaşması'nın Yunanistan Açısından Değerlendirilmesi.....	58
SONUÇ	63
KAYNAKÇA	67

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın yürütülmesi sırasında büyük katkılarından dolayı danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Fatih Fuat TUNCER'e, eğitim ve kariyer hayatımda her daim destek olan aileme teşekkür ederim.

GİRİŞ VE AMAÇ

KONU

Bugün Makedonya olarak bilinen topraklar tarih içerisinde çok sayıda imparatorluğa ev sahipliği yapmıştır. Makedon Krallığı, Roma İmparatorluğu, Bulgar Krallığı, Bizans ve Sırp Krallığı gibi devletlerin idaresi altında bulunmuştur. 15.yıyın ilk yarısında Osmanlı ordusu tarafından fethedilip beş yüz sene Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır. 1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra ülkenin bir kısmı kısa bir süreliğine Bulgaristan tarafından ilhak edilmiştir. Makedonya (1912) 1. Balkan Savaşı sırasında Sırbistan tarafından işgal edilmiştir. Yugoslavya Devleti 1. Dünya savaşıdan sonra Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı olarak kurulmuştur. 1929 senesinde Yugoslavya adını almıştır. 2. Dünya savaşıdan sonra Tito liderliğindeki Yugoslavya her ne kadar sosyalizmi benimsemiş olsa da Doğu Bloku ülkelerinden farklı olmuştur. Sovyet uydusu olmak istememiş, Alman işgalinden Tito önderliğinde SSCB'nin Kızıl Ordusuna ihtiyaç duymadan kurtulmuştur. Yugoslavya yönetimi Sovyet merkezîyetçi değil; ademi merkezîyetçidir. Kendisini oluşturan cumhuriyetlere ılımlıdır. Bu cumhuriyetler 1980ler boyunca ekonomik ve siyasal olarak bağımsız davranmışlardır. 1980lerin sonunda milliyetçilik akımları artmıştır. Yugoslavya dağılışının ilk adımı Sırp 1. Miloseviç'in Karadağ'ı kendisine bağlayıp Kosova ve Voyvodina'nın özerkliğini kaldırmasıyla olmuştur. (Tuncer, 2014, s.5; Arı, 2014, s.22-23).

Yugoslavya'nın bölünmesiyle Makedonya 17 Kasım 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Fakat Yunanistan ile yaşanan isim sorunu nedeniyle uluslararası arenada tanınırlığı gecikmiştir. Yunanistan ile yaşanan kriz ülkenin Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmesine kadar dayanmaktadır. Yunanistan, Makedonya ismini Atina tarihi ve kültürü ile özdeş tuttuğu için bu ismin kullanılmasının karşısında durmuştur. Makedon kimliği bölgede ve uluslararası arenada 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında konuşulmaya başlanmıştır. Balkan savaşlarına kadar Osmanlı egemenliği altında olan Makedonya tüm Osmanlı coğrafyasında olduğu gibi çeşitli kültür ve dinlere sahiptir. Soğuk Savaş sırasında Makedon kimliği meselesini gündeme getirmeyen Yunanistan ve Bulgaristan soğuk savaş sonrası görüşlerini açıklamıştır. Makedonlar, kendilerini tarihsel Antik Makedonya'ya kadar dayandırmış olsalar da Yunanlara göre Makedon kimliğinin

tarihsel Makedonya ile hiçbir ilgisi yoktur. Makedon kimliği Slav kimliğidir. Bulgarlara göre ise Makedonlar milleti yoktur. Kendini Makedon olarak tanımlayanlar Bulgar'dırlar. Sırp lar ise Sırp Ortodoks kilisesinden ayrılarak özerkliğini ilan eden Makedon Ortodoks kilisesini Makedon kimliğine itiraz etmelerine dayanak yapmışlardır. Makedonya'daki en büyük azınlık grubu olan Arnavutlar da Makedon kimliği tartışmalarına dolaylı olarak katılarak Yunanistan ve kısmen de olsa Bulgaristan'ın NATO ve AB yeliklerini veto etmesini Makedon kimliğinin vurgulanmasına bağlayarak Makedon kimliğinde ısrarcı olunmasına itiraz etmektedir. Ayrıca karşı duruşunun ikinci bir sebebi de Yunanistan'ın kuzeyinde Makedonya isimli bir bölgenin var olması ve komşu ülkenin aynı isme sahip bu bölgeden toprak talep etme endişesidir. Yunanistan gösterdiği girişimlerle Makedonya'nın uluslararası örgütlerde tanınmasını geciktirmiş farklı bir isimle anılmasına sebep olmuştur. (Nedim, 2014, s,25-27).

Makedonya'nın dış politikasını belirleme sürecinde birçok faktör etkili olmuştur. Özellikle Arnavutlar Makedonya'nın bağımsızlığı sonrası Yugoslavya'daki gibi Makedonya'da kurucu millet olmadıkları için Makedonya'nın bağımsızlığından itibaren Makedonlarla sorun yaşamaktadırlar. Bu sorunlar ülkede neredeyse bir iç savaşa neden olacakken uluslararası örgütlerin ve ABD'nin arabuluculuğu ile durdurulmuştur (Tuncer ve Demir, 2020, s.5342).

AMAÇ

Balkan ülkelerine göre daha dar bir coğrafyada olan Makedonya etnik ve dini çeşitlilik sebebiyle egemenlik ve rekabet mücadelesinin içinde olmuştur. Bu tez ile Makedonya ve Arnavutlar arasındaki etnik rekabet ile Yunanistan ile yaşanan isim sorunu ve bu soruna paralel doğan AB ve NATO yelik süreçleri, Kuzey Makedonya tarihi ve Makedon milliyetçiliği üzerinde durularak Kuzey Makedonya'nın sahip olduğu milliyetçilik anlayışının zemin hazırladığı ulusal ve uluslararası sorunlar ile bu sorunların çözüm süreci ve sağlanan barışın kalıcılığının analiz edilmesi amaçlanmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Tezin kavramsal çerçevesini ise sosyal inşacılık yaklaşımı oluşturmaktadır. Uluslararası ilişkilerde siyasal kimlikler sabit değildir. Verilmez. İnşa edilir. Kimliklerin inşa süreci sosyal bir süreçtir. Tarihsel süreçte yaşanan değişimlerle tekrar şekillenebilir.

Kuzey Makedonya toprakları inşacılığın yaratılan bir olgu olduğunun kanıtıdır. Bu bölge farklı birçok devlete ev sahipliği yaptığı için siyasal kimliği süreçle birlikte değişim ve dönüşüm göstererek oluşmuştur. Kuzey Makedonya günümüzde çok uluslu etnik olarak zengin bir ülkedir. Bu yönüyle milliyetçiliğin ortak bir kültür, millet, din ve dil üzerinden değil; ortak bir tarih ve ortak bir toprak parçası üzerinden de inşa edilebileceğini göstermektedir. (Toprak ve Arı, 2015, s.11-12).

YÖNTEM

Tezin veri toplama tekniğini ilgili literatür taraması, medya haberleri, siyasetçi söylemleri, röportajlar, ve saha çalışması oluşturmaktadır.

VARSAYIM

Tezin varsayımı söylem değişirse kimliğin, kimlik değişirse politikanın değişeceğidir. Milliyetçilik inşasını etkileyip değiştiren temel faktör budur.

KAPSAM – SINIR - İÇERİK

Tez uluslararası ilişkilerde kimlik tartışması ve inşacılık yaklaşımı, Kuzey Makedonya ve kimliklerin inşası, Makedonya Yunanistan arasındaki isim sorunu Kuzey Makedonya ismi ile çözülme süreci ve sonuçları ile sınırlıdır. Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde uluslararası ilişkilerdeki klasik kuramlar, inşacılık yaklaşımı, inşacılık yaklaşımına paralel olarak kimliğin oluşması ve kimliğin dış politikadaki rolü tartışılmıştır. İkinci bölüm Makedonya'dan Kuzey Makedonya'ya giden tarihsel süreç ile başlayıp, Makedon-Arnavut-Türk kimliklerinin inşası ile devam etmektedir. Kuzey Makedonya'da kimliğin inşası analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde ise Makedonya sorununa bölgesel ve uluslararası aktörlerin yaklaşımı, Prespa Antlaşması ve bu antlaşmaya giden süreç ile sonuçları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm hazırlanırken makale, tez ve kitaplar dışında güncel haberler, ve röportajlara yer verilerek saha çalışmasından yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE İNŞACILIK YAKLAŞIMI VE KİMLİK TARTIŞMASI

1.1. Uluslararası İlişkilerde Klasik Kuramlar

1.2. İdealizm

İdealist kuram uluslararası ilişkilerdeki bireyci yaklaşımlar arasındaki ilk jenerasyon kuramlar arasında yer almaktadır. İdealizm kuramının uluslararası ilişkilerde disiplin olarak kendisini göstermesi 18. Yüzyıldaki Aydınlanma Çağı'na dayanmaktadır. I. Dünya Savaşı sonrası dönemde giderek artan bir öneme sahip olan idealizm modern uluslararası ilişkilerde ilk kuram olarak kabul edilmektedir (Tuncer, 2017, s.6).

İdealizme göre uluslararası ölçekli örgüt ve hukukla geçerli kılınacak norm ve davranış koşullarının uluslararası ilişkilere egemen olması gerektiğini savunmaktadır. İdealizm bireylerin sahip oldukları hak ve özgürlüklerin artırılması gerektiğini odak noktası haline getirmektedir (Arı, 2014, s.21).

Uluslararası hukukun özel bir yere sahip olduğu idealizmde uluslararası barış ve serbest ticaretin sağlanması da oluşturulacak ortama bağlı olmaktadır. Bu süreçte idealizme göre uluslararası barışın devamlılığını sağlarken savaşların önlenmesinde önemli rol üstlenmektedir. İdealizm için en önemli noktalardan birisini de devletlerin arasında sağlanacak olan güvene dayalı ortam oluşturmaktadır. İdealizm devletlerin dışında başka aktörlerin de bulunabileceğini kabul etmektedir. İdealizm bu süreçte devlet içi etkenleri de göz önünde bulundurmaktadır (Tuncer, 2014, s.5; Arı, 2014, s.22-23).

Uluslararası ilişkilerde idealizm metafiziksel idealizm ve siyasal idealizm şeklinde iki temel başlıkta toplanmaktadır. Metafiziksel idealizmde yalnızca fikirler bulunurken siyasal idealizmde belirli ideal veya ilkelere dayalı idealizm ortaya çıkmaktadır. İdealizm ve liberalizm kavramları günümüzde sıklıkla karıştırılan kavramlar olmalarına karşın birbirinden çok farklı kavramlardır. Ancak yine de liberalizm kuramının idealizmi temeline oturttuğu inkar edilememektedir (Toprak ve Arı, 2015, s.11-12).

Zaman içerisinde idealizm kuramına rakip veya tamamlayıcı olacak birçok kuram ortaya çıksa da idealizm olması gerekenleri anlatmaya çalışmaktadır. İdealizm uluslararası ilişkilerdeki diğer birçok kuramda olduğu gibi yapı – eden tartışması üzerinde de durmaktadır. Bu tartışmada idealizm dış politika analizlerinde ‘eden’ kavramına yoğunlaşmaktadır. İdealizmin bu noktada gerçekleştirdiği analizlerde dikkat edilmesi gereken en önemli nokta ise idealizmin uluslararası ilişkilerde sürekli olacak bir çözüm bulamaması gelmektedir. Ortaya çıkan bu durumun nedenlerinin başında ise ‘yapı’ kavramının arka olana alınması ve ‘eden’e yoğunlaşarak değerlendirme gerçekleştirilmesi gelmektedir (Akdemir, 2009, s.67).

1.3 Neo - Liberalizm

Soğuk Savaş döneminin ortalarına dek realizmin idealizm kuramının önüne geçtiği bir dönem yaşanmıştır. 1960’lı yılların sonuna yaklaşıldığında doğu – batı blokları arasında yaşanan gerginliğin azalmasıyla devlet dışı aktörlerle dünya siyasetinde etkili olmaya başlamıştır. Bağımlılık ve askeri güvenlik kavramlarının temel konu olmaktan çıkmasıyla liberal kuramın gündeme gelmesi sağlanmıştır. Bu nedenle de II. Dünya Savaşı ardından liberalizmle ilgili tartışmalar yaşanmış ve Robert Keohane öncülüğünde neo-liberalizm kuramı gelişmiştir. Klasik liberal teoride yer alan insan doğasına, birey ve temel özgürlükler konularını temel almaktadır. Neo-liberalizm uluslararası boyutunda teorisi olması noktasındaki ana özelliği uluslararası barış ve güvenlik konularını açıklama noktasında olmasıdır (Yörük, 2002, s.309-310).

Neo-liberal teorilerin bir kısmı uluslararası sistemde egemen ulus devletlerin oluşturduğu yapı çok aktörün bulunduğu plüralist bir yapının olduğu ifade edilmektedir. Bu durum neticesinde ise birçok kişi tarafından neo-liberalizm ve plüralizm ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta neo-liberalizmin plüralizmin yanı sıra idealizm, liberalizm gibi unsurları da içerisinde barındırmaktadır. Liberalizm kuramının uluslararası politikayı açıklama amacını güden uluslararası ilişkiler kuramı şeklinde görülmesiyle I. Dünya Savaşının ardından uluslararası boyutta barış ve güvenlikle ilgili tartışmalar gündeme gelmiştir. Bu süreçte ise uluslararası liberalizm olarak ifade edilen neo-liberalizm kuramı ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki liberalizm klasik liberal kuramdan farklı olarak klasik liberalizmin insani

faktörleri ve insana yaklaşımları temelinde uluslararası düzeyde barış ve işbirliği ortamını sağlamayı hedeflemektedir. Neo-liberalizm görüşü neo-realist kuramın devleti esas aktör kabul eden ve anarşik düzeni esas özellik olarak tanımlanmasına karşılık devletlerin kendi aralarında iş birliği yapmalarının da olası olduğunu savunmuşlardır. Hegemonya kavramına ilişkin tartışma realistler ve liberaller arasında yaşanan diğer bir tartışmayı oluşturmaktadır. 1984 senesinde Robert Keohane tarafından yazılmış olan *After Hegemony* kitabında hegemonik istikrar kuramına yönelik alternatif olacak yaklaşım üretmeye çalışmıştır. Keohane uluslararası düzeyde hegemon olan devlet varlığının önemli kabul ederken devletlerin güçlerini yitirmesine ya da kaosun gerekli olmadığını savunmaktadır (Tuncer, 2017, s.21).

Neo-liberalizm devletlerin esas aktör oluşuna karşı çıkmaktadır. Kurama göre piyasayı devletin değil özel sektörün yönetmesi gerektiğini savunmaktadır. Neo-liberal kurama göre ulus üstü aktör ve uluslararası örgütler kritik öneme sahip olmaktadır. Kurama göre devletin yalnızca kriz anında piyasalara müdahalesini desteklemektedir. Neo-liberaller neo-liberalizm kuramında yapı – eden tartışmasında yapıyı tartışma konusuna alırken eden durumunu göz ardı etmektedir.

1.4. Realizm – Neo Realizm

Realizm temel olarak Thucydides'in görüşlerine dek dayandırılabilir. Sonrasında realizm kuramının şekillenmesinde ve temellerinin atılmasına katkı sağlansa da en önemli katkı ve şekillendirmeleri Morgenthau yapmıştır. Klasik realizmin temellerinin atılmasının ardından Machiavelli ve Hobbes tarafından geliştirilen düşüncelere dayandırılmıştır. Realizm uluslararası politikada rasyonel ölçekli karar alabilen bütüncül ölçekli yapılar şeklinde kabul ederken bu sürecin egemen uluslararası gerçeğe dayandığını ifade etmektedir (Tuncer ve Demir, 2020, s.11).

İdealizmin aksine realizm barışın korunmasının uluslararası boyuttaki hukuk ve örgütler aracılığıyla gerçekleştirilemeyeceğini ifade ederken daha farklı sistemlerin geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Realizm devleti merkez alan bir yaklaşım üstlenmektedir. Bu süreçte realizm devletleri egemen olan ve bütüncül yapıya sahip varlıklar olarak değerlendirmektedir (Yalvaç, 2010, s.41).

Realizm uluslararası ilişkilerdeki temel kuramlar arasında yer almaktadır. Realizm kuramı kuramlar arasında en eski olan kuramlardan birisi olmasının yanı sıra en çok kabul gören kuramlar arasında da yer almaktadır. Realizm uluslararası ilişkilerdeki politikanın güce ve çikara yönelik mücadele sürecini ifade eden akım olmaktadır. Realizm kuramında söz konusu bu varsayım, kuramın benimsemiş olduğu ilk varsayımı oluşturmaktadır. Realizmin uluslararası politikayı güç ve çikara dayalı mücadele süreci olarak görmesi akımın gerçekleşecek olan savaş ve mücadele sürecini ortaya koyduğu sonucunu da beraberinde getirmektedir. Realizme göre kapasite oranı devletlerin davranışlarını ve uluslararası çatışmaların sonucunun belirlenmesini sağlamaktadır (Şerbetçi, 2017, s.206-207).

Realizmin ele aldığı konular arasında bir tür hiyerarşi baz alınırken askeri ve güvenlik konularını ön plana koymaktadır. Realizm devletleri uluslararası politikada temel aktör olarak kabul etmektedir. Realizmin varsayımlarından ikincisini ise uluslararası ilişkiler aktörlerinin temelinde egemen ulus devletleri oturtmaktadır. Realizm bu varsayımına göre uluslararası politika veya uluslararası ilişkiler olarak ifade edilen durumun temel olarak devletlerin kendi aralarında gerçekleştirdikleri mücadele sürecini ifade etmektedir. Kuram bu süreçte devletlerin haricindeki aktörlerin varlığıyla ilgilenmemektedir. Realizm kuramının varsayımları arasında üçüncü sırayı devletlerin dış politika düzeyinde rasyonel karar veren birimler olduklarını kabul etmektedir. Söz konusu varsayım bütün devletlerin kendi güçleriyle doğru orantılı çıkarlarını da en üst düzeye çıkarmayı hedefe almaktadır. Realistler kuramı oluşturan varsayımlarının doğruluklarının veya yanlışlıklarının tartışılmaması gerektiğini savunmaktadır. Realizm kuramı idealizmden farklı olarak devlete karşı daha insansı özellikler atfetmektedir. Diğer bir deyişle devletler insanlarda olduğu gibi güç temelli olarak tanımlanan çıkarların peşinden gitmektedir. İdealizm realizmi ütopyacı ve gerçek durumları göz ardı eden bir kuram olarak değerlendirmektedir (Yetişgin, 2007, s.37-38).

İdealizm kuramında devlete karşı yüklenen 'eden' olma durumu realizm kuramında da devam etmektedir. Realizm kuramı genellikle egoizm ve anarşi kavramlarının siyasette ortaya çıkardığı kısıtlamalara yoğunlaşmaktadır. Realizm kuramı uluslararası ilişkilerde değerlendirilen bütün kuramlarla ilişki içerisinde ilerlemektedir.

II. Dünya Savaşı sonrası döneme gelindiğinde ise Morgenthau ve görüşleri ön plana çıkmaktadır. Böylelikle Morgenthau modern realizmde kural belirleyici olmaktadır. Morgenthau uluslararası politikanın bencil, karmaşık bir yapıda olduğunu ifade ederken bu durum güç ve çıkar durumuna dayalı kuralları ortaya çıkarmaktadır. Morgenthau realizmi siyasal gerçekçilik, çıkar, güç, ahlak, ılımlılık ve siyasal olan ve olmayan arasındaki ilişki şeklinde altı kural altında toplamaktadır. Realizm II. Dünya Savaşı sonrasında etkinliğini artırırken Soğuk Savaş sonlarında eleştirilmeye başlanmıştır. Artan eleştirilerle beraber neo-realizm ve benzeri akımlar gündeme gelmiştir. Realizm kendisine yöneltilen eleştirilerin ardından ileri sürdüğü savlarını tekrar gözden geçirmek durumunda kalmıştır. Bu durumda Soğuk Savaş dönemi ve sonrası gerçekleşen gelişmeler etkili olmuştur (Çağlar, 2012, s.51).

Günümüzde neo-realizm temelleri ise Keneth Waltz' ın yazmış olduğu Uluslararası Politika Temelleri kitabıyla olmuştur. Waltz kitabında realizmin yalnızca ulus devlete yoğunlaşmasını değiştirmeye çalışırken, eksiklerini de ortadan kaldırmak istemiştir. Neo-realizm ulus üstü yapıya vurgu yaparken klasik realizm anarşi ve egoizm vurgusu yapmıştır. Klasik realizme bilimsel nitelik kazandırılmasının neticesiyle 1970'lerin sonlarında Waltz neo-realizm kuramını ortaya koymuştur. Waltz realizmdeki temel varsayımların insan doğasına dayandırılmaması ve analiz düzeyi sistem ve yapıyı temel alan teori geliştirilmesini savunmuştur. Neo-realizme ait önemli varsayımların başında ise birebir güvenliği sağlama görevi üstlenecek merkezi otorite yokluğunun bulunduğu uluslararası yapının anarşik olması yer almaktadır. Neo-realizm uluslararası yapıda karşılaşılan istikrarsızlığın güvenlik noktasında da tehdit oluşturduğunu ifade etmektedir. Realizmde yer alan yapı-eden tartışmasındaki eden neo-realizmde yer almamaktadır. Bu teoride dış politikasını oluşturan devletler söz konusu olsa da devletlere uluslararası yapıya etki edebilme yetkisi yüklememektedir. Waltz tarafından ortaya konulmuş olan neo-realizmdeki yapısalcılık sorunlu bulunmasına karşın yapı kavramına eden kavramı karşısında yüklemiş olduğu anlam bakımından önemli konumda olmaktadır (Yıldırım, 2014, s.31).

1.5. Dünya Sistemleri Analizi

Uluslararası sistem teorisi değerlendirmeye aldığı devletlerin büyüklükleri devletler arasında yaşanan ilişkiler doğrultusundaki sistem modellerini ve devlet dış politikalarını ele almaktadır. Sistem teorisi devlet merkezli olması nedeniyle diğer faktörleri göz ardı etmektedir. Uluslararası sistem teorisi devletlerin arasında yaşanan güç dağılımı ve ilişkiler tarafından belirlenen devletlerin arasında bağımlılık ilişkisinin bulunduğu ve egemen ulus devletler tarafından oluşturulan sistemi ele almaktadır. Uluslararası sistem teorisinin temel varsayımı uluslararası sistem olarak ifade edilen yapının dış politikalarında belirleyici olmasıdır. Bu doğrultuda ise sistem ve yapıyla devletlerin uyguladığı dış politika tek yönlü belirleyenin olduğuna ilişkin varlığı kabul edilmektedir. Uluslararası sistem teorisi gerçekleştirdiği analizlerde analizine dahil ettiği devletlerin büyüklükleri ve aralarındaki ilişkiler doğrultusunda gerçekleştirdikleri politikaları incelemektedir. Uluslararası sistem analizi birbirinden farklı karakteri bulunan devletin aynı şartlarda birbirine benzeyen politikalar izleyeceklerini ifade etmektedir (Ahmad, 2014, s.21).

Dünya sistem analizi inşacılık yaklaşımı içerisinde yer alan bütüncül yaklaşımlar arasında yer almaktadır. Immanuel Wallerstein tarafından geliştirilen tez kabul görmüş olan dünyanın anlaşılması ve algılanmasını değiştirmiştir. Dünya sistem analizine göre yaygın dünya düzeninde yer alan birimlerin çalışmaları ve birbirleriyle ilişkilerini açıklamaya çalışmaktadır. Dünya sistem analizi inşacılık yaklaşımındaki yaklaşımlardan ziyade dünya sistemi anlayışını savunmaktadır. Wallerstein tarafından geliştirilmiş yaklaşımda Marksizm'den etkilenirken analizinde ülkeleri üçe ayırmaktadır. Bunlar; merkez ülkeler, çevre ülkeler ve yarı-çevre ülkeler şeklinde sınıflandırılmaktadır (Akman, 2006, s.31).

Dünya sistem analizi sosyal bilimleri tek disiplin olarak değerlendirmektedir. Aynı zamanda dünya sistem analizi ülke veya bölge bazında kalmayarak dünya sistemine yoğunlaşmaktadır. Wallerstein bütün toplum ve ekonomilerin birbirlerine organik bir şekilde bağlı olduğunu savunurken kalkınma modeli teorisini ortaya koymaktadır. Wallerstein analiz olarak dünya sistemi esasında tarihsel sistem olmaktadır. Bu sisteme göre hiçbir sistem öncesiz ya da sonrasız olmamaktadır. Dünya sistem analizi devletlerin gerçekleştirdiği davranışları açıklamaya çalışmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

ELEŞTİREL TEORİ VE POST MODERNİZM

Eleştirel teorilerdeki bütün yaklaşımlar dünyadaki politikaların sosyal bir şekilde inşa edildiğini belirtirken yapı – eden arasındaki tartışmayı her iki açıdan da değerlendirmektedir. Eleştirel teori geleneksel teorilerin tam tersi bir şekilde yapının ya da edenin öncelik haline getirilmesi değil her ikisinin nasıl kavramsal bir boyut kazanacağı olmaktadır.

2.1. Eleştirel Teori

Eleştirel teorinin başlangıcı 1924 senesinde Frankfurt’ ta kurulan Sosyal Araştırmalar Enstitüsünde gerçekleştirilen çalışmalara dayandırılmaktadır. Bu nedenle eleştirel teori Frankfurt okulu olarak da bilinmektedir. Okul temel felsefe olarak ise modern toplum ve siyasi noktaların eleştirisi şeklinde olmaktadır. Eleştirel teori kavramı daha geniş anlam barındıracak şekilde kullanılmakta ve pozitivismeye karşı olan bütün kuramları kapsayacak şekilde olmaktadır (Aktürk, 2012, s.73).

Frankfurt Okulu’nun Metodolojik Pozisyonu’ nu Horkheimer tarafından 1937’de yayınlanmış olan Geleneksel ve Eleştirel Teori eseri oluşturmaktadır. Eleştirel teori toplumların kendilerini analiz nesnesi algılamamasından dolayı kuramlaşmaya ilişkin süreç bağımsız olamaması nedeniyle kuramın eleştirel sahası yine kuramda yansıma göstermektedir. Eleştirel teori bilgi ve toplum arasında gerçekleşen ilişkiye dikkat çekerken bilginin sosyal noktadaki niteliğini de göz önüne almaktadır. Uluslararası eleştirel teori bilimsel bilginin tarafsız olmasını ve siyasetten arınmış olması durumunu inandırıcı bulmamaktadır. Uluslararası eleştirel teori anarşi ve devlet doğası devletlerin çıkarlarını belirlediği görüşünü reddetmektedir. Bu nedenle de yapı ve aktör durumlarının toplumsal ve tarihsel olarak üretildiğini savunmaktadır (Bozbora, 1997, s.13; Büyüktanır, 2015, s.41).

Klasik eleştirel teoride Frankfurt Okulu direkt olarak uluslararası ilişkilere girmemiş olsa da Habermas döneminde bir nebze de olsa ortadan kalkmıştır. Bunun nedeni ise eleştirel teoride temel amaç uluslararası alan yerine halihazırdaki toplumların özgürleşme sürecinin ne şekilde gerçekleştirileceğiyle ilgilenmektedir. Eleştirel teori

devletlerin de ötesinde olan ve bütün insanların da dahil edildiği rasyonel ve demokratik kökenli bir politik yaşam sürecini arzulamaktadır.1990'lı yılların sonuna dek yaşanan çeşitli olaylar neticesinde eleştirel teoride artış görülmektedir. Eleştirel teori Richard Devetak' a göre geleneksel teorilerin biçimlerini değiştirirken insan özgürlüklerini kısıtlamakta olan sosyal yaşam tarzlarını problem haline getirirken bunları değiştirmeye çalışmaktadır.

Eleştirel teori Batının birikimleriyle teorik çerçeve kurarak toplum içerisindeki adaletsizlik ve tahakkumları ortaya koymaktadır. Uluslararası eleştirel teoriye gerçekleştirilen eleştirilerin uluslararası boyutlara ulaşmasını ifade etmektedir. Günümüzdeki uluslararası ilişkilerdeki eleştirel teori Frankfurt Okulu ve Antonio Gramsci görüşlerinden etkilenmektedir. Frankfurt ekolü kültürel tema sürecini vurgularken Gramsci ekolü kültürel kodlara karşı ilgisiz olmamanın yanı sıra üretim ilişkilerine yoğunlaşmaktadır. Richard Devetak Frankfurt Okulu'ndaki eleştirel teorisinin temelini geçmiş, sosyal gelişim sürecini ve modern toplumun anlaşılması şeklinde değerlendirmektedir. Eleştirel teori aynı zamanda ortaya çıkan çelişkilerin anlaşılmasını ele almaktadır. Eleştirel teori yapı – eden tartışmasına özel olarak eğilmemektedir. Eleştirel teori insanla geleneksel teorilere karşı meydan okuma gerçekleştirilmektedir. Söz konusu insana gerçekleştirilen vurgu yapının önemsiz hale getirildiği anlamına gelmemektedir. Robert Cox'a göre Gramsci'nin Hapishane Defterleri kitabındaki temel noktanın devlet şeklinde olduğunu ifade etmektedir. Cox Gramsci'nin siyaset, üretim, sivil toplumla devlet ilişkilerine odaklanırken uluslararası ilişkilere dair iddiada bulunduğunu ifade etmemektedir. Yapı – eden tartışmasında ise Cox bütün öncelikleri yapıya vermezken tarihteki yapıların kolektif insan faaliyetlerinin sonucu olduğunu belirtmektedir. Cox'un teorilerinde eden kavramının sınıfla sıkışması eleştirel teorisinin eksik kalması durumunu ortaya çıkarmaktadır (Çağlar, 2012, s.51).

2.2. Post Modernizm

Post modernizm uluslararası ilişkilerde son dönemin en çok tartışılan noktalarından birisini oluşturmuştur. Post modernizm kavramı ilk defa1960'larda kullanılmaya başlanmıştır. Jean Francois Lyotard tarafından yazılmış olan Post Modern Durumu kitabıyla disiplinler arasında tartışma oluşmasına neden olmuştur. Post modernizmi

Lyotard gelişmiş olan toplumlarda bilginin durumu şeklinde açıklarken Fredric Jameson genç kapitalizmin kültürel mantığı şeklinde tanımlamıştır (Büyüktanır, 2015, s.53).

Post modernizm modern olarak değerlendirilen bütün bilimsel ve toplumsal alandaki kuramlara karşı duruş olarak ortaya çıkmıştır. Post modernizm kuramı yalnızca uluslararası ilişkilerde kısıtlı olmamakla birlikte toplumsal doğa bilimlerine ilişkin alternatif özellikte bakış getirmektedir. Söz konusu akım her çeşit genellemeye karşı çıkmaktadır. Post pozitivizm yerleşik özellikteki kuralları kabul etmezken eleştiri getirdiği noktalara da alternatif seçenekler getirmemektedir. Post modernizmin en önemli katkısı bütün teorilerin ve yaklaşımların tekrar eleştirilmesini sağlamıştır. Post modernizm aynı zamanda kendi içerisinde post yapısalcılar, post pozitivistler gibi alt dallara ayrılabilir. Post modernizm kendisine çok farklı alanlarda yer bulurken post modernizme ilişkin ortak bir nokta olmaması nedeniyle çok sayıda tanımlamalarla tanımlanmaktadır. Post modernizmi eleştirel teoriden farklı kılan noktalardan birisi de post modernizmin eleştirel teoriye getirdikleri modernizm ve aydınlanmayı savunmalarıyla suçlamadır. Post modernizm kendisini belirli bir yere konumlandırmaktan kaçınmaktadır (Bozbora, 2008, s.1).

Post modernizm dış politikada genel kabul gören doğruların yerine söylemdeki pratiklerin inşasına odaklanmaktadır. Post modernizm uluslararası ilişkiler düzeyine yaklaşımı uluslararası ilişkilerdeki hakim devlet boyutunda ele almaktadır. Diğer inşacılık yaklaşımlarında olduğu gibi yapı – eden tartışmasına ilişkin çıkarımlarda bulunmaktadır. Post modernizm yapı ve eden arasında öncelik tercihinde bulunmamaktadır. Post modernizm bu tercihin karar verilemez bir durum olduğunu ifade etmektedir. Post modernizm kuramına göre söylemin inşasında söylemler etkili olmaktadır. Post modernizme göre yapı ve eden kavramlarının inşasını gerçekleştiren pratikler oluşturmaktadır. Bu nedenle de her iki kavramı da söylemler oluşturmaktadır (Alpan, 1978, s.12; Ereker, 2010, s.61).

2.3. İnşacı Yaklaşım

İnşacılığı ilk dalga eleştirel kuramlardan ayıran nokta ampirik analize karşı gerçekleştirdiği vurgu olmaktadır. İnşacılık anlayışı orta yol bulunabileceğini savunmaktadır. Bu nedenle yapı – eden tartışmasında öncelikli olanın ontolojik eşitlik

olduğunu ifade etmektedir. İnşacılık birbirinden çok farklı yaklaşımları bünyesinde barındırmasının yanı sıra en çok uluslararası ilişkiler alanındaki kuramlara yakın olmaktadır. İnşacılık sosyal aktör ve bilgi kavramlarına ilişkin yaklaşım ve önermeleri kapsamaktadır. İnşacılıkta yapı ve eden kavramlarının karşılıklı olurken yapanların çıkar ve kimlik oluşumlarının oluşturduğunu ifade etmektedir. İnşacılar çok sayıdaki bilim kolu, felsefe ve sosyal alandan etkilemektedir (Arı, 2014, s.71).

Uluslararası ilişkiler dalındaki kuramlar arasında yeni gerçekliğe ilişkin gerçekleşen eleştiriler arasında yer almaktadır. Alexander Wendt inşacılığı Waltz tarafından ortaya atılan anarşinin değişmez olduğu görüşü doğrultusunda geliştirmiştir. Wendt aynı zamanda inşacılığını geliştirirken idealist özellikte ve toplumsal niteliği bulunan bir kuram geliştirdiğini savunmaktadır. Bu durumun neticesinde problemli bir tez olarak değerlendirilen yapıların sosyal ve fikri olduklarını ifade etmektedir. İnşacı yaklaşımın savunucuları yapıya ilişkin kavramlarını geliştirirken eleştirel gerçekliğe ilişkin kavramları kullanmalarına karşın Antony Giddens tarafından ortaya atılmış olan yapı ve yapılanma konularına ilişkin kavramlardan da yararlanmaktadırlar. İnşacılığın ortaya çıkma süreci 1980'li yıllarda gündem olurken kuram temel olarak pozitivizm ve post-pozitivizm kuramları arasında yaşanan üçüncü büyük tartışma olarak değerlendirilmektedir. Yaşanan tartışmalar kuramı gruplar arasındaki kutuplaşmayla beraber her iki taraf arasında bir zemine oturtmaya çalışmaktadır. Bu nedenle de inşacılık her iki nokta arasında bir yere oturtulmaktadır. İnşacılığın pozitivizm ve post pozitivizm arasında konumlandırılması nedeniyle inşacılık savunucularının bir kısmının pozitivizme yakın olmasına yol açarken bir kısmının da post- pozitivizme yakın olmasına yol açmaktadır (Çerezcioglu, 2010, s.88-86).

İNŞACILIK KURAMINDA TEORİSYENLER KURAMA KATKILARINI GENELLİKLE SİSTEMSEL ANALİZ BOYUTUNDA ŞEKİLLENDİRMEYE ÖNEM GÖSTERMEKTEDİR. İnşacılık kuramının bölgesel bir analiz boyutu kazanması ise Karl Deutsch tarafından 1957'de gündeme getirilen güvenlik cemaati kavramının Adler ve Barnett tarafından 1998'de yayımlanmış olan derleme çalışmasında tekrar yorumlanmasıyla gerçekleşmiştir. İnşacılığa ilişkin temel eserlerde Avrupa örneği vurgulanmasına karşın inşacılık Avrupa bütünleşmesi sürecine geç katılmıştır. İnşacı görüşlere ilk defa Avrupa kimliğine ilişkin literatürde rastlanmaktadır (Çolak, 2016, s.229-230).

İnşacılık kuramında kimlik uluslararası siyasetin sosyal ve fikirsal üst yapılarına ilişkin aktör davranışlarına bağlayan değişken olarak kabul edilmesidir. İnşacılık kuramında değişim süreci içerisinde devletler tarafından oluşturulacak kolektif kimliklerin oluşturulabileceğini böylelikle diğer devletler öteki olmaktan ziyade çok daha geniş çaplı ben kavramının parçası şeklinde görülmeye başlanmaktadır. Sosyal inşacılık olarak da ifade edilebilen inşacılık akımının bu şekilde anılmasının nedeni sosyal bilimlerdeki alanları derinden etkilemesinden kaynaklanmaktadır. İnşacılık dünyayı anlama noktasında kabul edilen doğrulara eleştirel tutum sergilemektedir. İnşacılık yaklaşımı aktör ve uluslararası çevre arasında gerçekleşen etkileşim neticesinde oluşan durumlarla, devletlerin davranışlarını ve sistemi etkilemektedir. Sosyal inşacılığın felsefi öncülerinin başında ise İmmanuel Kant yer almaktadır. İnşacılık sosyal dünyayı insan bilincinin oluşturduğu dünyayı ifade etmektedir (Bozbora, 2012, s.71).

Toplumsal İnşacılık uluslararası ilişkilerde kuramsal açıdan yeni yaklaşımlardan birisini ifade etmektedir. İnşacılığın uluslararası ilişkilerdeki sahip olduğu önem ise ele aldığı konulara karşı eleştirel yaklaşım ve temel akımlara karşı eleştirel yaklaşım ve temel akımlara karşı alternatif yaklaşım şeklinde kabul edilmektedir. İnşacılık temel olarak dünya politikası noktasında sosyal bir inşa faktörü olmaktadır. Bu süreçte bu akım çeşitli önermelere dayandırılmıştır. Oluşturulan dayanakların ilki maddi yapı gibi normatif ve zihinsel yapıların önemli olduğudur. İnşacılığın ikinci ve üçüncü dayanak noktalarını eden ve yapının karşılıklı oluşum sağlaması ve öznelerin arasında paylaşımı gerçekleşen fikirlerin norm ve değer kavramlarının önemli olduğudur. İnşacılık kuramının son dayanak noktasını da kimlik kavramının çıkar ve faaliyet noktasını oluşturduğu noktasında olmaktadır (Afyoncu, 2002, s.111).

Kimlik ve benzeri noktalara yoğunlaşan inşacılık sosyal özellikteki yaklaşımlar arasında yer almakta ve bu nedenle değişmez durumlar söz konusu olmamaktadır. İnşacılıkta çeşitlilik ve bu çeşitliliğin açıklanmasında çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Söz konusu zorlukların başında ise İnşacılık yaklaşımının devamlı olarak güncellenmesi ve gelişmesi yer almaktadır. Ortaya çıkan çeşitlilikler genellikle teorisyenlerin yaklaşımlarından ileri gelmektedir (Ereker, 2010, s.11).

İnşacılar dünyanın inşa edilmesini sosyal bir şekilde inşa edildiğini savunmaktadır. Aynı zamanda inşacılar epistemolojik olarak inşa edilebilecek dilden ayrı bir gerçeklik

olduğunu ifade etmektedir. İnşacıların ortak olarak kabul edilen varsayımlardan bir diğeri ise yapı – eden tartışmasında düşünsel etkenlere karşı yaptığı vurgu noktasında olmaktadır. İnşacılar kimlik politikaları noktasına önem vermektedirler. Kimliği eden olarak tanımlayan inşacılar kimlik inşasındaki öneme eğilmektedir. Sosyal ilişkilerdeki temeli ise sosyal aktörlerin kimliğinin bulunduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda kimlik inşası ve değişim sürecinde sosyal aktörlerin esas çıkar ve tercihleri doğrultusunda belirlenmektedir. Alexander Wendt 1999’da uluslararası siyasetin sosyal teorisi kitabında görüşlerini ortaya koymuştur. Wendt inşacılık kuramına dair yaklaşımını oluştururken kendisine temel olarak yapılanma kuramı ve bilimsel realizmi benimsemektedir. Wendt ontolojik açıdan post – pozitivist bakışa sahipken epistemolojik açıdan pozitivist bir yaklaşım benimsemektedir (Çavuşoğlu, 2007, s.123-124).

Alexander Wendt kimlik kavramını toplumsal bir şekilde ve tarihsel süreçte tekrar üretilen kavram olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle de aktörler noktasında çeşitli kimlik tipleri oluşmaktadır. Ortaya çıkan ilk kimlik tipini ise tür kimliği olmaktadır. Tür kimliği dil ve benzeri sahip olunacak ortak özellikleri içermektedir. Toplumsal inşacılık noktasında ise öne çıkan kimlik tipleri kurumsal ve toplumsal kimlik olarak ortaya çıkmaktadır (Durmaz, 2015, s.59-60).

Alexander Wendt inşacılığın vurgu yaptığı noktaların en önemlisinin devletin sosyal varlık olduğu şeklinde olmaktadır. Wendt inşacılığı ele alırken birtakım soruları da ortaya koymaktadır. Wendt’in ortaya koyduğu sorular;

- Sistemik uluslararası ilişkiler teorilerinin nasıl görülmesi gerektiği,
- Yapı ve süreç arasında geliştirilen ilişkinin nasıl kavramsallaştırılması gerektiği,
- Dünya politikasındaki sistemik kuramların temel noktasını oluşturan hususları

davranışsal bireycilik ya da bilişsel yapılandırmacılık şeklinde mi olduğuna ilişkin sorular toplanabilmektedir (Danforth, 2006, s.3; Alakel, 2011, s.15).

Wendt ortaya koymuş olduğu sorulara karşı iki şekilde yaklaşmaktadır. İlk olarak kısmi de olsa devletlerin arasında yaşanan etkileşim sürecinin devletlerin arasında yaşanan karşılıklı olarak etkileşime girme sürecinin sistemli ilişkilere karşı ne derecede önemli olduğuna ilişkin olmaktadır. Kimliğin oluşumunda kültür, sosyal yapı ve devlet kimliği gibi noktaların birleşimiyle ortaya çıkmaktadır. İkinci yaklaşım olarak sistemli şekildeki etkileşimlerin sonucu devletlere ait kimlik ve çıkar noktalarının değişiminin ne

denli kolay olacağı noktasında olmaktadır. Başlangıç düzeyinde kimlik ve çıkar yaratılmasında etkileşim önemli bir belirleyici olmasına karşın kurumsallaşma ve gelenekselleşme süreçlerinin ardından bu durumu zorlaştırabilmektedir (akt. Demircioğlu, 2019, s.201-203).

Wendt inşacılık görüşlerini oluştururken neo bakış açılarının eksiklerine göre tanımlamaktadır. Aynı zamanda geleneksel teorilerde yer alan tartışmalara da meydan okumaktadır. Wendt inşacılığı devletler üzerinden belirli temellere oturtmaktadır. Wendt devlet uluslararası siyasetin temel analiz noktası olurken devletler sistemde ana yapı ve özne olmaktadır. Devletler kimliğini toplum yapıları inşa etmektedir. Wendt bu iddiasıyla devletlerin çeşitli şekilleri alabileceğini ifade etmektedir. Wendt inşacılık kuramında kimliği ayrı bir yere koymaktadır. Bu süreçte Wendt tüzel kimlik vurgusu ön plana çıkmaktadır. Wendt kimliği uluslararası ilişkilerdeki inşacı kimliği açıklayabilmek için temel kabul etmektedir. Wendt kimlik ve kültüre önem verirken uluslararası ilişkilerdeki değerlendirmelerin de bu kapsamdan başlamasını savunmaktadır. Wendt tüzel kimliğe özel bir önem atfetmektedir. Tüzel kimliği insan ve örgüt özelinde açıklamaktadır. Wendt uluslararası ilişkilerde devletler arasındaki ve devletlerin uluslararası boyuttaki yapıdaki etkileşiminden oluşmaktadır. Wendt devletleri çeşitli çıkarların konumlandırılacağı boş levhaların olmadığını belirtirken devletlerin doğası gereği realist olmadığını ifade etmektedir (Ereker, 2013, s.45-46).

Wendt devletlerdeki edenlere yüklenebilecek gerçek aktörler bulunduğunu belirtmektedir. Söz konusu ifade aslında devletlerin gerçekliğini ifade etmektedir. Wendt fiziki varlığın sürdürülmesi, kolektif özsaygı, özerk olma ve finansal refah şeklinde dört ulusal çıkar belirtmektedir. Wendt çeşitli kimliklerin ve çıkarların iç toplumdan alındığını belirtirken diğerlerinin ise uluslararası toplumdan alındığını ifade etmektedir. Wendt aynı zamanda toplumsal kimliğin özneler arasındaki temele, işbirliğine ya da çatışmaya açık olabilmektedir. Wendt düşmanlık durumunun sosyal ilişkilerden olduğunu ifade etmektedir. Wendt esas analiz birimini devlet olarak benimserken insani özellikleri de devlete yüklemektedir. Wendt aynı zamanda yapı ve eden kavramlarına eşit anlamlar yüklemektedir. Bu teoriler içinde Makedonya isim değişikliğini açıklayabilecek en etkin kuram inşacılık yaklaşımıdır. Çünkü inşacı bakış açısında gerçekliği kabul edilen birçok

şey aslında toplumsal olarak oluşturulmuştur. Sosyal süreçteki değişimler Dünyayı, aktörlerin kimliklerinin tanımını ya da ifade edilmesini değiştirir (Genç, 2007, s.133-134).

2.4. Uluslararası İlişkilerde Kimlik Tartışması

Soğuk Savaş döneminin son dönemi ve sonrasındaki dönemde uluslararası ilişkilere yeni ve çeşitli tartışmalar önem kazanmıştır. Bunlardan birisini de kimlik kavramı olmaktadır. Kimlik kavramı epistemolojik olarak uluslararası ilişkilerde akademik çalışmaların daimi sorunları arasında yer almaktadır (İnalçık ve diğerleri, 2003, s.132).

2.4.1. Kimlik

Kimlik uluslararası ilişkilerde eleştirel yaklaşımların etkinliğinin artmasıyla beraber etki ve belirleyiciliğini arttırmıştır. Kimlik diğer bir ifadeyle var olma durumunun sonucunu oluşturmaktadır. Kimlik ister birey isterse toplum olsun kendisiyle ilgili imgelerin tamamını ifade etmektedir. Bu noktada kimliğin bilincine varılabilmesi için kim ya da neyden farklı olduğu durumunun bilinmesi gerekmektedir. Kimlik noktasında ortaya çıkan diğer bir nokta ise öteki kavramı olmaktadır. Bunun nedeni ise kimlik kavramının ötekiyle var olmasıdır. Kimlik kavramı mikro ve makro düzeyde ikiye ayrılmaktadır. Mikro kimlik kişilerin kendi konumları ve öteki ayırımına dayanırken makro kimlik inanç ve benzeri daha kurumsal noktalarla bireylerin topluma bağlanmasını sağlayan noktalardan olmaktadır. Aynı zamanda kimliğe ilişkin üç farklı boyutun varlığından söz edilebilmektedir. Bunlar; kişisel, psikososyal ve ulusal kimlik olmaktadır. Kişisel kimlik ben, psikososyal kimlik biz kavramlarını ele alırken ulusal kimlik bizler kavramlarını ele almaktadır (Karpat, 2016, s.95).

Psikoloji ve sosyoloji gibi disiplinlerle tartışılırken 1980'lerden sonra toplumsal ve siyasal boyutlarda yer edinmiştir. Sonraki süreçte ortaya çıkan ulusal kimlik kendi bünyesinde adaletsiz ve sömürüye dayalı ilişkileri arka plana atacak dayanışma temeli şeklinde kurgulanmaktadır. (Karol, 1988, s.50-55).

Bugünlerde sıklıkla tartışılan konular arasında ulus devletlerin kendi tanımlamalarındaki dayanağın ulusal kimlik kavramı olduğu noktasında olmaktadır. Ulusal kimlik kavramı öbür bireysel ve toplumsal kimliğin de olduğu gibi kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Devlet kimliği ve ulusal kimlik kavramları birbirinin yerine kullanılmasına karşın farklı anlamları kapsamaktadır. Devlet kimliği devletle ilgili

kavramları bünyesine dahil ederken ulusal kimlik ulusa dair kavramları bünyesine dahil etmektedir. Fakat devlet kimliği ve ulus kimliği birbirini karşılıklı olarak desteklemektedir. Uluslararası ilişkiler boyutundaki kimlikte üç çeşit yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar özcü, araçsal ve sosyal inşacı yaklaşımlardır. Özcü yaklaşım siyasi kimlik verilirken sabit kültürel esasa dayanmaktadır. Özcü yaklaşım Huntington'un ortaya koyduğu medeniyetler çatışması tezine göre değerlendirilmektedir. İnşacı yaklaşım siyasi kimliklerin verili bir şekilde olmadığını savunmaktadır (Kaya, 2008, s.88).

2.4.2. Bir Dış Politika Aracı Olarak Kimlik

Dış politikada kimliğin etkisine ilişkin tartışmalar 1980'lerden günümüze gelmektedir. Eleştirel teori, post - modernizm, inşacı yaklaşımlar gibi yaklaşımlar söz konusu dönemle kültürel merkezli olmaktadır. Fakat uluslararası devlet kimliğinin tartışılır boyuta ulaşması inşacı yaklaşımla olmaktadır. Bu yaklaşıma göre devlet kimlikleri sosyal aktör şeklinde ifade edilmektedir (Karol, 1988, s.50-55).

1980'li yılların sonlarına doğru eleştirel kuram içerisinde Marksist düşünce ve Frankfurt Okulu'ndan köklü kopmaların ardından uluslararası ilişkilerdeki kimlik ve benzeri kavramları ele almakta olan post-modern teoriler gündeme gelmiştir. Geleneksel kuram olarak ifade edilen kuramlar varlıklarını sürdürmelerine karşın aşınmış ve daha yeni aktörler varlık göstermeye başlamıştır. Kimlik uluslararası ilişkilerde teorik kapsam dahilinde yaygın bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu alandaki tartışmaların yanı sıra en yeni problemlerin başında ise kimliğin işlevsel kavram şeklinde kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin olmaktadır. Özellikle etnik ya da dini çatışmaların bulunduğu bölgeler uluslararası ilişkiler kapsamında değerlendirildiğinde kimlik ve benzeri konular inceleme alanına girmektedir (Konuralp ve Adaş, 2020, s.311).

Devlet kimliğinin ulusal kimliğe göre kısıtlı olması nedeniyle karıştırılmaları gerekmektedir. İnşacı yaklaşım devlet kimliğinin kendi çıkarlarını tehdit algısına etki edip şekillendiğini ifade etmektedir. Kimlik, çıkar gibi konuların nasıl oluşturulduğu ve işlendiğini incelemesi noktasında inşacı yaklaşım önemli olmaktadır. Buna göre devlet kimliği sabit olmamakla birlikte tarihten günümüze dönüşerek şekillenmektedir. Wendt üç farklı çıkara değinmektedir. Bu çıkar kavramları özerklik, ekonomik refah ve kolektif

öz saygı şeklinde olmaktadır. Dış politika analizinde inşacı yaklaşım uluslararası ilişkilerdeki yaygın tartışmalardan uzak alt bir alan şeklinde olmaktadır. İnşacılıkta oluşturulan dış politika analizinde devletlerin dış politika seçiminden ziyade bu seçime neden olan durumları ortaya koymaya çalışmaktadır. İnşacı dış politika analizi devletin dış politika seçimini ulusal ve uluslararası seviyede sosyal ve kültürel etkileşim ve gerçekleşen etkileşimlerin etkisine vurgu yapmaktadır (Nedim, 2014, s.615).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZHEY MAKEDONYA VE KİMLİKLERİN İNŞASI

3.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Makedonya

Kuzey Makedonya'nın yer aldığı jeopolitik konum ve coğrafyada tarih boyunca birçok medeniyetler ve devletler hüküm sürmüştür (Afyoncu, 2002, s.21). Özellikle M.Ö 7 yüzyılda bölgede Makedon Krallığı kurulmuş, M.Ö 323 tarihinde ise devletin sınırları neredeyse Hindistan sınırına kadar dayanmıştır. Bu anlamda dönemin en geniş sınırlara sahip İmparatorluklarından birisi haline gelmiştir (İnalçık, 2003). Büyük İskender'in vefatı ile ardında bir halef bırakmaması nedeni ile taht kavgaları kaçınılmaz olmuş ve generaller arasındaki mücadele devletin ciddi anlamda krize sürüklenmesine neden olmuştur. Bahsi geçen krizin neticesinde İmparatorluk üç parçaya bölünmüş ve yeni devletlerin kurulması süreci başlamıştır. Günümüzde Avrupa, Balkanlar ve Anadolu'da bulunan medeniyetler üzerinde bu dönemde kurulmuş olan Makedon İmparatorluğu'nun büyük oranda kalıcı etkiler doğurduğu alan yazında kabul edilmektedir (Bakırcılar, 2010, s.8).

Roma İmparatorluğu Makedon Krallığı parçalandıktan hemen sonra Kuzey Makedonya'yı imparatorluğun bir eyaleti haline getirmiş ve isyan hareketlerini bastırmıştır. Yine Romalıların özellikle Kuzey Makedonya üzerindeki baskısı ve tahakkümü uzunca bir süre kalıcı etkiler bırakmış ve Kuzey Makedonya'nın sonraki yüzyıllarda bağımlı bir bölge olmasına yol açmıştır (Lemerle, 2004, s.51).

Roma İmparatorluğu döneminde ise Kuzey Makedonya Gotlar ve Vizigotlar kavimleri tarafından istilaya maruz kalmıştır. Roma İmparatorluğu ise bahsi geçen istilaları bastırabilmek adına uzun uğraşlar verdiyse de istenilen beklenen başarıyı elde edemediğinden Kuzey Makedonya'da ciddi yıkımlar gerçekleşmiştir. Türklerin Orta Asya'dan Avrupa'ya göçleri birkaç yüzyıl boyunca etkisini göstermeye devam etmiştir. Özellikle 3. ve 4. yüzyıldaki etkileri bölgede Türklerin varlığını hissettirmeye başlamıştır. Özellikle Bulgarların bölgede nüfuz olarak ciddi etkileri ve bölge hakimiyetleri diğer Türk kavimlerinin bölgeye yönelmesine etki etmiştir. Bulgarlar Kuzey Makedonya'da yeni bir işgal hareketini başlatan topluluk olmuştur. Bulgarların bölgesel bazda

hakimiyetleri Avarların bölgenin kuzeyinde geniş bir devlet kurmasına vesile olmuştur (George, 1997, s.30-31).

Bulgar ve Avar hakimiyeti ardından Slavların da bölgeye geldikleri görülmektedir. Bu dönemdeki göç mücadeleleri Kuzey Makedonya’da yeni bir işgal-istila sürecini başlatmıştır. Bu bağlamda Kuzey Makedonya M.Ö 2.yüzyıldan itibaren işgal altında kalmış ve bu sorunu asırlarca yaşamak durumunda kalmıştır. Günümüzde Kuzey Makedonya’nın kimlik sorunsalı konusu literatürde de sıklıkla tartışılmaktadır. Tarihsel kökeni de işte tam da bu noktadan gelmektedir. Başka bir deyişle Kuzey Makedonya açısından günümüzdeki çok kimlikli yapının temelleri bu sorunlu dönemlerde atılmıştır. Özellikle Slavların ilk etapta Avarlar’ın çatısı altında kalmaları sonradan bağımsızlık mücadelesi vermeleri ve bağımsız olarak Kuzey Makedonya’ya yönelttikleri akınlar bölgede Slav toplumunun nüfus, kültür, din, dil ve diğer alanlarda etkisinin kalıcı hale gelmesinde temel bir etken olarak görülmektedir. Bölgenin gittikçe Slavlaşması sonraki yüzyıllarda da kimlik sorunsalına yol açması ve birtakım ciddi yapısal etkilerde bulunduğu söylenebilir (Kut, 2005, s.56).

Slavlaşma süreci bakımından özellikle Macarların ve Sırpaların Kuzey Makedonya’da yoğun bir yerleşmeye sahip olmalarına ilişkin çabaları ve bölgeyi işgal etmede öne çıkmaları bu dönemde ilgili coğrafyada ciddi bir kaos ortamı yaratmış ve zaten karışıklığın hakim olduğu bölgenin daha da komplike olmasına yol açmıştır. Bu süreç temelinde orta çağ dönemindeki “Balkanizasyon” süreci şeklinde de ifade edilebilirken, bu sürecin en ağır bedelini ödeyen bölgelerden biri olarak Kuzey Makedonya ön plana çıkmaktadır. Kuzey Makedonya bölgesinde Roma ve Bizans hakimiyetinin hüküm sürdüğü dönemlerde etnik yapıların karmaşık heterojen yapısı aynı zamanda dinsel inançlar açısından da farklılıkların oluşması da kimlik sorunsalını beraberinde getiren bir başka nedendir. Ancak bu iki devletin özellikle dinsel politikaları Kuzey Makedonya’da Hristiyanlığın artmasına ve yaygınlaşmasına neden olmuştur (Özdemir, 2006, s.175).

Kuzey Makedonya 13. yüzyılın son aşamasında Sırp Kralı Stephan Uroş tarafından büyük ölçüde işgal edilmiş ve bölgede Sırpaların hakimiyet sağlamasını sağlamıştır. Stephan Duşan döneminde ise Üsküp Sırp devletinin başkenti yapılmış ve Kuzey Makedonya üzerinde yeni bir devletin hakimiyet dönemi kendisini göstermeye

başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin 14. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Balkanlar'a yönelik genişleme eğilimi göstermesi bölgedeki diğer devletler açısından yeni bir sürecin başlamasını sağlamıştır. Yine aynı dönemde Avrupa'da süregelen Yüzyıl Savaşları, hastalık, çatışma ve iç savaşlar bölgede yükselen ve dominant bir hegemonik ya da bölgesel güç olma durumunda bulunan devletlerin sayısında ciddi bir azalmaya neden olan etkenler olarak görülebilir. Balkanlar' da bu nedenlerden dolayı bir güç boşluğu doğmuş ve bölgede Osmanlı Devleti'nin ilerlemesine elverişli bir zemin doğmuştur (Özdoğan, 2015, s.227-228).

Bu bağlamda Osmanlı Devleti fetihleri esnasında güçlü bir Bizans yerine daha çok özerk nitelikte kavimlerle karşılaşmıştır. Bu kavimler içerisinde Bulgar kavimlerin dikkat çektiği görülmektedir. Zira Bulgar kavimleri üçe ayrılmış ve kendi içinde yoğun çatışma yaşamaktadır. Bu Bulgar kavimleri Tırnova, Vidin ve Dobruca bölgelerinde, her biri ayrı liderlerce yönetilen durumda olmuştur. Osmanlı Devleti karşısında konsolide olmuş bir askeri güç ya da devlet yerine Anadolu'daki beyliklere benzer nitelikte lokal güç odakları bulunmaktadır. Bu durum Balkanlar'ın ve özellikle Kuzey Makedonya'nın bulunduğu bölgenin fethi açısından Osmanlı'nın elini rahatlatmıştır. Bizans'a bağlı bölgeler üzerinde, İstanbul'daki yönetimin nitelikli ölçüde bir cazibe gücü ya da otoritesinin olmayışı, bölgedeki kavimlerin kendi aralarında hakimiyet kurmalarına kapı aralamış ve lokal çatışmalar bölgede düzensizliği sabit hale getirmiştir. Bu durum düzen arayışı içerisinde olan toplumların Osmanlı'nın bölgeyi fethi karşısında direnç göstermemelerindeki temel nedenlerden biri olarak görülebilir (Özkan, 2012, s.67).

Kuzey Makedonya bölgesel olarak hemen her devirde ciddi güç çatışmalarının yaşanmasına sahne olmuştur. Osmanlı Devleti döneminde ise bir istisnai durumun söz konusu olduğu söylenebilir. Bölgedeki çatışmaların ve güç mücadelelerinin temel nedeninin farklı din ve etnik kökenden kaynaklandığını ve bölgenin stratejik konumu olduğu söylenebilir. Dolayısıyla "Kuzey Makedonya'da barışın, Balkanlar'da barış; Kuzey Makedonya'da savaşın ise Balkanlar'da hatta dünyada savaş" anlamı taşıyacağı ileri sürülebilir (Şahin, 2018, s.11).

3.2. Kuzey Makedonya Kimliğinin İnşası

3.2.1. Makedon Kimliğinin İnşası

Makedonların büyük çoğunluğu, Güney Slav dili konuşan ve komşularıyla kültürel ve tarihi bir "Ortodoks Bizans-Slav mirası" paylaşan Doğu Ortodoks Hıristiyanları olarak tanımlanmaktadır. Ortodoks Balkan komşularından farklı bir "Makedon" etnik köken kavramı, nispeten yeni ortaya çıkan bir etnisite olarak görülüyor (Şahin, 2018, s.41).

Makedonya dilsel ve inançsal farklılıklara dayalı etnik çeşitliliğe sahip olup tarihte hemen her dönem stratejik önemini koruyan bir bölgedir. Makedonya Cumhuriyeti büyük Vardar Makedonyası üzerinde kuruludur. Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden ayrılarak bağımsızlığını ilan ettiği 1991'den itibaren komşusu Yunanistan ile ülkenin ismi konusunda anlaşmazlık yaşamıştır. Farklı milliyetçi anlayışlarla alevlendirilen bu soru, Balkanlardaki huzursuzluğun son bulmasını isteyen Batılı devletlerin arabuluculuğuyla 17 Haziran 2018 tarihinde çözüme kavuşturulmuştur (Kut, 2005, s.56).

1991'de eski Yugoslav Sosyalist Makedonya Cumhuriyeti, "Makedonya Cumhuriyeti" adı altında bağımsız bir devlet oldu. Bu devletin kimliği, adı, sembolleri, dili ve tarihi Balkanlar'daki en tartışmalı konulardan biri olarak ortaya çıktı. En ılımlı Yunan tarihçileri ve politikacıları bile, sınırlarının kuzeyinde ortaya çıkan devleti ve nüfusun çoğunluğunu ve dilini tanımlarken niteliksiz 'Makedonca' sıfatının kullanılmasını reddetmektedir. Bulgar akademisyenler ve politikacılar, 'Makedonya' adını meşru bir coğrafi ve eyalet adı olarak kabul etmekte, ancak 1944'ten önce ayrı bir Makedon milleti ve dilinin varlığını oybirliğiyle reddetmektedir ve birçoğu bu tarihten sonra bile varlıklarını inkar ediyor. Sırp entelektüeller bile, yirminci yüzyıldan önce günümüz Makedonya'sında Slavlar arasında herhangi bir sabit etnik kimliğin tarihsel varlığına şüpheyile yaklaşıyor. Sırasıyla, Makedon entelektüelleri ve politikacıları devletlerinin, uluslarının ve dillerinin çağdaş gerçekliğini on dokuzuncu yüzyıla ve daha öncesine yansıtıyor ve çoğu eski Makedonya'ya kadar geri gidiyor. Tüm bu 'düşünce okulları', nadiren tarafsız kalan ve bunun yerine bilinçli veya bilinçsiz olarak Makedon kimliği üzerine devam eden Balkan 'tartışmasında' taraf tutan Balkan dışı akademisyenler ve politikacılar tarafından çeşitli derecelerde kabul edilmektedir (Özkan, 2012, s.67).

Makedon milliyetçiliği, ilk olarak 19. yüzyılın sonlarında Makedonya bölgesinin özerkliğini Osmanlı İmparatorluğu'ndan arayan ayrılıkçılar arasında oluşan etnik Makedonlar arasında milliyetçi fikir ve kavramların genel bir grubudur. Fikir, 20. yüzyılın başlarında, Makedonya Slavları arasında etnik milliyetçiliğin ilk ifadeleriyle birlikte gelişti. Aynı Makedon milleti, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya'nın bir parçası olarak "Sosyalist Makedonya Cumhuriyeti" nin kurulmasıyla tanındı. Daha sonra Makedon tarih yazımı, etnik Makedonlar ile olaylar ve Orta Çağ'dan 20. yüzyıla kadar Bulgar figürleri arasında tarihi bağlar kurdu. Makedonya Cumhuriyeti'nin 20. yüzyılın sonlarında bağımsızlığını kazanmasının ardından, Makedonizm denilen saldırgan Makedon milliyetçiliğinin bazı taraftarlarının eski Makedonlar arasında kesintisiz bir devamlılık gibi daha aşırı inançlara sahip olması nedeniyle, Makedon ulusal kimliği meseleleri ülkenin komşuları tarafından tartışılır hale geldi (Ertem, 2012, s.178).

Orta Çağ dönemleri ve 20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı yönetimi boyunca, Makedonya bölgesindeki Slavca konuşan çoğunluk daha yaygın olarak hem (kendileri hem de yabancılar tarafından) Bulgar olarak anılıyordu. Bununla birlikte, milliyetçilik öncesi zamanlarda, "Bulgar" gibi terimler katı bir etno-milliyetçi anlama sahip değildi, daha ziyade, bunlar eş zamanlı olarak bölgesel yerleşimi, belirli bir imparatorluğa bağlılığı, dini yönelimi, üyeliği ifade edebilen esnek, genellikle birbirinin yerine geçebilir terimlerdi.1878'de Bulgar Prensiği'nin kurulmasıyla, Makedonya'nın üst tabakası, Makedonya'nın bağımsız bir devlet olarak mı yoksa "Büyük Bulgaristan" ın bir parçası olarak mı ortaya çıkacağına karar vermek zorunda kaldı. Bu dönemde bazı Makedon aydınlarının Makedonculuğun ilk ifadeleri Belgrad, Sofya, İstanbul, Selanik ve St. Petersburg'da gerçekleşti. Petko Slaveykov'a göre 1860'larda Makedonya'dan bazı genç aydınlar Bulgar olmadıklarını, daha çok Makedon olduklarını, Eski Makedonların torunları olduklarını iddia ediyorlardı. Petko Slaveykov, Şubat 1874'te Bulgar Eksperine yazılan bir mektupta, mevcut durumdan duyulan hoşnutsuzluğun "yerel yurtseverler arasında, kendi yerel lehçelerinin ve dahası, kendi lehçelerinin ilerlemesi için bağımsız olarak bağımsız çalışma fikrine yol açtığını bildirdi (Özkan, 2012, 765).

Makedon etnik köken kavramını propaganda eden ilk önemli yazar, 1875'te Üç Dil Sözlüğü'nü (Makedonca, Arnavutça, Türkçe) yayınlayan Georgi Pulevski'ydi. Öte yandan, Bulgar Eksarhlığı'nda yüksek rütbeli bir rahip olan Üsküplü Theodosius, 1885'te

Üsküp piskoposluğunun piskoposu olarak seçildi. Ohrid Başpiskoposluğunu, tüm Makedon Ortodoks Hıristiyanlarının ruhani, kültürel ve eğitim hayatından sorumlu olan Makedonya'nın tüm parşitlerinde ayrı bir Makedon Ortodoks Kilisesi olarak restore etmeye çalıştı. Bu süre zarfında Üsküp Büyükşehir Piskoposu Theodosius, Bulgar kilisesine ayrı bir Makedon kilisesine izin vermesi için birkaç ricada bulundu ve nihayet 4 Aralık 1891'de, Roma Katoliklerinin tanınması ve korunmasını istemek için Papa Leo XIII'e bir mektup gönderdi (Oran, 1993, s.67; Rumelili, 2013, s.41).

1903'te Krste Petkov Misirkov, modern Makedon ulusunun ve dilinin ilkelerini ortaya koyduğu Makedon Meseleleri Üzerine kitabını yayınladı. Makedonya'nın standartlaştırılmış merkezi lehçesiyle yazılan bu kitap, etnik Makedonlar tarafından etnik Makedon kimliğinin bir kilometre taşı ve Makedon uyanış sürecinin zirvesi olarak görülüyor. Makedon uyanışının bir sonraki büyük figürü, 1902'de Saint Petersburg'da kurulan Makedon Edebiyat Topluluğu'nun kurucularından Dimitrija Ćupovski idi. 1913-1918 döneminde Ćupovski, Македонски Голосъ (Makedon Sesi) gazetesini yayınladı. Petersburg Makedon Kolonisi üyeleri Yunanlılardan, Bulgarlardan ve Sırp'lardan ayrı bir Makedon halkının varlığını propaganda ettiler ve bağımsız bir Makedon devleti fikrini popülerleştirmeye çalıştılar. Balkan Savaşları'ndan sonra Makedonya bölgesinin Yunanistan Krallığı, Bulgaristan Krallığı ve Sırbistan Krallığı arasında bölünmesinin ardından ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ayrı bir Makedon millete ait olma fikri Slavlar arasında daha da yayıldı. Savaşlar sırasında yaşanan acılar, Balkan monarşilerinin nüfus üzerinde egemenlik için bitmek bilmeyen mücadelesi, Makedonların bağımsız bir Makedon ulusunun kurumsallaşmasının onların çilelerine son vereceğine dair hissiyatını artırdı. Sırp mı yoksa Bulgar mı oldukları sorusuna halk daha çok cevap vermeye başladı (Kadal, 2014, s.372).

1920'lerde uluslararası bir Komünist örgütün (Komintern) sağlanması, Komünistlerin Makedonya Sorunu'nu siyasi bir silah olarak kullanma girişimlerinin başarısız olmasına yol açtı. 1920 Yugoslav parlamento seçimlerinde, toplam Komünist oylarının % 25'i Makedonya'dan geldi, ancak katılım düşüktü (yalnızca% 55), bunun başlıca nedeni Bulgaristan yanlısı IMRO'nun seçimlere karşı bir boykot düzenlemesi idi. Sonraki yıllarda komünistler, halkın IMRO yanlısı sempatilerini davalarına dahil etmeye çalıştılar. Bu girişim bağlamında Komintern, 1924'te bölünmüş Makedonya'nın

bağımsızlığının gerekli olduğu sözde Mayıs Manifestosu'nun imzalanmasını düzenledi. 1925'te Komintern'in yardımıyla, eski sol görüşlü İç Makedon Devrimci Örgütü (IMRO) üyelerinden oluşan İç Makedon Devrimci Örgütü (Birleşik) kuruldu. Bu örgüt, 1930'ların başlarında ayrı bir etnik Makedon ulusunun varlığını teşvik etti. Bu fikir uluslararasılaştı ve 1934'te varlığın gelişimini destekleyen bir karar yayınlayan Komintern tarafından desteklendi. Bu eylem IMRO tarafından saldırıya uğradı, ancak Balkan komünistleri tarafından desteklendi. Balkan komünist partileri, etnik Makedon halkının ulusal güçlenmesini desteklediler ve önde gelen IMRO (Birleşik) üyelerin başkanlık ettiği partiler içinde Makedon şubeleri oluşturdular. Ayrı bir Makedon ulusuna aidiyet duygusu, II. Dünya Savaşı sırasında etnik Makedon komünist partizan müfrezeleri kurulduğunda itibar kazandı. 1943'te Makedonya Komünist Partisi kuruldu ve direniş hareketi büyüdü. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Makedonya'nın üç bölümünde, daha sonra komünist denetim altında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti (SFRJ) bünyesinde Makedonya Halk Cumhuriyeti'nin kurulması da dahil olmak üzere etnik Makedon kurumları oluşturuldu. (Şahin, 2018, s.41).

Mevcut veriler, asimilasyon politikasına rağmen, Yugoslavya'daki Makedon Slavlar arasındaki Bulgar yanlısı duyguların iki savaş arası dönemde hala büyük olduğunu gösteriyor. Ancak Yugoslavlar, Vardar Makedonya'nın Slav sakinlerini Bulgarlar olarak kabul ederlerse, bu bölgenin Bulgaristan'ın bir parçası olması gerektiği anlamına gelir. Pratik olarak II. Dünya Savaşı sonrası Makedonya'da, Yugoslavya Krallığı'nın zorunlu Sırplaştırma politikası, yeni bir Makedonlaşma politikasıyla değiştirildi (Rızaj, 1993, s.31). Makedon dilinin kodlanması ve Makedon ulusunun tanınmasının ana amacı vardı: Nihayet Makedonlar arasında herhangi bir Bulgarofili'yi yasaklamak ve Yugoslavya ile özdeşleşmeye dayalı yeni bir bilinç oluşturmak. Sonuç olarak Yugoslavya, savaşlar arası dönemde Vardar Banovina'da zaten yaptığı gibi, PR Makedonya'daki halkın ani bir şekilde Bulgarlaştırılmasını yeniden başlattı. Yaklaşık 100 bin Bulgar yanlısı, Makedon ulusal onurunun korunmasına yönelik özel Yasayı ihlal ettikleri için hapse atıldı ve 1.200'den fazla kişinin öldürüldüğü iddia edildi. Böylelikle nesiller boyu, Komünist Yugoslavya döneminde devlet politikası seviyesine yükselen güçlü Bulgar karşıtı duyarlılıkla eğitilmiş olarak büyüdüler. Ana gündemi, Bulgarlar ile yeni Makedon milleti arasında ayırım yapma ihtiyacının bir sonucuydu, çünkü

Makedonlar kendilerini ancak Bulgaristan'dan farklılaşarak kendi tarihiyle ayrı bir topluluk olarak onaylayabilirlerdi. Bu politika 1990'dan sonra yeni Makedonya Cumhuriyeti'nde daha az yoğun olmakla birlikte devam etmiştir. Böylece, Vardar Makedonya'da Slavca konuşan nüfusun kimliğinin Bulgar kısmı yok oldu. (Şahin, 2018, s.41).

Yugoslavya'nın çöküşünün ardından Makedon kimliği sorunu yeniden gündeme geldi. Komşu ülkelerdeki (özellikle Yunanistan ve Bulgaristan) milliyetçiler ve hükümetler, Makedon etnik kökeninin yaratılmasının modern, yapay bir yaratım olduğu görüşünü savunuyorlar. Bu tür görüşler Makedon tarihçiler tarafından Makedonya topraklarındaki irredantist motifleri temsil ettiği görülmüştür. Dahası, Batılı tarihçiler, aslında tüm modern ulusların, yaratılış "mitlerine" dayanan yeni, politik olarak motive edilmiş yapılar olduğunu belirtiyorlar. Makedon kimliğinin yaratılması, "diğer herhangi bir kimlik kadar yapay değildir. Romantik milliyetçilerin iddialarının aksine, modern, bölgesel olarak sınırlanmış ve karşılıklı olarak birbirini dışlayan ulus devletlerin büyük bölgesel veya hanedan orta çağ imparatorluklarıyla çok az ortak yanı vardır; ve aralarındaki herhangi bir bağlantı en iyi ihtimalle zayıftır. Her halükarda, siyasi bağların değişmesine bakılmaksızın, Makedon Slavları Bizans topluluğu ve Rum milletinin kaderini paylaştılar ve onları mirasları olarak talep edebilirler. Loring Danforth, benzer şekilde, modern Balkan ülkelerinin eski mirasının "belirli bir ulusun karşılıklı olarak münhasır mülkiyeti" değil, "tüm Balkan halklarının ortak mirası" olduğunu belirtiyor. (Karol, 1988, s.50-55).

Son zamanlarda "eski Makedonizm" veya "Antiquisation" adı verilen daha radikal ve uzlaşmaz bir Makedon milliyetçiliği kolu ortaya çıktı. Bu tür görüşlerin savunucuları, modern Makedonları eski Makedonların doğrudan torunları olarak görüyorlar. Bu politika, arkeolojinin ve diğer tarihsel disiplinlerin kamusal söylemdeki zayıflığını ve Makedon kimliğinin marjinalleşmesi tehlikesini gösterdiği için akademisyenler tarafından eleştiriliyor. Tartışmalı ulus inşası projesi Üsküp 2014'ün etkileri ve Üsküp nüfusunun algıları üzerine yapılan araştırmalar, Üsküp'ün ulusal kimliğine ilişkin yüksek derecede belirsizliği ortaya çıkardı. Ek bir ulusal anket, nüfusun duyarlılığı ile devletin teşvik etmeye çalıştığı anlatı arasında büyük bir tutarsızlık olduğunu gösterdi. (Şahin, 2018, s.41).

Buna ek olarak, son yirmi yılda on binlerce Kuzey Makedonya vatandaşı Bulgar vatandaşlığı için başvuruda bulundu. 2002–2019 döneminde yaklaşık 80.000 kişi vatandaşlık aldı ve 53.000 kişi hala vatandaşlık almayı beklemektedir. (Karol, 1988, s.50-55).

Bulgaristan, etnik Bulgarlar ile Bulgar vatandaşları arasında anayasal bir ayırım yapan özel bir etnik çifte vatandaşlık rejimine sahiptir. Makedonlar söz konusu olduğunda, sadece ulusal kimliklerini Bulgar olarak ilan etmek vatandaşlık kazanmak için yeterlidir. Prosedürü kolaylaştırarak Bulgaristan, daha fazla Makedon vatandaşını (Slav kökenli) Bulgar vatandaşlığına başvurmaya teşvik ediyor. Adayların büyük çoğunluğu köken itibarıyla Bulgar olarak başvuruda bulunmuştur, sadece birkaçının Bulgaristan ile gerçekten yakın bağları olmasına rağmen Bulgar vatandaşlığı genellikle yerel halk tarafından Bulgar kimliğini göstermek yerine Avrupa Birliği üye devletlerine iş erişimi kazanmaya atfedilir. Bu fenomene plasebo kimliği denir. Makedon kamuoyu arasında, bu politikanın Bulgaristan'ın Makedon ulusal kimliğini istikrarsızlaştırmak için sürdürdüğü bir stratejinin parçası olduğuna dair bazı yorumlar var. (Özkan, 2012, s.67).

3.2.2. Arnavut Kimliğinin İnşası

Bu başlık kapsamında Arnavut kimliğinin inşasına yer verilecek olup öncelikle Arnavutlar hakkında genel ve tarihi bir bilgi sunulacak sonrasında ise kronolojik sıralama ile Arnavutların kimlik inşası süreci anlatılacaktır.

Kimlik terimi etnik, dinsel ya da kültürel azınlıkların taleplerini dile getirmede de bir rol üstlenir. Eski Yugoslavya'da, Ruanda'da, Kafkaslar'da vb. yaşanan savaşlarda kimlik çatışmalarından söz edilmiştir. Kimlik tartışmalarının çoğunun temelinde millî ve dinî kimlik olgusu bulunur. Millî kimlik, kimlikle ilgili ayrımlar ve ortaklıklarda merkezi bir konumda bulunmaktadır. (Şahin, 2018, s.41).

Millî kimlik, kişisel ve toplumsal olarak ortaya çıkan, milleti farklılaştıran ve benzerliklerden ayıran özelliklerdir. Millet olan her toplumun dünyaya, hayata, eşyaya bakışı farklıdır. Toplumların yaşantıları ve duygu gösterme biçimleri farklıdır. Millî kimliği farklılıklar oluşturur ve önemli olan dayanışma duygusudur. Bir milletin oluşumunda hayata bakışında dinin rolü önemlidir. Din kişinin gündelik hayatına katkıda bulunduğu gibi toplumla olan ilişkisini de düzene sokar. Dünyaya bakış; dinî inançlarla

olur, birçok unsur gelenek-görenek olarak karşımıza çıkar. Kültür, millî kimliği ortaya çıkaran bir unsurdur. Millete mensubiyet kültürel kimliği ifade eder. Bu da maddi-manevi unsurlardan oluşur. Manevi öğelerden biri dindir. Din, kültür yoluyla millî kimliğin oluşum aşamasındandır. Kimliğin oluşumunda etkili olan bazı faktörleri şöyle sıralayabiliriz: Dil, din, kültür, eğitim, aile, örf-adetler, coğrafya, ekonomi, etniklik. Balkanlar hem coğrafyası hem sakinleri itibariyle çok farklı bir bölge görüntüsü arz eder. Küçük küçük devletçiklerden oluşması ve bu devletçiklerin içinde çok farklı milletlerin varlığı burayı dünyanın diğer bölgelerinden ayırır. Farklı millet ve inanışlardan insanların yaşaması ve küçük devletçiklerden oluşması buranın sürekli istikrarsız bir yapıda kalmasına sebebiyet vermiştir. Sadece Osmanlı idaresinde 500 yıl istikrarlı bir dönem yaşanmıştır. Osmanlı'dan önce de sonra da Balkanlar istikrarlı dönemi yaşayamamıştır. (Özkan, 2012, s.67).

Parçalı devletçikli yapısına rağmen Balkanlar, Avrupa-Asya karayolu geçişinin en kısa rotasına sahip olduğu için çok büyük önem arz eder ki bu yönüyle büyük devletler buraya sürekli hakim olmak istemişlerdir. Fakat farklı milletlerden küçük devletçiklerden oluştuğu için buralar sürekli sıkıntı bölgeleri olagelmiş, Osmanlı hariç kalıcı istikrar yaşanmamıştır. Osmanlı sonrasında da bu bölgede kontrolü elinde tutmak isteyen büyük devletler buralara müdahaleyi hiç bırakmamıştır. Osmanlı'nın yıkılmasıyla bölgeyi yeniden parçalamışlar, bölgedeki farklılıkları sürekli kaşımışlar ve buranın tek bir siyasi irade tarafından yönetilmesine engel olmuşlardır, böylelikle bu coğrafyayı çok rahat kullanmışlardır. Bölge sürekli tartışmalı tutularak kendi içinde istikrarlı bir yapı oluşmasına engel olunmuştur. (Akman, 2006, s.61; Emiroğlu, 2006, s.5763).

Bölgede istikrarlı yapı oluşmasına oluşturulmasına hizmet edecek en önemli unsur Arnavutlardır. Büyük devletler de bölgede istikrarlı yapı oluşturacak Arnavutları kendi içinde çatışmalı halde tutmaya çalışmışlardır. Çoğunluğu Müslüman olan Arnavutları kendi yanlarına çekemeyecekleri için öncelikle onlara milliyetçilik söylemi üzerinden yaklaşarak Arnavut milliyetçiliği propagandası üretmişlerdir. Büyük devletlerin ısrarla yapmaya çalışmış olduğu şey çoğunluğu Müslüman Arnavutların bir araya gelmesine mani olmak ve böylece altı parçaya ayrılmış Arnavut devletlerinin Balkanlarda birleşerek güçlü bir devlet kurmasını önlemektir. Bu amaçla Arnavutlara, Müslümanlıklarının zorla

kazandırılmış olduğu, asıl dinlerinin Hristiyanlık olduğu vurgusu ısrarla gündemde tutulmuştur. (Karpat, 2016, s.95).

Bu şekilde Balkanlarda istikrarlı bir yapı oluşturacak nüfusa sahip olan Müslüman Arnavut nüfusu orijinal dinlerinin Hristiyan olması vurgusuyla Hristiyanlaştırmaya çalışılarak Müslüman Arnavut sayısı azaltılmaya çalışılmıştır. Tabii ki bunun için öncelikle Hristiyanlaştırma vurgusu yapıldığı anlaşılmasa için öncelik Arnavut milliyetçiliği propagandasına kaydırılmıştır. Bu nedenle, “Müslüman Arnavut yoktur, Hristiyan Arnavut yoktur, Arnavut dininde Arnavut vardır” vurgusuyla öncelikle Arnavut milliyetçiliği propagandası yürütülmüştür. Bir sonraki aşama ise Müslümanlığı minimize edilen Arnavutların Hristiyanlaştırılma süreci başlayacaktır ki bunun da başladığı rahatlıkla görülmektedir. Müslüman Arnavutlar asıl dinleri diye iddia ettikleri Hristiyanlığa hızla itilmektedir. Bir yandan güya Arnavutları dini merkezli tartışmanın dışına çıkarmak sadece milliyetçilik vurgusu yapılırken fakat eş zamanlı olarak Rahibe Nana Teresa'nın İskender Bey'in Hristiyanlıklarına vurgu yapılması aslında asıl hedefin Arnavut milliyetçiliği etrafında bütünleşmek değil, Müslüman Arnavut sayısının azaltılması olduğunu akıllara getirmektedir. Bu şekilde çabalarla öncelikle Müslüman Arnavutların sayısı azaltılmaya Hristiyan Arnavutların sayısı yükseltilmeye çalışılmaktadır. (Büyüktanır, 2015, s.53).

Bununla iki amaç hedeflenmektedir. Birincisi Balkanlardaki siyasi istikrarı sağlayabilecek Arnavutların sayısı ve etkinliği azaltılmaya çalışılmaktadır. Böylelikle de çoğunluğu Müslüman ve tek başına güçlü bir yapı oluşturacak olan Arnavutların etkinliğinin azaltılmasıyla da öte yandan altı devlete bölünmüş olan Arnavutların bu şekilde bir araya getirilmesine de mani olunmaktadır. Altı devlete bölünmemiş bir Arnavutluk Balkanlarda tek başına istikrarı sağlayabilecek bir idare görüntüsü verir. Ondandır dolayı Hem Müslüman Arnavutların sayısı azaltılmalı hem de Arnavut coğrafyası parçalanmalıdır. Eğer bu gerçekleşmezse Asya ve Avrupa'nın en kısa kara geçiş noktasını temin eden Balkanların Arnavut kontrolüne girme ihtimali çok yüksektir. Bunun gerçekleşmemesi için de önce Müslümanların bir kısmı Hristiyanlığa bir kısmı seküler anlayışlara itilmekle içlerinde siyasi birlik oluşturacak olan Arnavutlar bir şekilde parçalı halde tutulmaya çalışılmaktadır. Buna bağlı olarak da 100 yıl içerisinde altı devlete parçalanacak şekilde bölünmüş Avrupa-Asya arasındaki en kısa karayolu başta

Arnavutlar olmak üzere Balkan halklarının denetiminden uzak tutulmaktadır. Osmanlı döneminde tek bir devlet halinde yaşayan Arnavutlar, Osmanlı'nın çekilişi sürecinde ve çekildikten sonra savaşlar işgaller adaletsiz yapılan barış antlaşmaları sonucunda gelecekte istikrarlı bir yapı oluşturmamaları için altı devlete dağıtılmıştır. Bu şekilde büyük devletler Balkanları, arka bahçesi olarak tutmaya devam etmiştir. Eğer Arnavutlar tek bir devlet içinde ve Osmanlı döneminde de olduğu gibi çoğunluğu birbirine yakın Müslümanlar olarak kalmaya devam etselerdi Balkanların kontrolünü çok rahat ellerine geçirebilirlerdi. (Büyüktanır, 2015, s.53).

Öte yandan Milliyetçilik akımları merkezi imparatorluklarda ağır etkiler bırakmış, onları yıkılışa kadar sürüklemiştir. Milliyetçilik akımlarının merkezi imparatorluklarda yıkıcı sonuçlar bırakan etkileri tesadüfi karşılaşılan hadiseler değildi. Bizzat planlanarak, birtakım iç çatışma hareketleri hazırlanarak üretilen zararlı sonuçlardı. Bu hadiseler tesadüfi olsaydı, karşılaşılan zararlı sonuçlarından dersler çıkarılıp bir daha tekrar edilmemesi gerekirdi. Zararlı neticeleri görülmesine rağmen aynı milliyetçilik merkezli kışkırtmaların sürekli tekrar ettirilmesi, bu nokta da taammüdi hareketlerin olduğu sonucunu zorunlu olarak çıkartır. Bir el ya da eller rakibi olan devletleri zayıflatmak için her usule başvurduğu gibi milliyetçilik merkezli kışkırtmaları da kullandığı, istismar ettiği defalarca görülmüştür. (Karpat, 2016, s.95).

Yüzyıllarca birlikte yaşayan farklı etnik kökenlerden halklar, kendilerine bu farklılıklar hatırlatılmak hatta sürekli gündemde aynı sıcaklık da tutulmak suretiyle birbirlerine düşman edilmiştir. Halbuki birbirlerine bu şekilde düşman edilen halklar, çok değil 100-200 yıl öncesi, hele 1789 Fransız İhtilali temel alındığında belki de 20-30 yıl öncesi birlikte huzur içinde yaşayan insanlardı. Elbette aralarında birtakım sorunlar mutlaka olabilirdi ancak farklı etnik kimlik temelli ayrı ayrı kamplaşmalara dönüşmüş, birbirleriyle savaşa gidecek kadar bir düşmanlık içinde değillerdi. Halkları, birbirlerine silah kullanmaya varan bu şekilde düşmanlık için iten milliyetçilik merkezli çatışmaların aslında bir karşılığı da yoktu. Çünkü milliyetçilik merkezli tartışmalar sonucu birbirlerini boğazlamaya varacak duruma gelen halkların, milliyetçilik tartışmaları yaşamadığı durumlarda birbirleriyle barış içinde yaşadığı da görülmüştü. (Akman, 2006, s.61; Emiroğlu, 2006, s.5763).

O halde milliyetçilik tartışmalarının suni, körükletilen, üretilen, kışkırtılan kavgalar olduğu anlaşılmaktaydı. Bu şekilde suni çatışma alanları oluşturulan halklardan olan Arnavutlar da aynı algı operasyonlarına maruz kalmışlardı. Aslında farklı kimliklerin birlikte huzur içinde yaşayabilecekleri ortamlar, çatışma sebeplerine dönüştürülmüştü. Arnavutlarla birlikte tüm Müslüman ahalinin huzur içinde yaşadığı Osmanlı'da Kosova, Selanik ve Manastır'la merkez Arnavut topraklarının, milliyetçilik merkezli çatışmalarla kaybedilmemesi için elinden geleni yaparken, amacı topraklarını kaybetmekten çok, buralardaki Müslüman halkın başına gelecek olanları önlemek kaygısındaydı. Çünkü Osmanlı, başka dinlere gösterdiği hoşgörünün, Müslüman vatandaşlarına gösterilmeyeceğinden korkuyordu. Çünkü Yunanistan'a 1827'de, Karadağ, Sırbistan ve Romanya'ya 1878'de, Bulgaristan'a 1908'de bağımsızlık verilirken, Müslüman Boşnaklar ve Arnavutlarla meskun bölgelere işgal edilmek düşüyordu. Halbuki Balkanlardaki uluslar bağımsızlığı hak ediyorsa, bu haktan Boşnakların ve Arnavutların da yararlandırılması gerekiyordu. İşte burada büyük devletler Müslüman uluslara, Hıristiyan uluslara gösterdiği hoşgörüyü göstermiyor, Yunanistan, Karadağ, Sırbistan, Bulgaristan bağımsızlık kazanırken Bosna Hersek işgal ediliyordu. Bu çerçevede nüfusunun çoğu Müslüman olan Kosova, Makedonya, Arnavutluk gibi önde gelen Arnavut bölgelerine de Bosna Hersek'ten farklı muamele yapılmayacağını iyi bilen Osmanlı, bağımsızlığını kazanan ve işgal edilip başka bölgelerden gelen Müslümanlarla da olsa iyice çoğalan Müslüman Selanik, Manastır ve Kosova Arnavutlarını ne olursa olsun kurtarmaya, işgal ettirmemeye çalışıyor, bütün güvenlik tedbirlerini ona göre alıyordu. Bütün uğraşlarına, gayretlerine, asker göndermelerine, askeri harcamalar yapmalarına ve bu şekilde buraları koruma gayretlerine rağmen Osmanlı, şüphelerinde haklı çıkmıştı. 1912'ye kadar her şeye rağmen Selanik, Kosova, Manastır'ı koruyan Osmanlı, kendisine karşı Karadağ, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'dan oluşmuş beşli koalisyon karşısında artık daha fazla dayanamamış buralardan ağır kayıplarla çekilmek zorunda kalmıştı. (Bakırcılar, 2010, s.8).

Osmanlının da doğru tahmin ettiği gibi yukarıdaki koalisyon güçlerine bağımsızlık verip Bosna-Hersek'i işgal eden anlayış, Kosova, Selanik ve Manastır'a farklı muamele yapmamış, Bosna-Hersek'i işgal ettiği gibi, Kosova, Makedonya, Arnavutluk'la birlikte diğer Arnavut vilayetlerini de paylaşarak işgal etmişti ve yine Osmanlı'nın korktuğu gibi,

kendi sergilediği hoşgörü, buralardaki Boşnak ve Arnavut Müslümanlara sergilenmemiş, baskı ve eziyetler sonucu yüzbinlerce Müslüman Boşnak ve Arnavut göç etmek zorunda kalırken, yine Balkanların tamamında yüzbinlerce Müslüman öldürülmüştü.

Bu şekilde, 1912'yle birlikte paylaşılarak işgal edilen bu topraklardan yapılan göçler, sadece 1912 sonrasıyla sınırlı kalmayacak, modern zamanlara kadar, üstelik dünyanın bile dikkatini çekecek derecede büyük boyutlarda devam edecektir. Dünyanın dikkatini çekecek derecede yaptırılan zorunlu göçler bile buralardaki eziyetleri bitirmeyecek, bütün dünyanın dikkatini tekrar buraya çekecek uluslararası askeri müdahaleyi gerektirecek derecede eziyetler devam edecek ve son olarak Birleşmiş Milletlerin olaya el koymasını gerektirecek boyutlara ulaşacaktı. Bu şekilde süreçlerle Kosova ve Makedonya'daki Birleşmiş Milletler müdahalesini gerektirecek Sırp saldırılarından önce de sonra da Balkanlar'da tamamlanmamış tasfiye devam ettiriliyordu. (Akman, 2006, s.61; Emiroğlu, 2006, s.5763).

Halbuki Arnavutlarla tüm Müslümanlar bu topraklarda huzur içinde yaşamışlar, bu bölgeleri hep birlikte savunmuşlardı. Bununla birlikte Sami Fraşiri ise, “Arnavutlar, Türkler için kan dökmüşler” ifadesini kullanıyordu ama öte yandan “Osmanlı üst yönetiminde bulunmuş Arnavutlardan bahsedilmekten de geri durulmamaktaydı. Halbuki, Arnavutlar sadece Türkler için değil, kendi vatanlarını savunmak için de savaşmışlar, ayrıca, sadrazamlığa kadar üst kademelerine yükseldikleri devletin parçası haline gelmişlerdi. Buna rağmen çok ilginç bir şekilde sadrazamlığa kadar yükselme olgusu, kimi taraflarca Osmanlı zorlamasına bağlanmaktaydı. Zorlamayla hiçbir maharet ortaya çıkmaz. Zorlamayla sadece o sırada yapılmak istenen görev, ortalama bir şekilde tamamlanır. Yoksa yapılması istenen şey, en güzel şekilde uygulamaya konuluyor, sonunda devletin üst kademelerine kadar yükseliniyorsa, burada zorlamadan söz etmek hem bilimsel, hem de etik değildir (Arı, 2014, s.78).

Ayrıca, “Zorla ilmi terakki olmayacağı” herkesin malumudur. Osmanlı Döneminde Arnavut ilim adamlarının var oluşu ve sayıca yüksek miktarda oluşu da Arnavutların, tabii oldukları devlette, zorla görev aldıkları kanaatini çürütmektedir. Öte yandan, zorla Müslümanlaştırıldığı iddiası gibi, Osmanlı'ya zorla tabii oldukları iddiası da bilimsel temelden yoksundur. Yukarıda da ifade edildiği gibi, zorlamayla hiçbir maharet ortaya çıkmaz. Osmanlı İdaresinde, küçük memuriyetler bir yana, bu denli, Arnavut

Sadrazamlar, Kaptanı Deryalar, Vezirler, Şeyhülislam gibi üst düzey devlet görevlilerinin oluşu, o dönem Arnavutlarının içtenliğini yansıtır. O dönem Arnavutlarının Osmanlı İdaresini benimsediklerini, kendi bölgelerinde savaştıkları kadar, başka bölgelerde de savaştıklarını fakat aynı zamanda bazen tüm Osmanlı Topraklarının en üst makamı olan sadrazam bile olmak üzere, Osmanlı'nın Arnavutlarla meskûn olmayan başka topraklarının da üst düzey yöneticileri olduklarını tarihte yaşanmış birçok örneğiyle birlikte ortaya koyar (Çağlar, 2012, s.314).

Osmanlı'dan bugüne hiçbir kaynaktan, Osmanlı İdaresindeki Arnavut Sadrazamlar, Kaptanı Deryalar, Vezirler, Şeyhülislam gibi üst düzey Devlet Görevlilerinin zorlamayla çalıştırıldıklarına dair bir veri yoktur. Dolayısıyla Arnavutlar, Türkler için değil, kendi malları, namusları, çocukları için, parçası oldukları devlet adına savaşmışlar, çalışmışlardır. (Bakırcılar, 2010, s.8).

3.2.3. Türk Kimliğinin İnşası

Kimlik, fiziksel ve psikolojik güvenliği artırmak için bir grup insanı herhangi bir yere, bir nesneye veya bir kolektiviteye ait ve özdeş kılan bir tür duygudur. Zamana ve mekana bağlı olarak dalgalanabilen, değişebilen ve dönüşebilen birçok parametreden oluşur. Kimlik ötekilik tarafından inşa edilir. Bir kimliği tanımlayan bir toplum, kaçınılmaz olarak benzer unsurları bir kümeye, farklı unsurları da diğerine yerleştirir. Bir kimliğin özelliği, diğerleriyle farkı gösteren bir çizgi çizilerek belirlenir. Bu hat kısırtıcı ve daha kalınsa, çalkantılı sınırlama süreci sonucunda diğerleriyle birlikte yaşamak mümkün değildir. Bununla birlikte, bu çizgi daha pürüzsüz ve ılımlı ise, farklı kültürleri aynı anda farklılaşma kaybı olmadan sürdürmek mümkündür. Bu bağlamda kimliğin bir yapı olduğunu ve tarihçiler, memurlar ve devlet adamları tarafından şekillendirilebileceğini unutmamak gerekir. (Karol, 1988, s.50-55; Demircioğlu, 2019, s.247-249).

Bu açıdan Türk kimliğinin edinim sürecini, Orta Asya'da ortaya çıkan ve Çin ötekiliği etrafında şekillenen ve Malazgirt Savaşı sonucunda Kafkasya, Balkan Yarımadası, Avrupa ve nihayetinde Küçük Asya'ya doğru genişleyen bir yörünge takip edebilir. Devlet kurma potansiyeli, örgütlenme kapasitesi ve askeri zaferleriyle öne çıkan Türk kimliği, İslam'ı kucaklayarak medeniyet inşa etme imkanına kavuşuyor. Büyük Selçuklu İmparatorluğu ve Anadolu Selçuklu İmparatorluğu, sistematik olarak ittifaklar

kurarak Türk kimliği üzerindeki nüfuz alanını yayma amacına daha çok odaklanmıştır. Bu dönem, Sünni İslam'ın Hanefi mezhebine dayanan İslam anlayışını şekillendiren bir dönemdir. Osmanlılar, Selçukluların sınır siyasi birimi olarak, Hıristiyan periodlemi ile kendi döneminde ilk teması niçin kurduklarını ve ardından Balkanlar ve Avrupa'ya hızla yürüdüklerini gerekçelendirdi. Bu dönem, Doğu ile Batı'nın, İslam'ın ve Hıristiyanlığın karşılıklı etkileşim kurduğu ve birbirini tanıdığı çok önemli bir dönüm noktasıydı. (Aktürk, 2012, s.73).

Akdeniz'in "Müslüman ve Türk Gölü" haline dönüştüğü Osmanlı'nın görkemli dönemi, Kanuni Sultan Süleyman'ın egemenliği idi. Avrupa bu dönemde Rönesans, Reform, Aydınlanma, rasyonalizm, hümanizm ve Kartezyen felsefesini yaşamış ve Orta Çağ'ın skolastik ve ataerkil düşüncesini geride bırakmıştır. Avrupa, antik çağın demokrasi deneyinden esinlenerek elde ettiği kimlikle kendini özdeşleştirmeye başladı. Bununla birlikte, bu kazanımlar Avrupa'yı Avrupa merkezli bir bakış açısına sahip olmaya teşvik etti. Bu açıdan uygar olmayı bekleyen bir toplum, Batı'nın kültürel evrim merdivenlerini takip etmelidir. Bu yaklaşım Doğu konusunda oryantalist düşünceye yol açtı. Bunun için Doğu medeniyetleri, sahip oldukları kaynakları kullanma zihinsel kapasitesinden mahrum kaldılar ve Batı, bu kaynakları tüm insanlığın hizmetine sunma misyonunu omuzlamak zorunda kaldı. Avrupa'nın tüm sömürüye ve kültüre bağlı yaklaşımlara gerekçe olarak emperyalist ve sömürgeci politikalar geliştirmesinin uzak ve iddia edilen nedeni buydu (Özdoğan, 2015, s.227-228).

Oysa doğuda 16. yüzyıla ait kudretli bir Osmanlı İmparatorluğu olmasaydı, Avrupa birbirleriyle iş birliği yaparak ortak bir Avrupa kültürü ve kimliği yaratma fırsatına sahip olamazdı ve dünya çapında bir medeniyet inşa edemezdi. Batı hareketinden doğan milli değerlerini evrenselleştirmek. Bu nedenle, tüm gelişmeler, Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'yı dünyanın geri kalanıyla birleşmeye ve bağlanmaya teşvik ederek kurucu ötekine dönüştüğünü göstermektedir (Durmaz, 2015, s.67).

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi, Avrupa ile yüzleşerek farklı sosyo-politik ve kültürel kimliklerin ortaya çıkmasına neden oldu. Tarihte ilk kez bir medeniyet, kötülüğünden ve büyüklüğünden korunmak için bir başkasıyla bir araya gelmeye karar verdi. Ancak görünen o ki, modernleşmeden çıkarılan şey, Avrupa'nın hissettiği korku ve tehdidin bir sonucu olarak Batılılaşma. Fransız Devrimi'nin getirdiği milliyetçi

duyguların artan popülaritesine karşı tavır almak için, son dönem Osmanlı yönetici seçkinleri, bileşenlerin birliği (ittihad-ı anasır) fikri üzerine Osmanlıcılık ve Osmanlı kimliğini uydurdu. Ayrıca Osmanlı bürokrasisi modern değerlerin tehdidine karşı İslamcılığı, Türk unsurunun hayatta kalma sorununa karşı da Türkçülüğü geliştirdi. Gerekçesi Batı ile güçlü bağlarına ve Osmanlıların Batı'nın gerisinde kalmasının dinsel, manevi ve ahlaki değerlerimizden kaynaklandığı düşüncesine dayanan bir Batı kimliği olduğu da söylenebilir. (Tuncer, 2017, s.6).

Sonunda Türk kimliği, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden günümüze bir kez daha Batılılaşma süreciyle kendini Avrupalı olarak yeniden şekillendirme yörüngesini izledi. Bu eğilim üç düzeyde analiz edilebilir. Birincisi, Osmanlı'nın son döneminde gelenek ve moderniteyi bir arada yaşatan, orduyu modernize etmeye çalışan ve imparatorluk içindeki gayrimüslim azınlıkların haklarını teşvik ederek Avrupa'nın bir parçası olmaya çalışan dualist modernizasyondur. İkinci seviye, geleneğin tamamen kesintiye uğraması ve sıradan insanların yukarıdan aşağıya bir dayatma yoluyla modernleşme sürecine dahil edilmesiyle radikal Batılılaşmaya dayanan Kemalist modernleşme sürecidir. Üçüncü ve son düzey ise, Türkiye'nin Aralık 1999'da Helsinki Zirvesi'nde AB'ye resmi aday olarak ilan edilmesinin ardından Avrupa Birliği entegrasyon sürecindeki Batılılaşma ve modernizasyondur ve bugün de devam etmektedir. Bu sürecin başlangıcında AB, kendisini nispeten demokratik değerler üzerine inşa ederek ve bir dış değişim mekanizması olarak Türkiye'de askeri-bürokratik vesayet ve oligarşiyi kırarak demokratik statünün desteklenmesini ve özellikle sivil-asker ilişkilerinin normalleşmesini sağlamaya hizmet etti. Ancak AB'nin değişen karakteri nedeniyle zaman geçtikçe bu ilişki tersine döndü. AB zaman içinde bloğu meşrulaştıran demokratik değerleri desteklemekten vazgeçti ve onu ırkçılık, şovenizm, yabancı düşmanlığı ve İslamofobinin etkisine maruz bıraktı. Bu dönüşüm, Avrupa medeniyetiyle mevcut ve gelecekteki ilişkilerimizin çarpıtılmasıydı. (Karol, 1988, s.50-55).

Bu koşullar altında Türkiye acilen kimliğini yeniden inşa etmek zorunda kaldı, çünkü Türkiye bunu yapmaktan kaçınırsa, çevresindeki ideolojiler ve komşu sosyo politik ortam, kimliğini tanımlamaya ve kültürel sınırlarını sınırlamaya teşvik etmeye çalışıyor. Öte yandan, son cumhurbaşkanlığı referandum sonuçları nedeniyle Türkiye'nin tüm kurumlarla birlikte devleti yeniden yapılandırma sürecinden geçtiğini unutmayın.

Dolayısıyla bu yeni yapının devletin kimliğini de yeniden tanımlaması gerekiyor. Ancak, ulus-devletin ulusal inşa stratejilerindeki rolünü anlamak için, modern İtalya'nın kurucularından Massimo d'Azeglio'nun şu meşhur sözünü hatırlayalım: "Biz İtalya'yı yaptık. Şimdi İtalyan yapmalıyız. (Şahin, 2018, s.41).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MAKEDONYA'DAN KUZEY MAKEDONYA'YA DÖNÜŞÜM VE İSİM SORUNU

4.1. Makedonya Sorununa Bölgesel ve Uluslararası Aktörlerin Yaklaşımı

4.1.1. Bölgesel Aktörlerin Soruna Yaklaşımı

Çalışmanın bu kısmında bölgesel aktörlerin soruna olan yaklaşımları inceleme konusu yapılacaktır.

Yunanistan'ın Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına karşı olan olumsuz tutumunu açıklamak için sunduğu argümanlar, toprak bütünlüğünü korumak, tarihine ve değerlerinin bir parçası olan sembollerine sahip çıkmak üzerine kurulmuştur (Emin, 2014, s.31). Makedonya olarak adlandırılan toprakların günümüzde bir bütünlük arz etmemesi ve tarihsel ismini kullanarak yeni bir devletin bağımsızlığını ilan etmesi üzerine toprak bütünlüğünün tehlikeye gireceğini düşünülmesi Yunanistan'ın tepkilerinin ana sebebi olarak gösterilse de Yunan siyasetinde asıl tedirginlik yaratan durum, içerisinde bulunan Makedon azınlığın varlığının başka bir devlet tarafından sürekli dünya kamuoyuna duyurulması olmuştur (Danforth, 1993, s.2; Arpalier, 2019, s.11).

Zira Yunan siyasetçilerin üzerine basarak dile getirdiği Makedonya Cumhuriyeti'nin Yunan topraklarını işgal etmesi gibi ihtimalin gerçek olamayacağı, siyasi, askeri ve ekonomik nedenlere bakıldığında oldukça açıktır. Yunanistan bu argümanlar çerçevesinde Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Makedonya Cumhuriyeti'nin ismini anayasasını ve bayrağını değiştirmesi hususunda baskı yapmasını istemiş ancak çoğu zaman bu isteği desteklense de Makedonya Cumhuriyeti gerek bölgesel çıkarlar gerekse çevresinde yaşanan kaosa rağmen başarılı bir demokratik sürece geçmesiyle dünya kamuoyunda değer görmüştür. Böylelikle iki ülke için, zaman zaman kazananın değiştiği diplomatik süreçler ortaya çıkmış, sorun çözülememiştir. (Şahin, 2018, s.41).

İki ülkenin de Büyük İskender ve onun yarattığı devletin ve kültürün büyüğünden çıkamaması tarihsel olarak anlaşılır bir konudur. Çoğu kez anayasasından ve bayrağından ödün veren Makedonya Cumhuriyeti, isim meselesi konusunda geri adım atmayı bir kez

olsun düşünmeyen bir politika temellendirmiştir. Bunun karşısında gerek ambargo uygulayarak ekonomik baskıda bulunan gerekse uluslararası kuruluşlara katılımında veto yetkisini kullanıp siyasi baskılar ile Makedonya Cumhuriyeti'ni bu politikadan geri döndürmeye çalışan Yunanistan da inatçı tutumunu devam ettirmiş iki ülke arasında sınırlar sürekli gergin kalmıştır. (Karol, 1988, s.50-55).

Geçici uzlaşının imzalanması ile iki ülke arasında ekonomik, askeri ve diplomatik alanlarda iş birlikleri sağlanmış, özellikle Makedonya Cumhuriyeti içerisinde kayda değer yatırımlar yapan ve kendi ekonomisi açısından da olumlu bir ivme kazanan Yunanistan, 2000'li yılların başında iç çatışma yaşayan Makedon devletine vermiş olduğu diplomatik destek ile ambargo uygulamaları ve sert politikaları nedeniyle uluslararası arenada kaybettiği prestijini yeniden kazanma yoluna girmiştir.

Makedonya isim sorunu kapsamında Bulgaristan'ın tutumu stratejiktir. Tarih boyunca topraklarında savaş eksik olmayan Balkanlarda, 1990'larda meydana gelenler, II. Dünya Savaşı'nın ardından sessizliğe bürünmüş bir sürecin yeniden patlak vermesiyle, yeni bir kaos ortamının oluşmasına neden olmuştur. Karizmatik bir lider önderliğinde başlayan Yugoslavya hayali son bulurken, SSCB'nin yıkılması ile etki alanında olan bölgelerde gerginlikler artmıştır. II.Dünya Savaşı'nın ardından insanlık adına büyük bir kayıp yaşatan, Yugoslav İç Savaşı, halkları yeniden bir toprak mücadelesinin içine hapsetmiştir. Balkanlar kendi içinde kana bulanmış eller ile mücadele ederken öte taraftan stratejik nedenlerle büyük güçlerin müdahalelerine maruz kalmıştır. Bosna Hersek'te yaşanan korkunç savaş, Yugoslavya içinde ekonomik ve askeri olarak güçsüz konumda olan diğer devletleri de oldukça ürkütmüştür. Bu devletlerden biri Makedonya Cumhuriyeti idi (Çavuşoğlu, 2007, s.123-124).

Sorunun çözülmesindeki kilit rol 2015'te Yunanistan'da, 2017'de ise Makedonya Cumhuriyeti'nde gerçekleşen hükümet değişiklikleridir. Makedon başbakan Zoran Zaev göreve geldikten sonra ülkesinin güvenliği ve ekonomik kalkınmanın sağlanması için AB ve NATO içerisinde ülkesinin bulunması gerekliliğinin farkında olarak bu üyeliklerin önündeki en önemli engel olan isim sorununun kesin olarak ve hızlı bir şekilde çözülmesi gerektiği kanısına varmış, öncelikli olarak bir diğer AB üyesi ve Makedonya sorununun bir diğer tarafı olan komşu Bulgaristan ile temasa geçmiştir.

‘‘Makedonya’’ Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinden itibaren jeopolitik konumu nedeniyle paylaşılmayan bir saha olmuştur. Bunun yanında belki de Balkanların kendini en tanımlayamayan bölgesidir. Gerek sınırları gerek aidiyeti sürekli sorgulanan Makedonya, Sırpların, Bulgarların ve Yunanların çekiştirip durduğu bir alan haline gelmiştir. Yugoslavya döneminde, ileride bu dondurulmuş problemin yeniden ortaya çıkması ve Yugoslavya’ya tehdit olabileceği gerçeği ile baş başa kalan Josip Broz Tito’nun ilk kez ‘‘Makedon’’ diye bir halkın özgün varlığını kabul edip Federasyon içerisinde özel bir konuma getirmesi ile Makedon halkı ve Makedonya sorunu adına yeni bir sayfa açılmıştır. Yugoslavya’nın geleceği için yapılmış bu hamle 21. Yüzyılın ilk yarısında bölgenin en karmaşık durumu halini alacaktır. Başrollerini Yunanların ve Makedonların oynadığı yeni savaş senaryoları bölgeyi uzun süre meşgul edecektir. (Karol, 1988, s.50-55).

Türk kimliği, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden günümüze bir kez daha Batılılaşma süreciyle kendini Avrupalı olarak yeniden şekillendirme yörüngesini izledi. Bu eğilim üç düzeyde analiz edilebilir. Birincisi, Osmanlı'nın son döneminde gelenek ve moderniteyi bir arada yaşatan, orduyu modernize etmeye çalışan ve imparatorluk içindeki gayrimüslim azınlıkların haklarını teşvik ederek Avrupa'nın bir parçası olmaya çalışan dualist modernizasyondur. (Tuncer, 2017, s.6).

İkinci seviye, geleneğin tamamen kesintiye uğraması ve sıradan insanların yukarıdan aşağıya bir dayatma yoluyla modernleşme sürecine dahil edilmesiyle radikal Batılılaşmaya dayanan Kemalist modernleşme sürecidir. Üçüncü ve son düzey ise, Türkiye'nin Aralık 1999'da Helsinki Zirvesi'nde AB'ye resmi aday olarak ilan edilmesinin ardından Avrupa Birliği entegrasyon sürecindeki Batılılaşma ve modernizasyondur ve bugün de devam etmektedir. Bu sürecin başlangıcında AB, kendisini nispeten demokratik değerler üzerine inşa ederek ve bir dış değişim mekanizması olarak Türkiye'de askeri-bürokratik vesayet ve oligarşiyi kırarak demokratik statünün desteklenmesini ve özellikle sivil-asker ilişkilerinin normalleşmesini sağlamaya hizmet etti.

Ancak AB'nin değişen karakteri nedeniyle zaman geçtikçe bu ilişki tersine döndü. AB zaman içinde bloğu meşrulaştıran demokratik değerleri desteklemekten vazgeçti ve onu ırkçılık, şovenizm, yabancı düşmanlığı ve İslamofobinin etkisine maruz bıraktı. Bu

dönüşüm, Avrupa medeniyetiyle mevcut ve gelecekteki ilişkilerimizin çarpıtılmasıydı (Nedim, 2014, s.41).

Bölgede istikrarlı yapı oluşmasına oluşturulmasına hizmet edecek en önemli unsur Arnavutlardır. Büyük devletler de bölgede istikrarlı yapı oluşturacak Arnavutları kendi içinde çatışmalı halde tutmaya çalışmışlardır. Çoğunluğu Müslüman olan Arnavutları kendi yanlarına çekemeyecekleri için öncelikle onlara milliyetçilik söylemi üzerinden yaklaşarak Arnavut milliyetçiliği propagandası üretmişlerdir. Büyük devletlerin ısrarla yapmaya çalışmış olduğu şey çoğunluğu Müslüman Arnavutların bir araya gelmesine mani olmak ve böylece altı parçaya ayrılmış Arnavut devletlerinin Balkanlarda birleşerek güçlü bir devlet kurmasını önlemektir. Bu amaçla Arnavutlara, Müslümanlıklarının zorla kazandırılmış olduğu, asıl dinlerinin Hristiyanlık olduğu vurgusu ısrarla gündemde tutulmuştur. (Karol, 1988, s.50-55).

İki ülke arasındaki bu sorunun çözümü için yapılan toplantılar sırasında dikkatleri çeken önemli bir husus da aslında iki devletin başbakanları ile dışişleri bakanlarının fikir ayrılıklarıdır. Geçici Uzlaşma öncesi Yunanistan'da görülen çatışma, Geçici Uzlaşma sonrasında Makedon hükümetinde de görülmüştür. Hükümetlerin kendi içindeki fikir ayrılıkları muhalefet tarafından sürekli baskı altında tutulan problemin çözümü için bir adım atmaya daha da zorlaştırmıştır. Bu dönemde çoğu ülkede olduğu gibi Yunanistan ve Makedonya Cumhuriyeti'ndeki siyasetin alevi olan milliyetçilik, bu sorunun çerçevesi haline gelmiştir. Çözülmesi ertelenen bu sorun bir bumerang gibi Yunan ve Makedon siyasetçilerin karşısına her daim çıkmıştır. (Bozbora, 1997, s.21).

Çalışmamızda cevabını aradığımız, bu meselenin neden Prespa Anlaşması'na dek sürünceme de kaldığı sorusunun cevabı ise siyasi liderlerin, iki ülke açısından da ‘ulusal sorun’ haline gelen bu meseleyi bilinçli olarak çözmeye yeltenmemesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü kamuoyunu sürekli meşgul eden bu sorunun çözümü için bir tarafın ödün vermesi gerekliliği düşünülmüş ve bu tarafın kendileri olmasından çekinildiği için hükümetler tarafından adeta bir kaçış planı izlenmeye başlanmıştır (Şahin, 2018, s.41).

4.1.2. Uluslararası Aktörlerin Soruna Yaklaşımı

17 Şubat 1992 tarihinde düzenlenen AT Dışişleri Konseyi Lizbon toplantısında her iki taraf ile yapılan istişarenin sonucunda, AB Portekiz Dışişleri Bakanı Joao de Deus Pinheiro başkanlığında iki taslaklı Pinheiro Paketi oluşturulmuştur. Bu taslaklar iki devletin sınırlarının tanınması, dokunulmazlığı ve Makedonya Cumhuriyeti'nin Yunanistan'a karşı olası yayılmacı politikaları ile ilintilidir. Ancak Pinheiro'nun Makedonya Cumhuriyeti'nin adının "Yeni Makedonya" olarak değiştirilmesi teklifi, yine Makedon kelimesinin geçmesi sebebiyle, Yunanistan tarafından reddedilmiştir. Aslına bakılırsa Başbakan Konstantin Mitsotakis'in "Yeni Makedonya" adına ılımlı yaklaştığı bilinmektedir. Ancak ND'nin muhafazakar kesimi ve PASOK milletvekilleri bu isim önerisine red cevabı vermişlerdir. Pinheiro Paketi'nin Yunanistan tarafından reddedilmesinin üzerine Portekiz Dışişleri Bakanı Pinheiro'nun yaptığı açıklama Yunan hükümeti içerisinde başlayan kutuplaşmayı göstermektedir: "Mitsotakis planda hemfikirdi ve Yunanistan'da bunu onaylamanın bir yolunu bulmaya çalışıyordu ancak Samaras'ın tepkileri ile anlaşmayı reddetti." Pinheiro Paketi'nin de sonuçsuz kalmasını takip eden dönemde Üsküp ile Atina arasında diplomatik gerilim hızla tırmanmış ve vatandaşları siyasi ve özel kuruluşlar tarafından düzenlenen mitinglere katılmaya yöneltmiştir. Mitinglerde ve medyada sıkça duyulan "İsmimiz ruhumuz" zamanın en bilinen sloganlarından biri haline gelmiştir. Selanik'teki Pan-Makedon mitingine katılan, Cumhurbaşkanı Konstantinos Karamanlis, "Bir tane Makedonya var ve o Makedonya da Yunan" diyerek basına demeç vermiştir. Yunan medyası tüm dikkatini Makedonya sorunu üzerine toplamışken, 1992 yılının Şubat ayında Başbakan Mitsotakis ile görüş ayrılığı yaşayan Samaras'ın istifa etmek istediği haberleri yayılmaya başlamıştır. Bu iddialar Yunan siyasetinde ciddi bir tedirginlik yaşatmıştır. Çünkü böyle olası bir durumun ciddi siyasi sonuçlara yol açacağı özellikle açıklanmalıdır. (Tuncer, 2017, s.6).

Tziampiris'in bahsettiği gibi Samaras'ın Yunanistan siyasetindeki gücünün yadsınamaz ölçüde olduğuna dair en önemli işaretlerden biri, Atina Hilton Oteli'nde yaptığı bir toplantıya yetmiş hükümet milletvekilinin katıldığı gerçeği altında yatar. Samaras, hükümeti devirebilecek bir güçtedir. Daha önce AB'nin iç meselelerine müdahale etmekle suçlanmak istemediği için Yugoslav iç savaşına müdahalede geç kalan ve Bosna'da yaşanan dramı önleyemeyen ABD, bu aşamada, AB'nin Balkanlardaki etki

alanlarının bölünmeye başladığını görmesiyle konuya daha erken müdahil olmuş, Makedonya Cumhuriyeti'ni, Yugoslav krizinin barışçıl tarafı olarak göstermiş ve Makedonya Cumhuriyeti'ni güvence altına almaya çalışmıştır. Makedonya cephesinde Gligorov da, Makedonya Cumhuriyeti'ni Yugoslavya'nın beyaz güvercini olarak betimleyerek ABD ile paralel bir strateji izleyerek uluslararası arenada tanınmak için uğraş vermiştir. Böylelikle ortaya, Yunanistan'da çoğu kişi tarafından iddia edilen, Balkanların iki etki alanına bölündüğünü gösteren bir tablo çıkmıştır. Bu tablonun bir tarafında Avrupa'yı yönlendiren Almanya diğer tarafında ABD vardır. Dönemin ABD Dışişleri Bakanı James Baker, 5 Mart 1992'de, Samaras'a bir mektup göndermiş, (Bu mektup ilk kez Tziampiris tarafından yayınlanmıştır.) Sırbistan ve Bosna Hersek'i tanıma konusunu görüşmek üzere EPC mevkidaşlarıyla bir toplantı yapılmasını önerirken, Makedonya Cumhuriyeti'nin tanınmasını da desteklediğini belirtmiştir. (Şahin, 2018, s.41).

Sonuç olarak, bu dönemde Samaras ve Mitsotakis ayrılığı kendini göstermeye başlamış, Samaras'ın kamuoyundaki gücünden endişelenilmiştir. Pinherio paketi başarısızlıkla sonlanmış, Yunan halkı mitingler aracılığıyla konu ile daha çok ilgilenmeye başladığını uluslararası kamuoyuna göstermiş Yunan medyası bütün dikkatini bu konu üzerine toplamıştır ABD, Bosna'da yaşananlardan sonra eski Yugoslavya sonrasında doğan ülkelere kol kanat germe konusunda Avrupa'nın yetersiz kaldığını ve kendi içinde bölünmeler yaşadığını görerek olaya müdahil olmaya karar vermiştir. Bu dönemde, Yunan hükümeti reddediş döneminden itibaren milliyetçi duyguları had safhada kullanarak sorunu çözmek yerine bastırma eğilimini göstermiştir.

Lizbon'da alınan karar ile Yunanistan bir zafere bir adım daha yaklaştığını düşünürken, bu kararların Makedonya Cumhuriyeti tarafından kabul edilmemesiyle birlikte yine nihai çözüme yaklaşamamıştır. Avrupa'da Makedonya Cumhuriyeti'nin doğuşuna oldukça sıcak bakılırken- yeni bir devletin varlığı olarak- özellikle isim meselesi özelinde Yunanistan'a göre bazı çatlak sesler çıkmasına rağmen genel olarak Yunanistan'ın argümanları çerçevesinde bir uzlaşma istenmiştir. (Tuncer, 2014, s.5; Arı, 2014, s.22-23).

Makedon hükümetinin çözüme odaklı yeni yaklaşımına AB ve ABD'den yoğun bir destek gelmesi Yunan başbakan Tsipras'ın dikkatini çekmiştir. Birçok Yunan ve Makedon araştırmacının da üzerinde durduğu gibi Tsipras, Zaev ile yakın ideolojik düşünce yapısına sahip olması bir yana, yaklaşan 2019 yerel, genel ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde büyük oy kaybı yaşayacağını tahmin ettiğinden, uzun vadede ismini ve partisini unutturmamak ve Yunanistan siyasi tarihinde yeni bir sayfa açmak amacıyla Makedonya sorununu bir an önce çözmeye odaklanmıştır. (Şahin, 2018, s.41).

Rusya Kuzey Makedonya sorunsalına ılımlı bir bakış açısı sunmuş olup Prespa antlaşmasına giden sürecin baş aktörlerinden birisi olmuştur. Makedonya isim sorununda Makedonya olarak adlandırılan toprak parçasının temelinde bir bütünlük arz etmemesi ve tarihteki ismini kullanarak bağımsızlığını ilan eden bir ülke olarak arenaya çıkması Yunanistan başta olmak üzere birçok ülke için sorun teşkil etse de Rusya konuya bu şekilde olumsuz yaklaşmamıştır. Ancak yine de Rus siyasetinde tedirginlik yaratan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. (İnalçık ve diğerleri, 2003, s.132).

İki ülke arasında imzalanan Dostluk Anlaşması içinde bulundurduğu maddeler ile Makedonya sorunu içerisindeki Yunan argümanlarının çoğunu çürütmüştür. Burada özellikle vurgulamamız gereken nokta, komşu devletler arasında 27 yıl sürüncemede kalan isim anlaşmazlığında gerek iki tarafın, gerekse arabuluculuk rolü üstlenen AB ve ABD'nin başarısızlığı olduğu kadar Prespa Anlaşması'nın imzalanmasına yolu açan ve en büyük arabuluculuğu üstlenen Bulgaristan'ın başarısıdır. (Şahin, 2018, s.41).

4.2. Güncel Tartışmalar ve Prespa Antlaşmasına Giden Süreç

Zoran Zaev, hükümeti kurar kurmaz 27 yıldır sürüncemede kalan isim meselesi ile ilgilenmeye başlamıştır. Onun motivasyonu AB ve NATO üyeliğinin önünü açmak için isim sorununun bir an önce çözülmesi gerekliliğidir. Böylelikle isim sorunu 2017'nin yarısından itibaren iki ülkenin en önemli konusu haline gelecek uzun süre manşetlerden düşmeyecektir. Tarihler 24 Ocak 2018'i gösterirken Davos görüşmelerinde bir araya gelen Zoran Zaev ile Alexis Tsipras, görüşme sonrası yaptıkları açıklamada vatandaşlarını birbirlerine yakınlaştırma ve ayrımcılığa karşı çözüm bulmada önderlik

etmeye hazır olduğunu dile getirmişlerdir. Tsipras, iki ülkenin ilişkilerinin iyi komşuluk ilkelerine dayanması gerektiğinin altını çizerek, isim sorunun çözülmesinin bu ilkeyi uygulayabilmek için ilk adım olacağını ifade etmiştir. Tsipras aynı zamanda birleşik bir isim üzerinde anlaşmasının gerekliliğini de belirtmiştir. Bu görüşmenin ardından BM'in Makedonya Cumhuriyeti ile Yunanistan arasındaki isim sorununu bir çözüme ulaştırmak için arabulucu olarak görevlendirdiği temsilcisi Matthew Nimetz, Üsküp'te Makedonya Cumhurbaşkanı Gjorge Ivanov, Başbakan Zoran Zaev, Dışişleri Bakanı Nikola Dimitrov ve ülkenin diğer parti liderleri ile 1 Şubat 2018'de bir görüşme gerçekleştirmiştir. (Şahin, 2018, s.46).

Görüşmenin sonunda tarafların her ikisinin de isim sorununun çözümüne oldukça hevesli görüldüğü bir dönemde olduğunu ve soruna ortak bir çözümün bulunmasının gecikmesi halinde bölgenin geleceğinde güvensizlik hakim olacağını belirtilmiştir. Makedonya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Dimitrov, Makedonya Cumhuriyeti vatandaşlarının gelişmeleri büyük bir dikkat ile takip ettiğini vurgulayarak; "Kamuoyunda dikkatli davranmamız çok önemli. Ancak kamuoyunda kırmızı çizgiler hakkında ne kadar konuşursak, o kadar az konuşma alanı oluşur ve sınırın her iki tarafındaki vatandaşlar için kabul edilebilir bir çözüm bulma şansı azalır." Demiştir. (Tuncer, 2014, s.5; Arı, 2014, s.22-23).

İki ülke arasında yaşanan bu hareketli dönem Yunan medyasında büyük bir yankı uyandırarak kamuoyunda en çok konuşulan konu olmuştur ta ki Novartis eczacılık firmasının ülkedeki ilaç fiyatlarını arttırmak maksadıyla, aralarında eski iki başbakanın ve önde gelen siyasetçilerin de bulunduğu kamu görevlilerine rüşvet verdiği iddialarına yönelik başlatılan davanın Şubat 2018'de Atina'da olağanüstü bir gelişme olarak haberlerde bir numara olmasına dek. Bu dönemde ND Partisi, SYRIZA ve ANEL'in kamuoyundaki dikkati isim anlaşması için devam eden müzakerelerden uzaklaştırmak maksadıyla Novartis skandalını ortaya çıkardığını iddia etmiştir. Tarihler 4 Şubat 2018'i gösterdiğinde Makedonya sorununa karşı büyük bir hassasiyeti olan Yunan halkı başkent Atina'da protesto gösterilerine katılmıştır. Polisin verilerine göre 140 bin, organizatörlerin verilerine göre 1 milyona yakın kişi isim soruna ilişkin düzenlenen bu protesto gösterisinde yer almıştır. Syntagma Meydanı'nda toplanan protestocular içinde Altın Şafak, ND, ANEL'in üyeleri ile din adamları da görülürken en dikkat çekici isim

daha öncede bahsettiğimiz gibi Makedonya sorunu konusunda fikirlerini meydanlarda sık sık dile getiren Yunanistan'ın saygın bestecisi Mikis Theodorakis olmuştur. Mikis Theodorakis, Yunanları yurtsever olmaya ve ülkelerinin çıkarlarını savunmaya çağırıştır. Theodorakis: "Sadece bir tane Makedonya var. Bu, her zaman Yunan oldu ve olacak." sözlerini de konuşmasına eklemiştir. (İnalçık ve diğerleri, 2003, s.132).

Çoğu gösteride olduğu gibi burada da protestocuların çoğu üzerinde Vergina Yıldızı'nın olduğu flamaları taşımışlardır. Bundan 1 ay önce benzer bir protestoya, Selanik kentinde yaklaşık 100 bin kişi katılmıştır. Yeniden başlayan müzakereler sonucu büyük bir karşıt halk kitlesinin tepkisiyle karşı karşıya kalan hükümet yetkilileri, Makedon hükümetin de elini taşın altına koymasını istemişlerdir. Yunan Dışişleri Bakanı, Euronews'e yaptığı açıklamada Yunan hükümetinin halkına, yeni ismin "Makedonya" kelimesini içereceğini söylediğini, Makedon hükümetinde yeni ismin birleşik bir isim mi yoksa bir sıfat ile mi tamamlanacağını kendi halkına tarif etmesini beklediklerini, Yunan hükümetinin kamuoyu önünde yaşadığı zorluklar karşısında karşı tarafın aynı şeffaflık ve hazırlık içinde olmadığını ve bunun kendileri için endişe kaynağı olduğunu dile getirmiştir. (Şahin, 2018, s.41).

Yunan halkının Makedonya ile müzakerelere karşı tepkisini gösteren bir diğer somut örnek ise ELIAMEP'in (Avrupa ve Dış Politika için Hellen Vakfı) yaptığı Yunan halkının isimlendirme anlaşmazlığına karşı tutumunu gözler önüne seren iki anketidir. Bu anketlerin sonucunda 2016 anketinde, katılımcıların %57'si "Makedonya" terimini içermeyen bir çözümü destekleyeceklerini belirtirken, 2018'de yapılan ankette ise katılımcıların %71.5'i "Makedonya" terimine herhangi bir atıfta bulunan çözümü reddedeceklerini söylemişlerdir. (İnalçık ve diğerleri, 2003, s.132).

Yunan kamuoyunun, müzakerelerin erken safhalarında bile kötümser olmasının nedenlerini Aemakolas, Bandovic, Bechev ve Weber çalışmalarında şöyle açıklar: Öncelikle Yunanistan'da Makedonya sorununun temelini anlamak için bilinmesi elzem olan Balkan gerçekliğini anlayış düzeyi oldukça sınırlıdır. Çok az sayıda düşünür Makedonya ve diğer Balkan ülkelerinin iç durumunu, siyasetini ve zihniyetini bilmektedir. Balkanlarla ilgilenen az sayıdaki bu uzmanlar, Yunanların taleplerinin Makedonlar için ne kadar tavizsiz görüldüğünü ve bu talepleri kabul etmenin ne kadar zor olduğunu anlamışlardır. Bunun yanı sıra ekonomik krizin bir sonucu olarak ana akım

medya kuruluşları iflas etmiş veya güçlerini kaybetmiştir. Böylelikle hükümetlerin en önemli propaganda aracı olan medyanın rolü ve etkisi kısıtlanmıştır. (Şahin, 2018, s.41).

Yunan halkının desteğini yanında hisseden muhalefet partileri SYRİZA'nın isim meselesinde daha önce hiç verilmediği kadar taviz verdiğini ve bu tavizin sonucunun Yunanistan siyasi tarihine kara bir leke olarak kalacağını dile getirerek, hükümetin müzakerelerden çekilmesi konusunda baskı oluşturmaya başlamışlardır. Angelos Syrigos, Kathimerini gazetesinde yayınlanan yazısında, Yunan hükümetini, halkın sesini dinlememekle suçlamış, 21 Ocak'ta Selanik'te çok büyük bir miting düzenlendiğini, medyanın haberleri izleyiciler için sık sık şişirdiği bir ülkede, on binlerce insanın katıldığı bir mitingin tamamen göz ardı edildiğini, görüntüleri ileten bir televizyon kanalı bile olmayışını, özel medyanın sessizliğinin demokrasinin kalitesiyle ilgili endişelere yol açtığını, hükümetin Selanik mitingine tepki olarak "Marjinal" görüntüleri kullandığını vurgulamıştır. (İnalçık ve diğerleri, 2003, s.132).

Ayrıca Atina'daki en büyük mitinglerden biri olan 4 Şubat Pazar günü gerçekleşen mitingin hiçbir parti tarafından organize edilmediği, aksine kendiliğinden katılım sağlanan ve kesinlikle barışçıl bir ruh taşıyan bir miting olduğunu söylemiştir. Hükümetin bu mitingde az sayıda olan ırkçı katılımcıyı abartarak protestoları itibarsızlaştırmaya çalıştığını öne sürerek, ülkenin zor bir müzakere içindeki konumunu güçlendirmek için, halk tepkisini kullanmayı düşünmemekle suçlamış ve ABD'nin Makedonya ve Balkanları istikrara kavuşturma çabası olarak sunduğu önerilerin Yunanistan'ı istikrarsızlaştırmaya başlayacağından ve hükümetin kümülatif bir şekilde devam eden hatalarının ülkeyi risk altına soktuğundan bahsederek endişelerini kamuoyu ile paylaşmıştır.

Makedonya Cumhuriyeti'nin yeni isminde "Makedonya" teriminin olacağı ve anayasanın değiştirilmesiyle ilgili Makedon hükümetinin geri adım atmadığı haberleri Yunan kamuoyunda duyulurken, SYRİZA yalnızca muhafazakar milliyetçi seçmen ve partilerden değil sol kesimden farklı sebeplerden tepkiler almıştır. KKE genel sekreteri Koutsoubas: (Kut, 2005, s.56).

"Makedonya, bugün yalnızca Yunanistan'a ait olmayan, ancak Balkan ülkeleri arasındaki Bükreş Antlaşması temelinde bölünmüş büyük bir coğrafi bölge. Bu anlamda "Makedonya Yunandır" gibi sloganlar, şu anda oluşturulmuş diğer devletlerin

topraklarını talep ettiğimizi ima ediyor. Asıl mesele isim meselesi değil, barışçıl iş birliği ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi, iki ülkenin sınırlarının dokunulmazlığının güvenceye alınması, yabancılaşan propagandaların önlenmesi, iki devletin yakınlaşması ve iş birliğidir.” (Kut, 2005, s.56).

demiş ardından iki devlet arasında arabuluculuk görevini üstlenen ABD ve AB elçilerinin, iki ülke arasındaki görüşmelerini 2000’li yılların başında hiç olmadığı kadar arttırdıkları, Balkanlardaki çıkarları için bu soruna temelsiz bir çerçeve çizeceklerinden korktuğunu belirtmiştir. Koutsoubas’ın bu demecinden yaklaşık iki ay sonra Avrupa Konseyi Başkanı Donald Tusk, Üsküp’te, Batı Balkanların başbakanları ile yaptığı toplantıda ‘‘Rusya ile diplomatik gerilimler yaşandığında, eski Yugoslavya ülkeleri Brüksel için giderek daha önemli hale geliyor’’ demiştir. (Şahin, 2018, s.41).

Bu açıklama AB’nin neden isim sorununu bir an önce çözüme ulaşmasını istediğinin bir açıklaması olmakla birlikte Kathimerini gazetesinde 1 Mayıs 2018’de yayınlanan haberde Eski Yugoslav ülkelerinin bulunduğu alanın, Brüksel için neden önemli bir hale geldiği üzerinde durulmuştur. Habere göre Makedonya Cumhuriyeti AB üyeliği ile ekonomik büyümeyi hedeflerken, AB, Rusya’nın siyasi olarak hakimiyet alanı kurmak istediği eski sosyalist alanı ele geçirmeye çalışmaktadır. Ancak, Makedonya Cumhuriyeti’nin Yunanistan ile isimlendirme konusunda bir çözüm ulaşamaması durumunda AB’nin Rusya’yı buradan uzak tutma beklentileri gerçekleşemeyecektir. Bu günlerde Makedonya Cumhuriyeti’ndeki gündem ise Yunanistan’dan gelen anayasasını değiştiren çağrısına verilecek cevabın ne olacağıdır. Birinci bölümde de bahsettiğimiz Yunanistan anayasasındaki 108. Maddeye atıf Zaev’in yaptığı açıklama şu şekildedir: (Kut, 2005, s.56).

"Yunanistan Anayasasını açalım ve Yunanistan dışındaki Yunanlara nasıl baktıklarımızı görelim. Yunanistan’ın, Yunanistan dışındaki Yunanlara da ilgili olduğu bildiğim için tartışmaya hazırım, bu yüzden biz Makedonya dışındaki Makedonlara da dikkat etmeliyiz... Her iki halkın, iki ülkenin ve iki ulusun saygınlığını korumak ve kimliğin ne demek olduğunu anlamamız için birbirimize iyi bakmamız gerekiyor. Kimlik bir duygudur, kimse pazarlık aracı haline getiremez”. Anayasa konusunda daha temkinli yaklaşan Makedonya hükümeti, müzakerelerin devam etmesi için yapıcı bir adım atarak 2006’da Büyük İskender olarak adı değiştirilen Üsküp havaalanının adını Uluslararası

Üsküp Havalimanı, "Büyük İskender" diye isimlendirilen otoyolun ise "Prijetelstvo" yani "Dostluk" olarak adlandırılacağını duyurmuştur. Nikos Kotzias, bu açıklamadan bir ay sonra müzakerelere devam etmek için gittiği Üsküp'te, "Büyük İskender" adını taşımayan bir havaalanına inmiştir. Bu iki tarafın uzlaşma yolunda ilerledikleri yolda sembolik bir jest olmuştur. (Yörük, 2002, s.309-310).

İki tarafta da 27 yıllık süreçte bu konunun muhatabı olan birçok isim gün geçtikçe sorunun çözümünün kendi siyasi hayatlarına kötü bir etki yaratacağını düşünerek çözüme ulaşmayı ertelemişlerdir. Ancak bu dönemde, Prespa Anlaşması'na gidilen yolda, medyada yer edinen haberler ve halkların bu haberlere tepkileri incelendiğinde iki ülkenin başbakanları gerek siyasi kesimden gerekse halktan aldıkları tepkileri rasyonel bir şekilde yorumlamayı başarmışlardır. AB ve BM'in arabuluculuğunda geçen bu süreçte, belirttiğimiz gibi büyük güçlerin çeşitli sebeplerden dolayı anlaşmaya ulaşmayı hızlandırma metotları da çözüme ulaşmak için etkili olmuştur.

4.3. Prespa Antlaşması Hükümleri

Prespa Anlaşması üç bölüm, yirmi maddeden oluşmaktadır. Anlaşma, isim anlaşması, iki taraf arasında iş birliğinin yoğunlaştırılması, diplomatik ilişkiler, uluslararası ve bölgesel örgütler, siyasi toplumsal ve ekonomik iş birliği, eğitim, bilim, kültür, araştırma, teknoloji, sağlık ve spor alanlarında iş birliği, uyumsuzlukların çözümlenmesi gibi başlıklar altında sorunlara çözüm olmaya çalışmıştır. Anlaşmada "Birinci taraf" olarak adlandırılan ülke Yunanistan, "İkinci taraf" olarak adlandırılan ülke ise Makedonya Cumhuriyeti olmuştur. Anlaşmanın maddelerini çalışmamız bağlamında ana hatlarıyla incelersek şöyledir: (Şahin, 2018, s.41; Derin, 2018, s.239).

İkinci Tarafın resmi adı İkinci Tarafın anayasal adı olacak ve bu anlaşmada belirtildiği gibi erga omnes olarak belirlenen "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti" kullanılacaktır. Ayrıca İkinci Tarafın kısa adı ise "Kuzey Makedonya" olacaktır. İkinci Tarafın uyruğu, tüm seyahat belgelerinde kaydedileceği için Makedon / Kuzey Makedonya Cumhuriyeti vatandaşı olarak geçecektir. İkinci Tarafın resmi dili, 1977'de Atina'da düzenlenen ve 7(3) ve (4) maddelerinde tanımlanan III. BM Coğrafi Adların Standardizasyonu Konferansı tarafından kabul edilen "Makedon dili"dir. "Makedonya"

ve “Makedon” terimleri, bu anlaşmanın 7. Maddesi kapsamında verilen anlama sahip olacaktır. (Tuncer, 2017, s.6).

İkinci Tarafın plakalarına ilişkin ülke kodları NM veya NMK olacaktır. Diğer tüm amaçlar için, ülke kodları Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO) tarafından resmi olarak atanan MK ve MKD olarak kalacaktır. Taraflar, bu Anlaşma'nın yürürlüğe girmesinden sonra, BM'in tüm üye devletleri tüm toplantılar ve yazışmalar dahil olmak üzere, ilgili tüm uluslararası çok taraflı ve bölgesel örgütlerde, kurumlarda ve forumlarda ve tüm ikili ilişkilerinde Madde 1(3)'de belirtilen adları ve terminolojileri kullanacaklardır.

Birinci Taraf, Birinci Tarafın üyesi olduğu uluslararası ve bölgesel örgütlerde ve kurumlarda, bu anlaşmanın 1(3) Maddesi uyarınca İkinci Tarafın başvurusuna veya üyeliğine itiraz etmemeyi kabul edecektir. İkinci Taraf, bu anlaşmanın 1(3) Maddesi çerçevesinde uluslararası, çok taraflı ve bölgesel örgütlere ve kurumlara kabulünü isteyecektir. Birinci taraf, bu anlaşmanın 1.Maddesi uyarınca yürürlüğe girmesi ile İkinci Tarafın Birinci Tarafın üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara katılım sözleşmelerinden herhangi birini onaylayacaktır. Özellikle İkinci Tarafın AB ve NATO'ya entegrasyon süreçleri ile ilgili olarak aşağıdakiler uygulanacaktır: İkinci Taraf, bu Anlaşmanın 1. Maddesi kapsamında NATO ve AB'ye kabul edilmesini talep edecektir. (Yörük, 2002, s.309-310).

NATO ve AB'ye katılım aynı isim ve terminolojiler altında olacaktır. İşbu Anlaşma'nın İkinci Taraf Parlamentosu tarafından onaylandığına dair bildirimini aldıktan sonra, Birinci Taraf derhal, AB Konseyi Başkanına, bu Anlaşmanın 1.Maddesi kapsamında İkinci Tarafın AB'ye katılım müzakerelerinin açılmasını desteklediğini bildirecektir. Birinci Tarafın desteği, ilk olarak İkinci Tarafın yapacağı referandumun sonucuna bağlıdır. Taraflar bu vesile ile var olan ortak sınırlarını kalıcı ve dokunulmaz bir uluslararası sınır olarak teyit etmiştir. Taraflardan hiçbiri, diğer Tarafın topraklarının herhangi bir kısmına ilişkin herhangi bir iddiada bulunmayacak veya mevcut sınırlarında değişiklik talep edemeyecektir. Ayrıca, hiçbir Taraf herhangi bir üçüncü tarafça ileri sürülebilecek bu tür iddiaları desteklemeyecektir. Taraflar, BM Şartı'nın amaç ve ilkeleri uyarınca, mevcut ortak sınırlarını ihlal etmeyi amaçlayan güç tehdidi veya kullanımından kaçınacaklardır. (Yörük, 2002, s.312).

Taraflar, karşı tarafa yönelik dostça olmayan bir karakterin eylemlerini veya faaliyetlerini üstlenmemeyi, kışkırtmamayı, desteklememeyi ve hoş görmemeyi taahhüt ederler. Taraflar topraklarının diğer Tarafa karşı herhangi bir üçüncü ülke, örgüt, veya grupların yıkıcı, ayrılıkçı eylemleri veya herhangi bir şekilde barış, istikrar veya güvenliği tehdit eden eylem veya faaliyetleri yürütmeye veya yapmaya çalışan bir kişi tarafından kullanılmasına izin vermez. Taraflardan her biri, bu tür eylemler veya niyetlerle ilgili olarak sahip olduğu tüm bilgileri gecikmeksizin diğer tarafa iletacaktır. Taraflardan herhangi biri, irredentist beyanlarda bulunmamayı, yetki vermemeyi taahhüt eder ve Taraf adına veya çıkarına hareket edeceklerini iddia edenler tarafından bu tür beyanları onaylamaz. Her bir Taraf, anayasasında yürürlükte olan veya gelecekte değiştirilecek olan her şeyin, diğer Tarafın iç işlerine müdahalenin temelini oluşturabileceği veya yorumlanabileceğini taahhüt eder. (Bakırcılar, 2010, s.8).

Taraflar, “Makedonya” ve “Makedonca” terimlerine ilişkin kendi anlayışlarının farklı bir tarihsel bağlam ve kültürel mirasa atıfta bulduklarını kabul ederler. Birinci Tarafa atıfta bulunulduğunda, bu terimler yalnızca Birinci Tarafın kuzey bölgesindeki alanı ve insanları değil, aynı zamanda onların özelliklerini, bu bölgenin antik çağdan günümüze gelen Hellen uygarlığını, tarihini, kültürünü ve mirasını ifade eder. İkinci Tarafa atıfta bulunulduğunda, bu terimler kendi tarihi, kültürü ve mirası ile birlikte, kendi ülkesi, dili, halkı ve niteliklerini belirtir ve bu açıkça diğer taraftan farklıdır. İkinci Taraf, resmi dili olan Makedonca'nın Güney Slav dilleri grubunda olduğunu kaydeder (Derin, 2018, s.245).

Taraflar, İkinci Tarafın resmi dilinin ve diğer özelliklerinin, Birinci Tarafın kuzey bölgesinin eski Hellen uygarlığı, tarihi, kültürü ve mirası ile ilgili olmadığını belirtmektedir. Bu anlaşmadaki hiçbir hüküm, herhangi bir Tarafın vatandaşlarının yaşamını herhangi bir şekilde kötüleştirmek değiştirmek ya da etkilemek amacıyla tasarlanmamıştır. Taraflardan birinin tarihi veya kültürel mirasının bir parçasını oluşturan bir veya daha fazla sembolün, diğer Taraf tarafından kullanıldığına inanması halinde, söz konusu iddia edilen kullanımı diğer Tarafın dikkatine sunacak ve diğer Taraf, konuyu etkin bir şekilde ele almak ve söz konusu vesayete saygı gösterilmesini sağlamak için uygun düzeltici önlemleri alacaktır (Akdemir, 2009, s.31).

Birinci Tarafın tarihi veya kültürel patrimi, konuyu etkin bir şekilde ele alarak ve söz konusu ataya saygı duyulmasını sağlayarak düzeltici önlemleri alır. İkinci Taraf bir daha asla eski ulusal bayrağında gösterilen sembolü kullanamaz. Anlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde, İkinci Taraf, eski ulusal bayrağında var olan sembolün, kendi topraklarındaki tüm kamuya açık alanlardan ve kamu kullanımlarından kaldırılmasına başlayacaktır. Arkeolojik eserler bu hüküm kapsamına girmez. Taraflar, halkları arasında dostluk, işbirliği ve iyi komşuluk oluşturmanın gerekli olduğuna inanmaktadırlar ve vatandaşları arasındaki uygun düzeydeki temasları ve toplantıları destekleyecek, teşvik edeceklerdir. (Şahin, 2018, s.49).

Taraflar, halkları arasında daha iyi bir anlayış ve iş birliği geliştirmek amacıyla sivil toplum örgütleri ile gençlik ve öğrenci iş birliği faaliyetleri ve değişimleri dahil olmak üzere kurumları ve yerel makamları arasındaki temasları destekleyecek ve teşvik edeceklerdir. Taraflar, ekonomik işbirliklerini tüm alanlarda daha da geliştireceklerdir. Tarım, enerji, çevre, sanayi, altyapı, yatırımlar, turizm, ticaret ve ulaştırma konularında ikili iş birliklerinin güçlendirilmesi, geliştirilmesi ve derinleştirilmesi üzerinde özellikle durulacaktır. Bu hedefe ulaşmak için, Taraflar, eylem planına dönüşecek olan karşılıklı olarak faydalı bir iş birliği platformu oluşturan mevcut CBM'lerden faydalanacak ve yararlanacaktır. (Bakırcılar, 2010, s.8).

Taraflar, bilimsel, teknolojik ve teknik iş birliklerinin yanı sıra eğitim alanındaki iş birliklerini geliştirecek ve geliştireceklerdir. Bilgi ve bilimsel ve teknik dokümantasyon alışverişlerini yoğunlaştıracak ve bilimsel ve araştırma kurumlarına, arşivlere, kütüphanelere ve benzeri kurumlara karşılıklı erişimi geliştirmek için çaba göstereceklerdir. Taraflar bilim ve eğitim kurumlarının yanı sıra bilim, teknoloji ve eğitim alanlarında iş birliğini ve değişimleri geliştirmeyi amaçlayan bireylerin girişimlerini destekleyeceklerdir. Taraflar, bilimsel ve akademik toplulukların üyelerinin katılacağı bilimsel ve eğitim programlarının yanı sıra etkinlikleri teşvik edecek ve destekleyeceklerdir. (Kut, 2005, s.56).

Ayrıca, bu alanlarda ikili ve uluslararası konferansların toplanmasını teşvik edecek ve destekleyeceklerdir. Taraflar, çevre dostu olacak ve vatandaşlarının becerilerini, kapasitelerini ve genel refahını artıracak şekilde, dijital teknoloji ve nanoteknoloji dahil olmak üzere yeni teknolojilerin araştırılmasına ve yeni teknolojilerin uygulanmasına ve

kullanılmasına büyük önem vermektedir. Bu amaçla araştırma merkezleri, araştırmacılar ve akademik kurumsal sistemleri arasındaki iş birliğini geliştireceklerdir. Taraflar, özellikle sanat, dans, sinematografi, müzik ve tiyatro konularını göz önünde bulundurarak, toplumları ve sosyal grupları arasındaki kültürel ilişkilerin geliştirilmesine özel önem verecektir. Bu bağlamda spora özel önem verilecektir. Sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere sağlık alanında ikili iş birliği teşvik edilecektir. Taraflar, özellikle yasa dışı insan ticareti ve / veya sömürü ile ilgili suçları göz önünde bulundurarak organize ve sınır ötesi suç, terörizm, ekonomik suçlarla mücadelede yakın işbirliği yapacaklardır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi üzerine Taraflar, ilişkilerinde eski Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti ile Birinci Taraf arasında 18 Haziran 1959'da imzalanan ikili anlaşma (Karşılıklı yasal ilişkiler konvansiyonu, Yargı kararlarının karşılıklı tanınması ve tenfizi ile ilgili anlaşma ve Hidro-ekonomik sorulara ilişkin anlaşma.) hükümlerine tabidir.²⁹²Taraflar, herhangi bir anlaşmazlığı yalnızca Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca barışçıl yollarla çözeceklerdir. Bir Tarafın diğer Tarafın bu Anlaşma hükümlerine uygun hareket etmediğini düşünmesi halinde, bu Taraf ilk olarak diğer Tarafa endişelerini bildirecek ve müzakere yoluyla çözüm arayacaktır. Taraflar konuyu ikili olarak çözemelerse, Taraflar Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nden konuyu çözmek için arabuluculuk talep edebilirler (Akman, 2006, s.61; Emiroğlu, 2006, s.5763).

4.4. Prespa Anlaşması'nın Genel Değerlendirmesi

25 Ocak 2019 tarihinde Yunan Parlamentosu anlaşmayı kabul eden oylamaya geçmeden önce Başbakan Aleksis Tsipras anlaşmazlığın sona erdirilmesinin tarihi bir adım olacağını ve anlaşmanın Yunanistan'a iyi bir arkadaş ve müttefik getireceğini dile getirmiş, oylama sonucunda anlaşma 153 oy ile parlamentodan geçmiştir. Böylelikle Prespa Anlaşması 6 Şubat 2019'da NATO Katılım Protokolü'nün imzalanmasının ardından 1995 tarihli bir Geçici uzlaşımın yerini almış ve 12 Şubat 2019 'da yürürlüğe girmiştir. Prespa Anlaşması'nın 7 maddesi ile tarihsel bağlamda 'Makedonya' ve 'Makedon' terimleri yeniden tanımlanarak Kuzey Makedonya'nın Antik Hellen uygarlığı ile bağları resmi bir anlaşmayla sona erdirilmiştir. Aslına bakılırsa bu ilişki daha önceden de bahsettiğimiz Makedonya Cumhuriyeti ve Bulgaristan arasında imzalanan Dostluk Anlaşması ile bitmiş gözükmektedir. (Tuncer, 2017, s.6).

Ancak bu sorunun birinci muhatabı konumunda olan Yunanistan ile imzalanan Prespa Anlaşması ile daha açık bir şekilde kamuoyuna duyurulmuştur. 27 yıllık anlaşmazlığa son vermek için imzalanan Prespa Anlaşması'nın özellikle isim ve tanımlama konusunda aldığı kararlar hakkında uzmanların birçoğu endişeli olduklarını dile getirmişlerdir. Örneğin Theofilis çalışmasında Prespa Anlaşması'nın uzun vadede güvenlik sorunu oluşturabileceğinden bahsetmiştir. Bunun nedeni Yunan ve Makedonların "Makedonya" terimiyle ilgili farklı bir anlayışa sahip olmalarıdır. Prespa Anlaşması'nın maddeleri incelendiğinde kimlikler yasal bir metinde yeniden inşa edilmiştir. Ancak iki tarafın 30 yılı aşan bir zaman diliminde, bu terimler üzerinden devam eden tarih anlatısı tam olarak birbirine uyumlu değildir. Bu nedenle, Prespa Anlaşması Yunanistan ile Kuzey Makedonya Cumhuriyeti arasındaki sorunları diplomatik düzeyde daha iyi bir noktaya ulaştırırken, iki toplum sosyolojik zorluklarla karşılaşabileceği düşünülmektedir. Sadece Makedon ve Makedonya terimi ile ilgili değil Makedon azınlıklar ve dolayısıyla Yunanistan'ın toprak bütünlüğü ile ilgili olan tereddütlerin ortadan kalkmasını sağlamak amacıyla da Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, anayasasında değişikliğe gitmiştir. Theofilis, bu anlaşma ile birlikte AB ve NATO yolu açılan Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin demokratik kurumlarının sürekli denetim altında olacağını ve bu denetimin çoğu Balkan devletlerine nazaran Kuzey Makedonya'yı oldukça ileriye taşıyacağını altını çizer. (Yörük, 2002, s.309-310).

Ayrıca dolaylı olarak Prespa Anlaşması'nın AB ve NATO'nun alanını genişleterek (Kuzey Makedonya'nın bu birliklerin içine dahil olması halinde) bölgesel güvenliği güçlendireceğini söyler. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi her iki ülkede de genel olarak hükümetleri zora sokan, siyasi meşruiyet açısından oldukça farklı çıkarımlar sunabilecek bir takım parlamento ve referandum süreçleri ortaya çıkarmıştır. İki lider de daha büyük bir hedefe ulaşmak için muhalefet liderlerinin sürekli yinelediği "ilkelerden" ödün vermiş olsalar bile çıktıkları bu yolda amaçlarına ulaşma konusundaki kararlılıklarından vazgeçmemişlerdir. Hem Zaev hem de Tsipras, Prespa Anlaşması'nı müzakere ederken ve uygulamaya geçişini sağlarken, bu süreci elbette çoğu siyasetçi gibi kendi siyasi hayatlarına yön verecek stratejik bir araç olarak kullanmış, ideolojik alanlarını yeniden şekillendirmek için isim anlaşmazlığının çözümünü önemli bir basamak olarak görmüşlerdir. (Arı, 2014, s.71).

Zaev ve SDSM hükümeti, on yıllık bir otoritenin ardından bir yıl iktidarda kalarak ulusal meselenin çözümüne ulaşmanın gururu içindedirler. Tsipras ve SYRIZA ise, dört yıl boyunca ekonomik sıkıntılara karşı mücadele döneminde güç kaybederken Prespa'ya sarılmıştır. Bu yaklaşım bizim daha önce iki ülke yöneticilerinde gördüğümüz tutumun tam anlamıyla tezatıdır. Anlaşmaya gidilen yolda siyasilerin bakış açılarının, hedeflerinin, sorumluluklarının ve mecburiyetlerinin değişmesi ile sorunun olası çözümü, geçmişte korku yaratırken şimdi iki taraf için de bir umut vaat etmektedir. Kararlı, kendinden ve düşüncelerinden emin siyasi liderlik, yıllardır sürüncemede kalan isim anlaşmazlığını çözenin en önemli anahtarı olmuştur. Zaev ve Tsipras yapılacak anlaşmanın kendilerine ve ülkelerine siyasi arenada getirecek olumlu ve olumsuz getirilerini dikkatle tartarak hareket etmişlerdir. İki lidere göre de Yunan ve Makedon halklarının kimlikleri, onurları ve güvenliği bu anlaşma ile korunmuştur. Nimetz bu durumu anlaşma sonrası şöyle yorumlamıştır, “Onur, iki tarafın anlaşmaya varmasında kolaylaştırıcı bir etkiye sahip oldu.” (Şahin, 2018, s.41).

4.5. Prespa Anlaşması'nın Makedonya Açısından Değerlendirilmesi ve Tartışmalar

Prespa Anlaşması ile iki ülkenin hükümetleri kendilerini bekleyen seçimlerde büyük bir mücadeleye gireceklerinin farkındaydılar. Elbette ki bu ülkeler arasındaki sosyo-kültürel farklılıklar hükümetlerin aldığı tepkileri farklı kılmıştır. Öncelikle cevabını vermemiz gereken en önemli soru SDSM hükümetinin Prespa Anlaşması'ndan ne beklediği ve ne bulduğu olmalıdır. SDSM'nin çözüme bu kadar istekli olmasının en önemli sebebi dış politikayı çıkmaza sokan ve böylelikle iç gelişmeleri etkileyen AB ve NATO'ya üyelik için bu anlaşmanın elzem olmasıdır. Bu iki kuruluşa entegre olarak ülkenin ekonomik ivmesini olumlu yöne çevirmek ve güvenliğini garanti altına almak istenmektedir. Ioannis Armakolas ve Ljupcho Petkovski'nin çalışmalarında bahsettikleri üzere Makedonya hükümeti ve Makedon halkının büyük bir kesiminin bu anlaşmayı bu kadar istemelerinin nedeninin isim sorununun çözümüyle birlikte ülkenin geleceğinin onları Yugoslavya sonrası geçen zorlu ekonomik şartlardan ve güvensizlik dolu yıllarından onları arındıracağı düşüncesidir. (Arı, 2014, s.71).

Ayrıca SDSM hükümeti, bu anlaşmayı, yalnızca Yunanistan ile sorunların çözümü ve bunun getireceği dış politikadaki değişimler olarak değil aynı zamanda karşılarındaki, güçlü bir tarihsel temele inşa edilmiş VMRO-DPMNE'nin gücünü kırılmak için kullanmışlardır. Bu amaç doğrultusunda Prespa Anlaşması'na Yunan halkına nazaran Makedon halkı tarafından daha ılımlı yaklaşılmasının nedenlerine de değinmemiz önem arz eder. Makedonya Cumhuriyeti'nde 2016 yılının Nisan ortalarında başlayan ve Üsküp 14 Projesi sokaklarını renk cümbüşü altında bırakan Renkli Devrim, Makedon halkının paintball silahlarıyla 'Gruevizm' olarak adlandırdıkları otoriter milliyetçi yapılanmaya karşı başlatılan bir protesto hareketidir. Bu harekete Renkli Devrim denilmesinin nedeni, Branimir Jovanoviç'e göre sadece paintball toplarından çıkan renkgarenk boyaların sokakları boyaması değil farklı etnik kökenler, yaşlar, cinsiyetler ve siyasi düşüncelerin sokaklarda birleşmesi nedeniyledir. Ayrıca Jovanoviç, yıllarca süren 'Gruevski Grisi'nin geride kaldığını, Makedonya Cumhuriyeti içindeki tekdüzeliğin bittiğini ve bastırılmaya çalışılan çeşitliliğin yeniden gün yüzüne çıktığını belirtmiştir. (Bakırcılar, 2010, s.8).

20 Haziran 2016'a kadar süren bu gösteriler, birçok akademisyen tarafından halkın uyanışı olarak kaleme alınmış, toplumun önemli bir kesiminin kazanmaya başladığı yeni bakış açısı (ekonomik kaygılar bu değişimdeki en önemli aktördür) daha sonra Yunanistan ile isim konusunda gerçekleştirilen müzakereler esnasında hükümetin işini kolaylaştırmış ve çözümü hızlandırmıştır. Bu süreçte Zaev'in en büyük avantajlarından biri de Makedonya Cumhuriyeti'nde Yunanistan'ın aksine geleneksel medya kuruluşlarının çoğunun anlaşmayı desteklemesi ve Yunanistan ile bir anlaşmaya varma çabasında aydınlardan Tsipras'a göre çok daha fazla destek almasıdır. Bu destek, hükümetin NATO üyeliği, AB üyeliği ve dolayısıyla ekonomik ilerleme gibi halkın sosyo-ekonomik durumunda iyileşme sağlaması gibi faydalara odaklanan bir anlatı inşa etmesinden kaynaklanmaktadır. (Yörük, 2002, s.309-310).

Makedonya Cumhuriyeti'nde Prespa Anlaşması'na karşı halkta görülen tepki Yunan halkına göre daha ılımlı olsa bile bu anlaşmanın Makedonya'daki kutuplaşmayı daha da derinleştireceği yönünde görüşler de vardır. Bir kesim AB ve NATO üyeliği ile güçlenecek devletin Makedon kimliğini de güçlendireceğini düşünürken bir kesimde tam tersine bu anlaşmanın Makedon kimliğini baltaladığını iddia etmektedir. Bu düşüncenin nedeni Kuzey Makedonya'da Zaev'in dolayısıyla SDSM'nin güçlenmesi ile VMRO-

DPMNE'nin etkisini kaybedeceği ve böylelikle SDSM'nin desteği ile Arnavutların daha güçlü bir konuma erişeceği korkusudur. (Şahin, 2018, s.41).

Değınmemız gereken bir diğır önemli konu ise 30 Eylül 2018'de Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan, Yunanistan ile başta isim konusu olmak üzere birçok anlaşmazlığa son vermesi düşünölen anlaşmanın kabul edilip edilmeyeceğini ortaya koyacak olan referandum sorusudur: "Makedonya Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki anlaşmayı kabul ederek. Avrupa Birliğı ve NATO üyeliğinden yana mısınız?" Makedon parlamentosunun kabul ettiğı bu referandum sorusu Makedonya Cumhuriyeti'nin gelecekteki en büyük meselesinin NATO ve AB'ye üyelik süreci olduğunu bir kez daha gözler önüne seren önemli bir detaydır. Vasilis Sarfedis'in 4 Ekim 2018'de Kathimerini gazetesinde yayınlanan yazısında belirttiğı gibi Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan bu referandumun sonucu siyasi partilere, mevcut konumlarına hizmet edecek şekilde sonucu yorumlamaları için fırsat vermiştir. 1.8 milyon Makedon seçmen içinden yalnızca 661 bin kişi oy kullanmıştır. Böylece referanduma katılım oranı yüzde 37 ile oldukça düşük bir rakamdır. Referandum sonucu ise yüzde 91,5 ile anlaşmanın kabul edilmesi yönünde olmuştur. Başbakan Zaev bu sonucu "Demokrasilerde karar veren vatandaşlar, oy verenlerdir." diyerek evet oyunun yüksek yüzdesine dikkat çekerken ana muhalefetteki VMRO-DPMNE partisinin lideri Hristijan Mickoski, referandumdaki düşük katılımın anlaşmaya en iyi cevap niteliğı taşıdığını belirtmiştir. (Arı, 2014, s.71).

2009 yılındaki seçimlerde VMRO-DPMNE partisinin adayı olan ve seçim sonucunda Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturan Ivanov, Prespa Anlaşması'na karşı sert bir tutum sergilemiş, gerek siyasi gerek halktan bu yönde fikir beyan eden tarafların çözünmesini engellemek ve belki de VMRO-DPMNE'nin güç kazanma sürecine girmesini beklemek adına Prespa ile ilgili kendine sunulan metinleri imzalamayarak zaman kazanma pozisyonuna girmiştir. Ancak 2019 Cumhurbaşkanlığı seçimlerini, VMRO-DPMNE'in liderliğini yaptığı ittifakın adayı Gordana Silyanovska Davkova karşısında SDSM adayı Stevo Pendarovski, katılım oranının yüzde 46,7 olduğu seçimin ikinci turunda, oyların yüzde 51,66'sını alarak kazanmıştır. Bu seçim sonucu, katılımın düşük olmasına rağmen Zaev'in halkından destek aldığıının bir göstergesi olmuştur. Ancak elbette muhalefet tarafında beklenildiğı üzere Prespa'ya karşı sert tutumlar kendisini hala

göstermektedir. Örneğin, Vergina Yıldızı'nın kiliseler de dahil olmak üzere hala birçok kamusal mekanlarda kullanılması, Prespa Anlaşması'na karşı çıkan muhalefet liderlerinin katıldıkları etkinliklerde bu sembolün yer aldığı bayrakları taşımaları gibi örnekler Prespa Anlaşması'na karşı süren tepkinin bir göstergesidir. Diğer taraftan ana muhalefet cephesindeki VMRO-DPMNE'nin, Prespa Anlaşması aleyhindeki sert tutumu ile ilgili olarak yalnızca partiler arasındaki ideolojik farklılıklar değil eski Genel Başkan Nikola Gruevski'nin yargılanmasından kaynaklanan gerilim de dikkate alınmalıdır. (Yörük, 2002, s.309-310).

4.6. Prespa Anlaşması'nın Yunanistan Açısından Değerlendirilmesi

Yunanistan ile Makedonya Cumhuriyeti arasında yaklaşık 27 yıldır devam eden, başta isim sorunu olmak üzere birçok konunun çözümü için masaya oturan iki ülkenin yetkilileri, Prespa Anlaşması ile tarihte yeni bir sayfa açmışlardır. Daha önceki bölümlerde de birçok kez altını çizdiğimiz gibi Yunan ve Makedon hükümetleri bu sorunun çözümü için sunulan tekliflerin iki ülkeyi birden tatmin etmeyeceğini düşünerek sorunu halının altına süpürmeyi tercih etmişlerdir. Bu süreçte akıllara gelen sorulardan bir tanesi SYRİZA hükümetinin neden Yunanistan siyasetinde Türkiye ile yaşadıkları sorunlar ile birlikte en büyük ulusal problem olarak görülen Makedonya sorununun çözümü için bu kadar istekli olmasıdır. Öncelikle SYRİZA'nın hükümet koltuğunu devralmasındaki en önemli etken ülkeyi çıkmaza sürükleyen ekonomik krizdir. Bu krizin etkilerinden kurtulmak için uygulanan kemer sıkma politikaları halkın belini bükmüş ve umutsuzluğa sürüklenen Yunanistan SYRİZA'yı bir çıkış yolu olarak görmüştür. SYRİZA yönetime geldiğinde, Maliye Bakanı Yanis Varoufakis "Çürük temeller üzerine kurulmuş Troyka ile çalışmayacağız" diye basına demeç vermiş ancak ilerleyen dönemlerde SYRİZA, AB'nin sunduğu ekonomi politikalarına karşı çıkmamış, Troyka ile uzlaşarak Yunan siyasetinde yeni bir akım olarak görülmekten uzaklaşmıştır. Yunanistan'da 2019 yılında yapılacak yerel yönetim ile AB parlamentosu seçimleri ve genel seçimler yaklaşırken kamuoyu yoklamaları Tsipras'ın koltuğuna veda edeceği ve ana muhalefet partisi ND'nin hükümeti devralacağını göstermektedir. Armarkolas ve Petkovski'nin çalışmasında özellikle üzerinde durduğu konu Tsipras'ın, koltuğunu kaybedeceğini anladığı bu günlerde Yunan siyasetini 27 yıldır meşgul eden isim

anlaşmazlığının çözümüne ulaşarak, Yunanistan siyasi tarihinde, SYRİZA hükümetinin yeni bir anlatı oluşturabileceğini düşünerek partisini sola hükmeden bir ana akım partisine dönüştürmek istemesidir. Prespa Anlaşması, SYRİZA için 2019 seçimlerinde başarı sağlamak amacıyla kullanılan politik bir hamle değildir. SYRİZA yetkilileri, ND'nin karşısındaki sol siyasi alanın tamamında uzun vadeli bir hakimiyet sağlamak için bu ulusal meselenin çözümünü önemli bir stratejik hamle olarak görmüşlerdir. (Tuncer, 2017, s.6).

Tsipras, Makedonya Cumhuriyeti ile yapılan müzakereler esnasında sadece ‘‘Makedonya’’ isminin ‘verilmesi’ durumunda Yunan tarihinin tahrip edileceği görüşüne sahip olan ana muhalefet partisi ND’den değil, hükümetin koalisyon ortağı ANEL üyelerinden de tepki almıştır. Bu tepkilerden en büyüğü ANEL’in genel başkanı olan ve Savunma Bakanı görevini üstlenen Panos Kommenos’tan gelmiştir. Tsipras, koalisyonun bozulmasını engelleyerek hükümeti daha uzun süre ayakta tutabilmek için, Dışişleri Bakanı koltuğunda oturan ve Prespa müzakerecisi olan Nikos Kotzias ile Kammenos arasındaki gerginlikte Kommenos’a daha yakın bir tavır almayı tercih etmiştir. Kotzias bu süreçte Kammenos ile yaşadığı fikir ayrılığında Tsipras’ın ona destek vermediğini ve bu nedenle büyük bir üzüntü yaşadığını ifade ederek istifa etmiştir. (Şahin, 2018, s.41).

Ancak Kuzey Makedonya isminin kabul edilemez olduğunu anlaşma öncesi de belirtmiş olan Kammenos, "Bakanlık koltuğumda kalmam uğuruna yüzbinlerce kişinin hayatını feda ettiği Makedonya meselesine ihanet edemem. Bu nedenle ANEL olarak hükümetten ayrılma kararı aldım" demiş ve Savunma Bakanı olarak görevinden de istifasını Tsipras’a sunmuştur. Bir önceki başlıkta bahsettiğimiz, Makedonya Cumhuriyeti’nde gerçekleşen referandum sonrası, Anlaşma’nın Makedon parlamentosundan geçmesiyle beraber Zaev, Yunan Cumhurbaşkanı Pavlopoulos ve Başbakan Tsipras’ı Prespa Anlaşması’nın Yunan parlamentosundan da geçmesiyle birlikte yürürlüğe konması çağrısını yapmıştır. Ancak ANEL’in koalisyondan ayrılması ile Tsipras’ın Yunan parlamentosundan bu anlaşmayı geçirip geçiremeyeceği tartışmaları gündemin en önemli konusu haline gelmiştir. Anlaşma’nın parlamentoda oylamaya sunulmasından önce Tsipras güvenoyu istemiştir. Parlamento’da 145 milletvekiline sahip olan SYRİZA hükümetinin güvenoyunu alması ve daha sonrasında bu anlaşmayı geçirmesi için 6 milletvekilinin daha desteğine ihtiyacı vardır. Parlamento’da yer alan

ANEL'in 7 milletvekilinden, Turizm Bakanı olan Elena Koundura, Tarım, Kalkınma ve Gıda Bakanı görevini üstlenen Vasilis Kokkalis'in yanı sıra Thanassis Papahristopoulos ve Kostas Zouraris'de, Kammenos'un tepkisine rağmen hükümete güvenoyu vereceğini açıklamıştır. SYRİZA, To Potami partisinden Spyros Danellis ile bağımsız milletvekili ve Vatandaşları Koruma Bakanı olan Katerina Papakosta'dan gelen destekle birlikte bu sayıyı toplamıştır.

16 Ocak 2019 tarihinde gerçekleşen güvenoyu oylamasında 151 milletvekilinin oyunu alan Tsipras büyük bir risk alarak bu oylamaya girdiğini belirterek şu sözlerini de eklemiştir: "Zamanın kritikliği net çözümler gerektirir." Tsipras aynı zamanda ana muhalefet partisi ND'nin liderinin özellikle Prespa Anlaşmasına karşı tutumunu eleştirerek "Mitsotakis ve ND'nin temel sorunu, meydana gelen değişikliklere uyum sağlamada büyük bir problemi olmasıdır. Bir anlatı benimsediğinde, durum ne olursa olsun bu anlatının devamlılığını isterler. Bu yüzden, hem dün hem de bugün, anlamlı bir siyasi argüman geliştiremediler." demiştir. (Bakırcılar, 2010, s.8).

Prespa Anlaşması'nın kabulü için 25 Ocak 2019'da Yunan parlamentosunda gerçekleşen oylamada ise 300 milletvekilinden 153'ü evet, 146 milletvekili hayır oyu kullanmıştır. Oylamada yalnızca 1 milletvekili çekimser oy kullanmayı tercih etmiştir. Anlaşma, iktidar partisi SYRIZA'nın 145 milletvekilinin yanı sıra diğer partilerden 8 milletvekilinin desteğiyle parlamentodan onay almıştır. Yaklaşık 38 saat süren ve 200 milletvekilinin konuşma yaptığı bu önemli toplantıda Yorgos Katrougalos: "Yunanistan'ın bir rolü var, Yunanistan'ın bir tarihi var, Balkanlar'da bir geleceği var ve bu geleceğe Prespa Anlaşması ile en iyi şekilde hizmet edilmektedir." demiştir. AB Komisyonu Üyesi Günther Oettinger ise 7 Nisan 2019 tarihinde Atina-Makedon Haber Ajansı'na (ANA) verdiği demeçte Tsipras'ın tarihi bir adım attığını ve Prespa Anlaşması'nın Makedonya Cumhuriyeti ve Yunanistan arasındaki barış için önemli bir güvence olduğunu belirtmiştir. (Tuncer, 2014, s.5; Arı, 2014, s.22-23).

Prespa Anlaşması'nın imzalanmasının ardından Yunan halkının yaklaşık olarak yüzde altmışı bu anlaşmaya karşı olumsuz düşünceleri olduğunu belirtmektedir. Birçok kişi bu anlaşmayı Yunan hükümetine Batılı güçlerin dayattığını ileri sürmekte ve Yunanistan'ın yıllarca savaş verdiği Makedonya adını verdiğini ve bunun karşılığında Yunanistan'ın hiçbir çıkar elde etmediğini dile getirmektedirler. Diğer yandan anlaşmayı

olumlu bulan kesim ise Yunanistan'ın Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Batı ile entegre olmasını sağlayarak üzerlerindeki ekonomik ve siyasi baskıyı kaldıracaklarını ve böylelikle Makedon milliyetçiliğinin düşüşe geçmesine sebep olacaklarından bahsederler. Muhalefet anlaşmayı "ulusal teslimiyet" olarak nitelendirirken, beklendiği gibi bu anlaşma SYRİZA'ya yakın tarihte bir başarı kazandıramamış, SYRİZA, 26 Mayıs 2019'da yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ve 7 Temmuz 2019'daki genel seçimlerde oy kaybı yaşayarak hükümet koltuğunu ND'ye devretmiştir. (Şahin, 2018, s.41).

Bu anlaşmayı Yunanistan açısından belki de en önemli kılan unsur Tsipras'ın gerek müzakereler devam ederken gerekse anlaşmanın imzalanmasından sonra birçok kez dile getirdiği, Yunanistan'daki azınlıklar ile ilgili getireceği öngörülen yeni bakış açısıdır. Prespa ile Yunanistan'da azınlık hakları yeniden gündeme taşınmıştır. Yunan iç savaşı öncesi ve sonrasında özellikle Makedon azınlığa olan bakış açısının değişmesi de Kuzey Makedonya Cumhuriyeti ile sağlanması beklenen iyi komşuluk ilişkileri açısından oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Deutsche Welle için konuşan Makedon yazarlardan Kica Kolbe "Af ve uzlaşmaya giden yol geçmişle yüzleşmekle başlar." diyerek Yunanistan için azınlıklar ile yüzleşmenin ne denli önemli olduğuna dikkatleri çekmiştir. (Bakırcılar, 2010, s.8).

Birçok analist Prespa Anlaşması'nın ardından seçimi kazanmasına kesin gözüyle baktıkları ND'nin anlaşmaya karşı yaklaşımını konu alan çalışmalar yapmışlardır. Bazı uzmanlar ND'nin Prespa Anlaşması ile hayal kırıklığına uğrayan seçmenine yanıt vermek zorunda kalacağını ve anlaşmanın işleyişinin duracağını belirtmişlerdir. Zira yeni hükümetin lideri Mitsotakis, 25 Ocak'ta yapılan Parlamento oylaması sonrasında ana muhalefet lideri olarak "Yunanlar başbakan olarak bana güvendikleri takdirde anlaşmayı bu şekilde yorumlamayı reddediyorum. Yunanistan, AB üyeliğinden doğan tüm hakları tam olarak elinde tutacaktır. Her zaman bir ülkenin Avrupa ailesine katılma sürecini veto edebilir, bu haktan feragat etmeyi reddediyorum." diyerek başbakanlık koltuğunu Yunan halkı ona layık gördüğü takdirde Prespa Anlaşması'nın maddelerine uymayı reddedeceğini kamuoyu ile paylaşmıştır. Diğer taraftan bazı uzmanlar muhalefet partisinin seçmenlerine karşı bu anlaşmayı kabul edilebilir bulmadığını dile getirmesine

rağmen, bir başka hükümetin sorunun çözümünde bu sorumluluğu üstlenmesinden dolayı memnun olduklarını gördüklerini açıklarlar. (Tuncer, 2014, s.5; Arı, 2014, s.22-23).

4.7. RÖPORTAJLAR

Yaptığım röportajlarda Prespa süreci, Prespa antlaşmasıyla ülkelerin geleceği, isim değişikliğinin ulusal bir sorun olup olmaması, olası bir Kuzey Makedonya AB üyeliğinde Avrupa ülkelerine göç ihtimali, bundan sonraki süreçte Yunanistan Makedonya ilişkileri, Kuzey Makedonya'nın en temel sorunu ve geleceğinde etnik tartışma olup olmadığı sorulmuştur. TDP Milletvekili Dr. Yusuf Hasani, Makedonya Cumhuriyeti Dış Yatırımlardan Sorumlu Dr. Elvin Hasan, Kuzey Makedonya Başbakan Danışmanı isim değişikliğinin ulusal bir sorun olmadığını vurgulamışlardır. Avrupa ülkelerine göç ihtimali hakkında Kuzey Makedonya'nın zamanla Avrupa olacağını söylemişlerdir. Kuzey Makedonya'nın temel sorununun ekonomi olduğunu belirterek, NATO ve AB üyelikleriyle ekonomide iyileşme olacağını, etnik tartışmaya yer olmadığını, iki ülke arasındaki ilişkilerin olumlu devam edeceğini belirtmişlerdir. Türk Milli Birlik Hareketi Genel Başkanı Erdoğan Saraç ise bu düşünceleri desteklememektedir. Etnik tartışmaların daha da artacağını, bir ülkenin isminden vazgeçmesinin kimliğinden ödün vermek olup ulusal sorunlar yaratacağını belirtmiştir.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında ana sorunsal üzerinden açıklanan kuramlar ve yaklaşımlar nispetinde kimlik, fiziksel ve psikolojik güvenliği artırmak için bir grup insanı herhangi bir yere, bir nesneye veya bir kolektiviteye ait ve özdeş kılan bir tür duygu olarak tanımlanmıştır. Başka bir ifade ile kimlik zamana ve mekana bağlı olarak dalgalanabilen, değişebilen ve dönüşebilen birçok parametreden oluşur. Kimlik ötekilik tarafından inşa edilir. Bir kimliği tanımlayan bir toplum, kaçınılmaz olarak benzer unsurları bir kümeye, farklı unsurları da diğerine yerleştirir. Bir kimliğin özelliği, diğerleriyle farkı gösteren bir çizgi çizilerek belirlenir. Bu hat kışkırtıcı ve daha kalınsa, çalkantılı sınırlama süreci sonucunda diğerleriyle birlikte yaşamak mümkün değildir. Bununla birlikte, bu çizgi daha pürüzsüz ve ılımlı ise, farklı kültürleri aynı anda farklılaşma kaybı olmadan sürdürmek mümkündür. Bu bağlamda kimliğin bir yapı olduğunu tarihçiler, memurlar ve devlet adamları tarafından şekillendirilebileceğini unutmamak gerekir.

Bu tez çalışmasında kimlik üzerine odaklanılmış, kimlik olgusunun net bir şekilde anlaşılmasına çalışılmış, tarihsel açıdan da hem Makedon kimliği hem de Arnavut kimliğinin geçirdiği evreler incelenmiştir. Bu bağlamda Arnavut kökeninin İlirlerden Pelazgılara kadar uzandığı bilim adamlarının fikirleriyle kanıtlanmıştır. Antik dönemden başlayarak bugüne dek tarih kronolojisi de yazılmıştır. Balkan yarımadasında doğuda Traklar, güneyde Grekler, batıda İlirler olmak üzere üç büyük halkın yaşadığına dikkat çekilmiştir.

Yine tezde ele alınan konulardan biri olarak tarihi süreç içinde Makedon ve Arnavut kimliği ile ilgili yapılan tartışmalarda birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bağlamda Arnavut kimliği açısından Osmanlı'dan çok önceki dönemlerde yaşayan Pelazg halkının çoğunun Grekçe konuşmadıkları ve Grek olmadıkları kanıtlanmıştır. Balkan yarımadasının batısında yaşarken diğer gruplarla nasıl iç içe oldukları ele alınmıştır. Antik dönemde Balkan yarımadasında doğuda Traklar, güneyde Grekler, batıda İlirlerin, üç büyük balkan halkları olduğu belirtilmiştir. İlir tarihi sürecini ortaya koyduktan sonra Arnavut adının manası ve etnik isminin gelişi de ele alınmış, bununla ilgili bütün açık tartışmalar bir araya getirilmeye çalışılmıştır.

Sonrasında Arnavut kimliğinin bir parçası olan dil uzantıları bir araya getirilmiştir. Bugünkü Arnavutçanın ve o zamanki konuşulan dil ile bağlantıları ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra o dönemde bölgede konuşulan diğer diller ile benzerliklerin tespiti yapılmıştır. Arnavutçanın lehçeleri ve bu lehçelere giren yabancı kelimelerin ne miktarda olduğu belirlenmiştir. Bütün bunları yazarken bir kimliği koruyan ve geliştiren en önemli etkenin dil olduğu vurgusuna yer verilmiştir.

Öte yandan Osmanlı geldiği zaman Arnavutlar kültürel ve siyasi açıdan zor ve yok edici bir süreçten geçmekteydiler ve bu yüzden Osmanlı, çoğu Arnavutlar tarafından kurtarıcı olarak da değerlendirilmekteydi. Bu nedenle de tamamen gönüllü olarak yayılan İslam'ın, din adamlarının fikirleri, İslam dininin samimiyeti, hoşgörüsü, İslam dininin ahengi gibi cazip yönleriyle taraftar kazandığı etkenlere değinilmiştir. O dönemdeki Sırp ve Yunanların, halk üzerindeki baskıları, kilisenin otoriter tutumları, İstanbul'daki Patrikhanenin yanlışları gibi sebeplere karşılık Arnavutların İslam dininin toleranslı yönünden de etkilendiği ele alınmıştır. Ayrıca İslam dininin Arnavut kimliğini koruyan bir yapısı olması, İslam'ın, Arnavutlar arasındaki yayılmasını hızlandırdığı izah edilmiştir.

Osmanlının zayıflamasını fırsat bilen Slav devletlerinin, Arnavut topraklarına saldırdığı böylece Osmanlının çekilmesiyle Arnavutların bağımsızlıklarını kazanmak bir yana Yunan, Karadağ, Sırp, İtalyan işgallerine maruz kaldığı belirtilmiştir. Bu süreç içerisinde Osmanlı sonrası Arnavutlar kendilerini savunmak için organize olmuşlar, işgal tehlikesi karşısında bir an evvel bağımsızlığı gündeme getirmişler, Arnavut elitinin de verdiği uğraşlarla bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Fakat Bağımsızlık ilanı Arnavutların sorununa çare olamamış, bağımsızlık sonrasında Arnavut toprakları komşu ülkelerin işgal emellerine maruz kalmıştı. İşgal için yabancı entrikaların farkına varılsa da işgaller önlenememişti. Komünist dönemi öncesi ve sonrası ise Arnavut liderlerinin istikrarsızlığıyla geçmişti. Arnavutlara komşu ülkelerin amacı Arnavut kimliğini ortadan kaldırmak idi. Bu çerçevede amaç bir kimlikten birkaç tane kimlik çıkarmak ve üretilen bu parçalı kimlik yapısını da zamanla teker teker yok etmek idi. Bütün bu entrikalara tezin içinde teker teker yer verilmiştir.

Sonuç olarak Prespa Anlaşması'nın kısa vadede Yunan sağını ND ekseninde konsolide eden bir etkisi olduğunu söyleyebiliriz. SYRİZA'nın ise ideolojik çerçevesine

baktığımızda bu anlaşmayı imzalayarak taban seçmenin ondan beklediği kararı almıştır diyebiliriz. Tsipras, ülkesi açısından dışarıda, AB ve NATO ile entegre olmuş, siyasi ve ekonomik açıdan güçlenmiş bir Balkan ülkesi ile iş birliğinin kapılarını açmayı hedeflerken içeride azınlıkların haklarını yeniden gündeme getirerek milliyetçi ideolojinin de Yunan siyaseti içerisinde etkisinin azalmasını sağlayacak çalışmalara başlamak istemiş olması olasıdır. Prespa Anlaşması müzakereleri başlamadan önce, özellikle 2015'teki seçimlerde halkına vaat ettiği birçok ekonomik gelişmeyi yerine getirememesi ile başlayan SYRİZA oylarındaki düşüşü gören ve ulusal bir problemin iki ülke için de makul bir çözümünün hem ülkesi için hem de partisinin uzun vadede sağlayacağını düşündüğü yararlar için elini taşın altına koyan Tsipras, halkın büyük bir çoğunluğunu, sorunun çözümünün önemine ikna edememiştir. Prespa Anlaşması, ND'nin seçim propagandası sırasında halka seslenişte kullanacağı eski bir konuyu daha büyük harflerle dile getirmesine olanak vermiş ve SYRİZA'nın seçimleri kaybetmesinde yadsınamaz bir neden olarak önümüze çıkmaktadır. Ancak seçimlerden sonra Yunanistan siyasi tarihinde sonucu başarılı olsun ya da olmasın önemli bir adıma öncülük eden Tsipras, ‘‘Yunan dış politikasında adeta bir Gordion düğümüne dönüşmüş Makedonya sorununun’’ çözüme ulaştığını ifade ederek pişmanlık duymadığını dile getirmiştir.

Makedonya Cumhuriyeti'nde Prespa Anlaşması'na karşı halkta görülen tepki Yunan halkına göre daha ılımlı olsa bile bu anlaşmanın Makedonya'daki kutuplaşmayı daha da derinleştireceği yönünde görüşler de vardır. Bir kesim AB ve NATO üyeliği ile güçlenecek devletin Makedon kimliğini de güçlendireceğini düşünürken bir kesim de tam tersine bu anlaşmanın Makedon kimliğini baltadığını iddia etmektedir. Bu düşüncenin nedeni Kuzey Makedonya'da Zaev'in dolayısıyla SDSM'nin güçlenmesi ile VMRO-DPMNE'nin etkisini kaybedeceği ve böylelikle SDSM'nin desteği ile Arnavutların daha güçlü bir konuma erişeceği korkusudur. Değindiğimiz bir diğer önemli konu ise 30 Eylül 2018'de Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan, Yunanistan ile başta isim konusu olmak üzere birçok anlaşmazlığa son vermesi düşünülen anlaşmanın kabul edilip edilmeyeceğini ortaya koyacak olan referandum sorusudur.

Bu tez çalışması kapsamında tüm bu önemli noktalara değinilmiş olup ana sorunsalların etrafında yer alan diğer soru işaretlerinin de inşacılık bakış açısı ekseninde

irdelenmesi ve bu yönüyle tezde ele alınan sorunsalın çok katmanlı bir yapıya kavuşturulması sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (2014). Bir kimlik peşindeki Türkiye. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Akman, H. (2006). Türkiye, Yunanistan ve Arnavutluk'un Balkan Ülkeleri ve Etnik Yapısı Üzerine Stratejik Hedefleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze.
- Akdemir, Y. (2009). Arnavutluk'un Gelişimi ve Türkiye. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aktürk, Ş. (2012). "NATO Neden Genişledi?: Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO'nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti". Uluslararası İlişkiler Dergisi, 9(34): 73-97.
- Alakel, M. (2011). "İlk Dönem Cumhuriyet Türkiye'si Ulus İnşası Sürecinde Milliyetçilik ve Sivil-Etnik İkilemine Dair Teorik Tartışmalar". Gazi Üniversitesi Akademik Bakış, 5(9): 1-30.
- Afyoncu, Erhan., (2002), Sorularla Osmanlı İmparatorluğu I, İstanbul.
- Alpan, Necip, P., (1978), Prizren Birliği ve Arnavutlar, Ankara.
- Arı, Tayyar, Postmodern Uluslararası İlişkiler Teorileri – 2: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar, DORA, Bursa, 2014.
- Arpalier, S. (2019). Makedonya İsim Sorununun Bölge Ve Dünya Politikasına Etkisi. *Uludag Journal Of Economy & Society*, 38(1).
- Bozboru, N. (1997). Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Ulusçuluğunun Gelişimi. Boyut Kitabevi, İstanbul.
- Bozboru, N. (2008). "Arnavut Milliyetçiliğinin Doğuşu, Gelişimi ve Günümüze Etkileri". Avrasya Dosyası, 14(1): 111-158.

- Bozbora, N . (2012). Milliyetçilik Döneminde Arnavut Milliyetçiliğinin Yetersizliği Ve Başarıları . Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi , 1 (1) , 3-22 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baed/issue/34531/381499>
- Büyüktanır Derya, Toplumsal İnşacı Yaklaşım ve Avrupa Bütünleşmesinin Açıklanmasına Katkıları, Avrupa Çalışmaları Dergisi, Ankara, 2015.
- Çağlar M. Turan, Toplumsal İnşacı Uluslararası İlişkiler Yaklaşımına Göre 1998-2011 Arası ve 2011 Sonrası Türkiye – Suriye İlişkileri, Aydın, 2012
- Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya-Makedonya topraklarından Türkiye'ye göçler ve nedenleri. *Bilig*, 41, 123-154.
- Çerezcioglu, A. B. (2010). İzmir Makedon göçmenlerinde etnik kimliğin bir işaretleyicisi olarak müzik. *folklor/edebiyat*, 16(62), 85-100.
- Çolak, Yunus. “Makedonya'nın İsim Sorunu: Sebepleri ve Türkiye'nin Balkanlar Politikasına Olan Etkileri Bakımından Bir İnceleme”. İçinde International Turkic World Educational Sciences and Social Sciences Congress, 229–39. Ankara, 2016.
- Danforth, Loring M. “Claims to Macedonian Identity: The Macedonian Question and the Breakup of Yugoslavia”. *Anthropology Today* 9, sayı 4 (2006): 3. <https://doi.org/10.2307/2783448>.
- Demircioğlu, Fatih (2019). “Makedonya Cumhuriyeti'nde Barış ve Güvenlik Meseleleri”. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4, sayı 1: 201–46.
- Derin, M. (2018). Kuzey Makedonya'da İsim Tartışmaları Ve Prespa Anlaşması. *Meriç Uluslararası Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3(8), 239-260.
- Durmaz, M.(2015). “Makedonya Sorunu ve Yunanistan'ın İsim Uzlaşmazlığı”. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, sayı 3: 59– 68.

- Emin N.(2014). Makedonya Siyasetini Anlama Kılavuzu, SETA, Ankara.
- Emiroğlu, H. (2006). Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu. Orient Yayınları, Ankara.
- Emiroğlu, H. (2015). “Balkanlarda Yeni Dinamikler: Sorunların özüm Sürecinden Karşılıklı Bağımlılığa”. Yeni Türkiye, 5(70): 5760-5797.
- Ereker, F. (2010). Dış Politika ve Kimlik: İnşacı Perspektiften Türk Dış Politikasının Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ereker, F. (2013). “Dış Politikayı Analiz Etmek: Dış Politika Analizinde Yapan-Yapı Sorunu”. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 9(36): 45-71.
- Ertem, H. S. (2012)., “Kimlik ve Güvenlik İlişkisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: ‘Kimliğin Güvenliği’ ve ‘Güvenliğin Kimliği’”, Güvenlik Stratejileri, 8(16): 177-237.
- Genç, E. (2007). “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kimlik, Misyon ve Vizyonu Bağlamında Türk Aydını”. Akademik İncelemeler Dergisi, 2(1): 133-174.
- George, K. (1997). “Albania’s Plunge Into Civil War Could re-ignite Balkans”. EIR International, 24(12): 30-32.
- Georgeon, F. (2003). Osmanlı-Türk Modernleşmesi (1900-1930). (ev. A. Berktaı). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Gülboı, G. P. E. (2012). Makedonya’da Arnavut-Makedon atışması Ve Ohrid Anlaşması. *Türkiye-Makedonya İlişkileri, Doğu Yayınevi, İstanbul*, 101-116.
- İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Resmi Sitesi, https://insamer.com/tr/makeedonya_522.htm, (Erişim tarihi 20.11.2020).
- İnalçık, Halil ve dđr. (1993), “Türkler ve Balkanlar”,Balkanlar, Ortadoğu ve Balkan İncemeleri Vakfı, İstanbul.

- İnalçık, Halil., (2003), Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600), Çev: Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Karal, Enver, Ziya., (1988), Osmanlı Tarihi (Islahat Fermanı Devri 1856–1861), CiltVI Ankara.
- Karal, Enver, Ziya., (1996), Osmanlı Tarihi (1908–1918), (II. Mesrutiyet ve I. Dünya Savaşı), Cilt-IX. Türk Tarihi Kurumu, Ankara
- Karpat, K. (2016). “Balkanlarda İslam”, M. S. Kafkasyalı (Ed). *Balkanlarda İslam: Miadı Dolmayan Umut*, TİKA Yayınları, Ankara: 93-128.
- Kaya, S. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 3(63): 84-111.
- Kekevi, S. ve Kılıçoğlu, G. (2012). “Uluslararası İlişkilerde Kültür ve Kimlik”, *Batman University Journal of Life Sciences*, 1(1): 1183-1192.
- Kekevi S. ve Kılıçoğlu G. (2012). *Uluslararası İlişkilerde Kültür ve Kimlik*, Batman Üniversitesi Uluslararası Katılımlı Bilim ve Kültür Sempozyumu, Batman, 2012
- Kodal, T. (2014). “Makedonya’nın Bağımsızlığı’nı Kazanması ve Türkiye”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 14, sayı 29 (2014): 377–96.
- Konuralp, E., & Adaş, S. (2020). Makedonya’da İsim Sorunu: Yunan ve Makedon Milliyetçiliklerinin Kıskacında Kimlik İnşası. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 311.
- Nedim, E. (2014). *Arnavutluk Siyasetini Anlama Kılavuzu: SETA Rapor*, SETA Yayınları, İstanbul
- Kut, Ş. (2005). *Balkanlar’da kimlik ve egemenlik* (Vol. 117). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi. *Statistical Review: Population and Social Statistics*. Skopje: Republic of North Macedonia State Statistical Office, 2020. www.stat.gov.mk

- Nedim, E. (2014). Arnavutluk Siyasetini Anlama Kılavuzu: SETA Rapor, SETA Yayınları, İstanbul.
- Nurbıbı Khudaiberdieva ve GÜVEN Ömer Faruk, Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm ve Konstrüktivizm Bakış Açısına Göre Türkmenistan Dış Politikasında Niyazov Döneminin Değerlendirilmesi, www.sosyalarastirmalar.com
- Rizaj, Skender., (1993), Kosova, Arnavutların ve Türklerin Dünü, Bugünü ve Yarını, Arnavut Entelektüellerinin Bilimler ve Sanatlar Akademisi, Priştine.
- Rumelili Bahar, Bölgeselcilik ve İnşacılık: Kazanımlar ve Vaatler, Uluslararası İlişkiler Dergisi, Ankara
- Oran, B. (1993). Balkan müslümanlarında dinsel ve ulusal kimlik (Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya ve Kosova üzerine karşılaştırmalı bir inceleme).
- Özdemir, H. (2006). “Küreselleşme Avrupa Birliği ve Türkiye Üçgeninde Kimlik Parçalanması ve Kimlik Yönetişimi”. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 3(9): 173-203.
- Özdoğan, M. (2015). “Türkiye’de Ulus İnşası ve Dil Devrimi”, Akademik Hassasiyetler Dergisi, 2(3): 227-262.
- Özkan, A. (2012). Enver Hoca Dönemi Arnavutluk(1945-1985). Yayınlanmamış Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Özkan, A. (2013). “Enosis, Kanlı Noel Olayı ve Birleşmiş Milletlerde Kıbrıs Sorununda Arnavutluk Desteği”. The Journal of Social Science Studies, 6(2): 765-796.
- Şahin, Vuslat Nur. “‘Kuzey Makedonya’ Sorunu Çözer Mi?” Avrasya İncelemeleri Dergisi, sayı 49 (2018): 1–4.
- Satanakis, Sofia Maria. “Greece and the Former Yugoslav Republic of Macedonia: The Prespa Agreement. What comes next ?” Austria Institut Für Europa- und Sicherheitspolitik 6 (2018): 2016–19.

- Şerbetçi, Zeynep. “Kentsel Gelişme Ve Kültür Değerleri Arasındaki İlişki: Üsküp Örneği”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, sayı 36 (2017): 206– 17.
- Smith, Anthony D. *Milli Kimlik*. 1. baskı. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1994.
- Toprak Elif ve ARI Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Kuramları – II*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2015
- Toprak Elif ve ARI Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Kuramları – II*, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2016
- Tuncer Fatih Fuat ve DEMİR Burcu, *Makedonya’dan Kuzey Makedonya’ya: Bir Ulus Devletin Dönüşümü Üzerine Sosyal İnşacı Bir Analiz*, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 2020.
- Tuncer, Fatih, F. (2017). *Türkiye – Arnavutluk İlişkilerinde Kimlik Ve Ötekilik Söylemi: Süreklilik/Değişim*, Akdeniz Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Yalvaç Faruk, *Eleştirel Gerçeklik: Uluslararası ilişkiler Kuramında Post Pozitivizm Sonrası Aşama*, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Ankara, 2010
- Yetişgin, M. (2007). Tarih, coğrafya ve sosyo-kültürel ortamın Türk kimliğinin gelişmesine etkileri. *Akademik İncelemeler Dergisi (AID)*, 2(1), 37-68.
- Yıldırım, T. (2014). Meşrutiyet’ten günümüze tarih ders kitaplarında Türk kimliğinin inşası.
- Yörük, Z. (2002). Politik psişe olarak Türk kimliği. *T. Bora (der.) Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Milliyetçilik*, 4, 309-324.